

T.C

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI

ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

SİBER TERÖRİZM: RADİKAL/DİNİ ÖRGÜTLER

Hazırlayan

Anıl Cumali ÇOKBİLDİK

164229001006

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Doç. Dr. Nezir AKYEŞİLMEN

Konya-2019

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Anıl Cumali Çokbildik
	Numarası	164229001006
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Uluslararası İlişkiler/ Uluslararası İlişkiler
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tezin Adı	SİBER TERÖRİZM: RADİKAL-DİNİ ÖRGÜTLER

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası
(İmza)

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

Öğrencinin	Adı Soyadı	Anıl Cumali Çokbildik
	Numarası	164229001006
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Uluslararası İlişkiler/ Uluslararası İlişkiler
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Nezir AKYEŞİLMEN
	Tezin Adı	SİBER TERÖRİZM: RADİKAL-DİNİ ÖRGÜTLER

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan “Siber Terörizm: Radikal-Dini Örgütler” başlıklı bu çalışma 03/07/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman/Üye	İmza
Doç. Dr. Nezir Akyeşilmen	Danışman	
Dr. Öğr. Üyesi Kurat Kan	Üye	
Dr. Öğr. Üyesi Aysegül Güler	Üye	

SİBER TERÖRİZM: RADİKAL-DİNİ ÖRGÜTLER

ÖZET

20.yy'ın ikinci yarısından bugüne bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler hız kazanmış geleneksel terörizm kavramının da değişimine ve dönüşümüne neden olmuştur. Soğuk Savaş ile birlikte iki kutuplu sistemin yaratmış olduğu rekabet, sistemin başat aktörleri olan ve ABD ve Sovyet Rusya öncülüğünde Doğu ve Batı bloklarını etkisi altına almıştır. Özellikle askeri, ekonomik, siyasi, teknolojik ve bilimsel konu başlıkları rekabetin belirleyici unsurları olarak yer almışlardır. Uzay çağının başlaması, askeri alanda teknolojik kapasitelerin geliştirilmesi, nükleer silah çalışmaları, küreselleşmenin hız kazanması, bilgi ve iletişim teknolojileri açısından devrim niteliğinde olan internetin ortaya çıkması gibi faktörler siber uzay olarak adlandırılan yeni bir alanın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Soğuk Savaş'ın sonlarına doğru radikal-dini motifli terör örgütlerin ortaya çıkması ve yaygınlaşması ile birlikte bu örgütlerde dâhil birçok terör örgütü faaliyetlerini siber uzay üzerinden yürütmeye başlamıştır. Bu çalışma terörizmin tarihsel değişimi ve dönüşümü ile birlikte potansiyel siber terör tehdit unsurlarına odaklanmaktadır. Ayrıca modern anlamda yeni bir terörizm türü olan siber terörizmle radikal ve dini nitelikli terör örgütleri arasında bir bağ kurularak bu örgütlerin faaliyet alanları ve siber terör kapasiteleri ele alınmaktadır. Son olarak günümüzde radikal ve dini terör unsurlarının genellikle İslam dini ile ilişkilendirilmesine yönelik tutumlar incelenerek diğer dinler ya da dini yaklaşımlarla motive olan terörist kişi ya da örgütlerin analizi yapılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Terör, Siber Terörizm, Din, Radikal, Örgüt.

CYBERTERRORISM: RADICAL-RELIGIOUS ORGANIZATION

ABSTRACT

Since the second half of the 20th century, developments in information and communication technologies have accelerated and led to the transformation and transformation of the concept of traditional terrorism. The competition created by the bipolar system with the Cold War influenced to the Eastern and Western blocs under the leadership of the US and Soviet Russia, the main actors of the system. In Particular, military, economic, political, technological and scientific topics were the determinants of competition. Factors such as the beginning of the space age, the development of technological capacities in the military field, nuclear weapons studies, the acceleration of globalization, and the invention of the Internet in terms of information and communication technologies have led to the emergence of a new field called cyber space. Towards the end of the Cold War, the emergence and spread of radical-religious terrorist organizations, many terrorist organizations, including these organizations, started to conduct their activities through cyber space. This study focuses on the historical transformation and transformation of terrorism as well as potential cyber terror threats. Finally, in today, attitudes towards the relevance of radical and religious terrorism to the Islamic religion are analyzed and other religious or religious origin motivated terrorist or terrorist organizations are analyzed.

Keywords: Terror, Cyberterrorism, Religion, Radical, Organization.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ	v
GİRİŞ	1
1- ARAŞTIRMANIN KONUSU	4
2-ARAŞTIRMANIN AMACI	4
3.ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	5
4. VARSAYIMLAR (SAYITLILAR)	6
5.SINIRLILIKLAR	6
6. TANIMLAR	7
7. YÖNTEMLER	7

BİRİNCİ BÖLÜM

TARİHSEL ARKA PLAN VE KAVRAMLAR

1.1. Terörizmin Tarihsel Gelişimi	9
1.2. Terörün ve Terörizmin Tanımlanması	22
1.3. Terörizm Çeşitleri	30
1.3.1. Ulusal Terörizm.....	31
1.3.2. Uluslararası Terörizm.....	32
1.3.4. Devlet Terörizmi	33
1.3.5. Devlet Destekli Terörizm	34
1.3.6. Siber Terörizm.....	35
1.3.7. Bio-Terörizm	35
1.3.8. Narko-terörizm	36
1.4. Terörizmin Dönüşümü	37

İKİNCİ BÖLÜM

SİBER TERÖRİZM ve RADİKAL-DİNİ NİTELİKLİ ÖRGÜTLER

2.1. Siber Uzay	41
2.2 Siber Uzay ve Aktörler.....	45
2.2.1 Devletler ve Çok Uluslu Şirketler	46
2.2.2. Hükümet Tarafından Desteklenen Yapılar	47
2.2.3 Organize Suç Örgütleri.....	47

2.2.4. Siber Korsanlar (Hackerlar)	48
2.2.5. İç Tehdit Unsuru Oluşturanlar	50
2.2.6. Terör Örgütleri.....	50
2.3. Siber Uzay'ın Katmanları	51
2.4. Siber Terörizm	52
2.4.1. Siber Terörizmin Tanımı	54
2.4.2 Siber Terörizmle Karıştırılan Kavramlar.....	56
2.4.3. Siber Saldırı Tipleri	60
2.5. Dünyada Siber Saldırı Örnekleri	62
2.5.1. Morris Solucanı	62
2.5.2. MafiaBoy Saldırısı.....	62
2.5.3. Google (China) Siber Saldırısı	62
2.5.4. NATO-Kosova Saldırıları (1998).....	63
2.5.5. Estonya Siber Saldırıları.....	63
2.5.6. Gürcistan Siber Saldırıları	64
2.5.7. Stuxnet Saldırısı.....	64

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SİBER TERÖRİZMDE RADİKAL VE DİNİ ÖRGÜTLER

3.1. Din Kavramı.....	67
3.2 Radikalizm	68
3.3. Dinsel Radikalizm.....	69
3.4. Radikal-Dini Terör Örgütleri ve Siber Terörizm	73
3.4.1. Cyber Caliphate – Cyber Caliphate Army.....	75
3.4.2. Sons Caliphate Army.....	76
3.4.3. Kalashnikov E-Security Team.....	77
3.4.4. United Cyber Caliphate	77
SONUÇ	79
KAYNAKÇA.....	83

ÖNSÖZ

İnsanlık tarihinin yaşadığı en acı tecrübeler ne yazık ki terörizmden kaynaklanmaktadır. Tarihsel süreçte dünyanın hemen hemen her yerinde bir şiddet olgusu karşımıza çıkmaktadır. Bu şiddet unsurunun çeşitli motivasyonlarla sistematik bir şiddet unsuru ya da şiddet tehdidi haline dönüşmesi terörizm olarak ifade edilmektedir. Geleneksel terörizm yöntemlerinin, özellikle 20. yy'ın sonlarına doğru ortaya çıkan gelişmelerle değişime ve dönüşüme uğraması ve aynı zamanda bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan muazzam gelişmeler enformasyon çağı olarak adlandırılan günümüzde terörizmin çok daha yıkıcı sonuçlar doğurabilecek küresel bir tehdit unsuru olarak görülmesine neden olmuştur. Şiddetin insan doğasında yer alıp almadığına yönelik tartışmalar çok eski zamanlara dayanmakla birlikte günümüze kadar süregelmiştir. Ancak bu tartışmalar şöyle dursun bilinen bir gerçek vardır ki şiddet tarih boyunca amaçların gerçekleştirilmesinde bir araç olarak kullanılmıştır. Hiç şüphesiz bu şiddetten tarih boyunca milyonlarca insan etkilenmiştir.

Terörizme kurban giden ya da terörizmden psikolojik olarak etkilenen insanlar modern toplumların kanayan yarasıdır. Ancak uluslararası toplum olarak ifade edilen küresel kamuoyunda terörizme karşı birlik ve beraberlik olgusu genellikle söylemsel olarak kalıp eylemsel olarak hayata geçirilmemektedir. Terörizm hangi türde olursa olsun hangi siyasi, dini, ekonomik, ideolojik motivasyonlarla hareket ederse etsin başta insan hayatının kutsallığına, insan haklarına ve onuruna yönelik gerçekleştirmiş olduğu saldırılarla en büyük tepkiyi hak etmektedir. Ancak belirtilmelidir ki kimlerin terörist kimlerin özgürlük savaşçısı olduğu ya da hangi amaçlara hizmet edip kimlerin çıkarına çalıştığı konusunda net ayrımlar yapmak günümüzün toplumsal ve uluslararası koşulları göz önünde bulundurulduğunda oldukça zordur.

Bu çalışmanın ortaya çıkma sürecinde birtakım faktörler göz önünde bulundurulmuştur. Öncelikle radikal ve dini nitelikli terör örgütlerinin etkinliklerini artırması ve başta Ortadoğu olmak üzere dünyanın çeşitli yerlerinde gerçekleştirilen terör saldırılarında hareket eden grupların siber uzay olarak adlandırılan alanda da faaliyetlerde bulunarak siber terör kapasitelerini geliştirme çabaları dikkat

çekmektedir. Günümüzde siber terörizmden ne anlamamız gerektiği konusundaki yaklaşımların genellikle yanlış bir biçimde ifade edilmesi de siber terörizm konusunda daha tutarlı bilgilerin yer aldığı kapsamlı bir çalışma ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Tüm bu gelişmeler ışığında bu çalışmanın ortaya çıkmasında;

Başta siber uzay ve bu alanın geniş akademik dünyası ile tanışmama vesile olan lisans ve yüksek lisans dönemlerinde vermiş olduğu derslerle, desteklerle ve fikir alışverişleriyle her zaman yanımda olan, tecrübelerini esirgemeyen ve tez konumun belirlenmesinde bana yardımcı olan danışmanım Doç. Dr. Nezir AKYEŞİLMEN'e çok teşekkür ederim. Ayrıca tüm bu süreç boyunca ve öncesinde edinmiş olduğum bilgi birikimlerinin ve tecrübelerin oluşmasında katkısı bulunan lisans ve yüksek lisans hocalarıma ve arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Bugünlere gelmemde ve yetişmemde desteğini hiçbir zaman esirgemeyen değerli aileme, tez yazım süreci boyunca göstermiş oldukları sabır ve fikir alışverişleriyle katkıda bulunmaları nedeniyle minnettar olduğumu ifade etmek isterim. Son olarak çalışma boyunca materyallerin, kaynakların ve diğer araç gereçlerin sağlanmasında yardımcı olan ve terörizm konusundaki bilgi birikimlerinden yararlandığım değerli arkadaşlarım Yakup Bozkurt ve Hikmet Can Kaymaz'a desteklerinden dolayı çok teşekkür ederim.

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

ARPA: Advanced Research Projects Agency

ARPANET: Advanced Research Projects Agency

BM: Birleşmiş Milletler

CENTCOM: U.S. Central Command

DDOS: Distributed Denial of Service

FBI: Federal Bureau Investigation

M.Ö.: Milattan Önce

M.S.: Milattan Sonra

MI5: Military Intelligence Section 5

MILNET: Military Network

NATO: North Atlantic Treaty Organization

SS: Schutzstaffel

SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

U.C.C.: United Cyber Caliphate

U.S. : United States

SİBER TERÖRİZM: RADİKAL-DİNİ ÖRGÜTLER

GİRİŞ

Dünya'da 80'li yıllardan itibaren teknolojik gelişmelerin hız kazanması enformasyon çağı olarak nitelendirilen bir döneme girmemizi sağlamıştır. Enformasyon çağının temel unsurları küreselleşme, internet ve bilgisayar ağlarıdır. İnternetin yaygınlaşmasıyla birlikte sınırlar ortadan kalkmış özellikle haberleşme ve iletişim konularında insanların etkileşim alanları genişlemiştir. Tarihsel olarak bakıldığında internet ve bilgisayar ağları gibi teknolojik gelişmelerin ortaya çıkmasında Soğuk Savaş döneminde yaşanan rekabet unsuru etkili olmuştur. Bu rekabetin bir sonucu olarak ortaya çıkan bilgisayar ağları ve internet günümüz modern toplumlarının şekillenmesinde en önemli unsur olarak göze çarpmaktadır (Darıcılı, 2018: 312).

Küreselleşme hareketlerinin hızlanmasına neden olan bu gelişme aynı zamanda siber uzay olarak adlandırılan yeni bir alanın doğmasına neden olmuştur. Bilgisayar ve bilgisayar teknolojilerinin yaygın bir biçimde kullanılması ve bu teknolojik gelişmelerin gündelik yaşama pratiklik ve kolaylık getirmesi insanlar tarafından pozitif unsurlar olarak görülmektedir. Ancak siber uzay ve dolayısıyla internet teknolojileri sağlamış olduğu yararlar ve fırsatlar kadar çok ciddi tehlikeleri ve riskleri de bünyesinde barındırmaktadır (Erendor: 2017: 114).

Teknoloji çılgınlığının had safhaya ulaştığı bu dönemde bu tehlikenin farkında olup olunmadığı ise merak konusudur. Nitekim yapılan araştırmalar ve anketler insanların bu konuda bilinçli bir biçimde hareket etmediğini ve internetin zararlı yönleri hakkında yeterince bilgi sahibi olmadığını ortaya koymaktadır. İnternet aracılığıyla işlenen suçlar konusunda farkındalık ancak bu suçların mağdurları tarafından anlaşılabilir.

Gelişmiş ülkeler ise internet vasıtasıyla ya da siber uzayda meydana gelebilecek tehditlerin farkına daha erken varmaktadır. Çünkü gelişmiş teknolojiler vasıtasıyla kritik altyapı sistemleri, nükleer tesisler, elektrik ve doğalgaz santralleri, hava trafik sistemleri, uydu ve uzay çalışmaları bilgisayar ağları ve

telekomünikasyon şebekeleri ile yönetilmektedir. Ayrıca gelişmiş şirketlerin özel bilgileri, hükümet planları ve devlet arşivleri, askeri ve istihbarat dökümanları genellikle siber saldırı tehdidiyle karşılaşmaktadır. Böylelikle özellikle devletler bu alanda ortaya çıkabilecek ve kendilerine yönelik bireysel ya da örgütsel siber saldırılara karşı önlemler alınması gerektiğini farkına varmışlardır (Kınık ve Guntay: 254-255).

Siber uzayda gerçekleştirilebilecek saldırılar çeşitlilik göstermekle birlikte bu durum siber uzayda yer alan aktörlere göre değişmektedir. Siber uzayda gerçekleştirilen siber saldırılar ya da siber suçlar hackerlar ya da terörist organizasyonlar tarafından gerçekleştirilebileceği gibi bazen bu saldırılar bizzat devletler ya da şirketler tarafından gerçekleştirilebilmektedir (Hofman, 2006: 149-155).

Siber uzay sanal bir ortam olarak tanımlansa da gerçekleştirilen faaliyetler göz önünde bulundurulduğunda gündelik yaşamları kontrol eden, düzenleyen belirleyen bir işlevi bulunmaktadır. İnsanların sosyal medya kullanımı, içerik paylaşımları, daha büyük kitlelere kabaca tek bir tuşla ulaşabilmesi, fatura ödemeleri, alışveriş ve diğer online işlemler, e-posta, çevrimiçi programlar ve oyunlar, elektronik kaynaklar, eğitim ve telekonferans uygulamaları internet vasıtasıyla gerçekleştirilen uygulamalardan bazılarıdır (Akyeşilmen, 2018).

Ancak bunların yanı sıra özel hayatın gizliliğinin ihlali, kişisel bilgilerin çalınması, hırsızlık, dolandırıcılık, siber zorbalık, tehdit, şantaj, fuhuş, uyuşturucu kaçakçılığı, terörizm propagandası ve terörist faaliyetler, bilgisayar sabotajı, başka devletlerin ya da şirketlerin gizli bilgilerini ele geçirme, insan ve organ kaçakçılığı, yasadışı silah ticareti gibi faaliyetlerde siber uzayda internet aracılığıyla gerçekleştirilmektedir (Adalı, 2001).

Siber terörizm de siber uzayın uzantılarından birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle terörist grupların hareket kabiliyetlerinin ve siber kapasitelerinin belirlenmesinin zorluğu ortamın dinamiklerinden kaynaklanmaktadır. Çünkü siber uzayda gerçekleştirilen faaliyetlerin takip edilmesi oldukça zordur.

Kimliklerin gizlenmesinin kolaylığı, şikâyet bilincinin azlığı, gerçekleştirilen saldırılarda yer ve zaman tespitinin zor olması gibi faktörler siber uzayı teröristler için etkili bir araç haline getirmektedir (Schafer vd., 2010: 6-9)

Siber uzayda yer alan terörist grupların özellikle dini anlamda ya da radikal bir biçimde motive oldukları görülmektedir. Bu nedenle kökenleri daha eskiye dayansa da etkinlik bakımından 80'li yıllardan sonra ortaya çıkan radikal ve dini nitelikli örgütlerin siber uzaydaki faaliyetleri önem arz eden bir konudur.

Çalışmanın birinci bölümünde terörizmin tarihsel gelişimi ve arka planında yatan gelişmelerle birlikte terörizmle alakalı kavramsal çerçeve verilmektedir. Terörizmin ne zaman ortaya çıktığı, hangi aşamalardan geçtiği kronolojik bir biçimde ele alınmaktadır. Ayrıca çeşitli terörizm tanımlamalarına ve terörizm çeşitlerine yer verilmektedir. Birinci bölümün son kısmında ise terörizmin dönüşümü ve bu dönüşümde etkili olan faktörler ifade edilmektedir.

Çalışmanın ikinci bölümünde Siber terörizme giriş yapılmaktadır. Siber terörizmin doğduğu ortam olan siber uzay, siber uzayın aktörleri ve katmanları incelenmektedir. Siber terörizmin ortaya çıkışı, siber terörizm tanımlamaları, potansiyel siber tehdit unsurları ele alınmaktadır. Ayrıca siber terörizm saldırı yöntemleri açıklanarak, dünyada gerçekleşen önemli siber saldırıların siber terör olarak değerlendirilip değerlendirilmeyeceğine yönelik analiz yapılmaktadır.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde din ve radikalizm kavramları açıklanarak günümüzdeki en etkili radikal-dini nitelikli terör örgütü İşid temelinde siber cihad, internet ve sosyal medya kullanımı gibi konular üzerinden siber terörizm analizi yapılmaktadır.

1- ARAŞTIRMANIN KONUSU

Özellikle 80'li yıllardan itibaren küreselleşme faaliyetlerinin hız kazanması, bilgi, iletişim ve haberleşme alanında yaşanan teknolojik gelişmeler, internetin ortaya çıkması ve yaygın bir biçimde kullanılmaya başlaması siber uzay olarak adlandırılan alanın gelişmesini ve genişlemesini sağlamıştır. Uluslararası sistem içinde yer alan aktörler açısından siber uzay alanı yeni bir etkileşim alanı olmakla beraber kendine has yapısı nedeniyle birçok risk, tehdit ve fırsatı bünyesinde barındırmaktadır. Bilgi teknolojilerine gün geçtikçe artan bağımlılık bu alanda güvenlik zafiyetlerini de doğurmaktadır. Terörist gruplar ve örgütler bu gelişmelere kayıtsız kalmayarak siber uzayda faaliyet gösteren aktörlerden biri olarak yerlerini almaktadır. Böylece güvenlik açıklarını ve zafiyetlerini bir tehdit unsuru olarak kullanma imkânı bulmaktadır. Bu çalışmada bilgi ve bilişim teknolojisinde yaşanan gelişmelere paralel bir biçimde ortaya çıkan siber uzay alanının bir uzantısı olarak siber terörizm incelenmektedir. Daha özeldir ise radikal ve dini nitelikli örgütlerin ve bireylerin siber terör potansiyelleri, faaliyetleri ve terörizmin dönüşümü ele alınmaktadır.

2-ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmanın amaçları aşağıdaki gibi özetlenebilir:

1. Terörizmin enformasyon çağında yaşanan teknolojik gelişmelere bağlı olarak kavramsal bir dönüşüme uğrayıp uğramadığının analiz edilmesi,
2. Siber uzayda potansiyel açıdan terör tehdidi oluşturan radikal ve dini nitelikteki terör örgütlerinin belirlenmesi,
3. Radikal ve dini nitelikteki terör örgütlerinin temel motivasyonlarının ve hedeflerinin belirlenmesi,
4. Dünyadaki örneklerinden hareketle siber terörizmin bir tehdit unsuru olarak algılanıp algılanmadığının (duyarlılık) analiz edilmesi,

5. Radikal ve dini nitelikteki terör örgütlerinin siber güç kapasitelerinin belirlenmesi ve terör saldırılarında kullanılan teknolojik araç gereçlerin ortaya konulması, amaçlanmaktadır.

3.ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Çalışmanın önemi tarihsel gelişmelere kısaca bakmakla anlaşılacaktır. Özellikle 20. yüzyılın sonlarına doğru bilgi ve teknoloji alanındaki gelişmeler baş döndürücü bir hıza ulaşmıştır. Bu gelişmelerden en önemlisi sayılan internet dünyanın küresel bir yoğunluğa ve hıza kavuşmasını sağlamış ve ağ toplumu olarak adlandırılan kültürel dönüşümün tetikleyicisi olmuştur. 2000’li yıllardan itibaren ise internetin gelişimine paralel bir biçimde bilgisayarlar, akıllı cihazlar, yazılım ve programlama teknolojisi, hayatımıza yön vermekle kalmayıp etkisi altına almıştır. Böylesi bir ortam siber uzay dediğimiz alanın sınırlarının kestirilemeyecek ölçüde genişlemesini sağlamıştır. Küreselleşmenin de etkisiyle özellikle sanal dünyada sınırların ortadan kalkması birçok fırsat ve tehdidi de beraberinde getirmiştir. Terörist gruplar ve örgütlerde bu alanda meydana gelen açıklardan yararlanarak büyük çapta eylemler gerçekleştirebilme eğilimine girmişlerdir. Siber terörizmin milyonlarca insanın etkilenebileceği bir saldırıya dönüşebilme olasılığı bile tehdidin büyüklüğünü gözler önüne sermektedir.

Bu çalışma henüz yeni bir alan olan siber terörizmin etkilerinin ortaya konulması, terörizmin dönüşümünü yansıtması, radikal ve dini örgütlerin sınıflandırılması ve siber güç kapasitelerinin incelenmesi, literatüre bu konuda geniş kapsamlı ve özgün bir eser kazandırmak açısından önem arz etmektedir. Çalışma da ele alınan konu olan siber terörizm, siber uzayın kendine özgü özelliği ve tüm aktörleri ilgilendirmesi açısından sürekli güncelliğini koruyan bir alan olarak varlığını sürdürmeye devam edecektir. Böyle bir alanda sadece devletleri, özel şirketleri ya da grupları değil bireysel anlamda herkesi tek tek ilgilendiren bir güvenlik problemini yani siber terörizmi ortaya koyması açısından da önem arz etmektedir.

4. VARSAYIMLAR (SAYITLILAR)

Çalışmanın temel varsayımları şunlardır:

1. Küreselleşme ve teknolojik gelişmeler terörizmin tanım, içerik, boyut, kapsam, eylem, saldırı gibi çeşitli konularda dönüşümüne neden olmuştur.

2. Bugüne kadar küresel anlamda bir siber terör saldırısı gerçekleşmemiştir. Ancak söz konusu saldırının gerçekleşmemesi devletlerin siber güvenliğe giderek önem vermelerinden kaynaklanmaktadır. Siber terör devletlerin göz ardı edebileceği bir tehdit unsuru değildir.

3. Devletler çıkarlarına uygun olarak belirli terörist gruplara aleni bir şekilde olmasa da destek vermektedir. Bu desteklemeler kimi zaman silah yardımı ve para olarak yapılırken kimi zaman da teknik ve lojistik destek olarak yapılmaktadır.

4. Bazı terör örgütleri hedeflerini ortaya koymak, fikirlerini ulaştırmak, destekçi bulmak amacıyla interneti ve sosyal medyayı bir araç olarak kullanmaktadır.

5.SINIRLILIKLAR

1. Dünya genelinde geniş kapsamlı bir siber terör saldırısının gerçekleşmemesi bu alanın patlamaya hazır bir bomba olarak görülmesine sebep olmaktadır. Bu nedenle alana yönelik çalışmaların kapsamının dar bir perspektiften ele alınması geniş kapsamlı bir çalışma oluşturma noktasında zorluk yaratmaktadır.

2. Terör örgütleri kimi zaman gerçekleştirmiş oldukları saldırıyı üstlenmek istemezler. Böyle bir durumda saldırıyı başka bir terör örgütü üstlenebilmektedir. Bu durum çalışmada verilecek olan terör saldırılarının kaynağının tespit edilmesini güçleştirmektedir.

3. Terör örgütleri hakkında edinilen bilgilerin sınırlı olması,

4. Radikal, dini nitelikli bir örgütün terör örgütü olarak değerlendirilmesinde kullanılacak ölçütlerin tespit edilmesinin zorluğu, olarak ifade edilebilir.

6. TANIMLAR

Çalışmada yer alan bazı terimlerin ve kavramların tanımları şunlardır:

Terör: Latince "terrere" sözcüğünden gelen terör; "korkudan sarsıntı geçirme, korkudan dehşete düşmeye sebep olma" anlamlarını taşır. Türk Dil Kurumu Sözlüğü'ne göre Türkçedeki karşılığı da "korkutma, yıldırma, tedhiş " olarak kabul edilmektedir.

Terörizm: “Savaş ve diplomasi ile kazanılmayan sonuçları elde etmek, korkutmak ve itaat ettirmek için bir teoriye, felsefeye ve ideolojiye dayanılarak siyasi maksatlarla iradi olarak terör ve şiddetin sistemli ve hesaplı bir şekilde kullanılmasıdır. Wilkinson’a göre: “Terörizm, bir takım siyasi taleplerin karşılanmasını sağlamak amacıyla; bireyleri, grupları, toplumu ya da hükümetleri yıldırma için, cinayet ya da imha hareketlerinin sistematik olarak uygulanması ya da bu amaçla tehdit oluşturulmasıdır.

Siber Terörizm: “Bilgi sistemleri doğrultusunda elektronik araçların bilgisayar programlarının ya da diğer elektronik iletişim biçimlerinin kullanılması aracılığıyla ulusal denge ve çıkarların tahrip edilmesini amaçlayan kişisel ve politik olarak motive olmuş amaçlı eylem ve etkinliklerdir.”

Dinsel Terörizm: Dinin siyasi, ideolojik veya diğer çıkarlar için istismar edilmesidir.

Siber Uzay: Tüm dünya ve uzaya yayılmış durumda olan bilişim sistemleri ile ağlarını birbirlerine bağlayan ortamdır.

7. YÖNTEMLER

Çalışmada kullanılan yöntemler şu şekildedir:

Literatür taraması yapılmış ve konu ile bağlantılı olarak siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler, uluslararası hukuk, sosyoloji, felsefe bilim dallarından yararlanılarak faydalı olan kaynaklar seçilmiştir. Çalışmanın özünde yer alan terörizm, küreselleşme, bilgi çağı, siber uzay, siber güvenlik, siber terörizm,

teknolojik gelişmeler, radikalizm, din ile ilgili temel kavramların açıklanmasında kitaplar, derleme kaynaklar, bilimsel makaleler, web kaynaklarından yararlanılmıştır. Terör Örgütlerinin sınıflandırılmasında uluslararası örgütler ve uluslararası anlaşmalar dikkate alınmıştır. Konular kategorize edilerek karşılaştırma ve örneklendirme yöntemiyle ortaya konulmuştur. Çalışmada konular parça bütün ilişkisi içerisinde ele alınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TARİHSEL ARKA PLAN VE KAVRAMLAR

Bu çalışma siber terörizmi radikal ve dini örgütler perspektifinden ele almaktadır. Bu nedenle çalışmanın bu bölümünde bir takım kavramlara, bu kavramların ifade ettiği anlamlara ve tarihsel arka plana yer verilmesi çalışmanın sonraki kısımlarının anlaşılabilmesi için bir zemin oluşturmaktadır. Çünkü genelde terör ve terörizm özelde ise siber terörizm gibi çok geniş kapsamlı bir konunun ele alınmasında karşımıza çıkan kavramlardan ne anlamamız gerektiği çalışmanın ortaya koyduğu problemlerin anlaşılması açısından da önem arz etmektedir.

1.1. Terörizmin Tarihsel Gelişimi

Terörizmin ne zaman ve nerede ortaya çıktığı net olarak ifade edilememektedir. Ancak terör, şiddetin siyasal amaçlara ulaşmak için kullanılması olarak ele alındığında yaklaşık 2000 yıl öncesine dek uzanmaktadır (Fearey, 1978: 25). Haklarında bilgi sahibi olunan en eski terör örgütleri incelendiğinde karşımıza “Sicarii”ler çıkmaktadır. M.S. 6 yılında Roma eyaletine dönüştürülen Iudaia (Yahudiye) bölgesinde bu duruma karşı çıkan çeşitli gruplar doğmuştur. Zelatot ve Sicariiler gibi gruplar örgütlenmiş olmaları nedeniyle ön plana çıkmışlardır (Laqueur, 1977: 7).

Sicariiler Roma hâkimiyetine özellikle dini ve politik gerekçelerle karşı çıkmışlardır ve bu hâkimiyetin gayrimeşru olduğu görüşünü savunmuşlardır. Sicariiler Roma hâkimiyetini ortadan kaldırmanın yanı sıra Tanrı’yı tek egemen ve hâkim güç kılmayı amaçladıklarından diğer gruplardan ayrı bir profil çizmiştir. M.S. 50’li yıllarda ortaya çıkan ve 73 yılına kadar faaliyet gösteren Sicariiler’in hedef olarak seçtikleri kişiler arasında özellikle Yahudi aristokrasisi, rahiplik kurumu ve yöneticiler sınıfından insanlar bulunmaktadır (Laqueur, 1999: 10).

Terörizm hakkında çalışmalar yapan Walter Laquer tarihin ilk terörist gruplarından biri olan Sicariilerin eylemlerini nasıl gerçekleştirdikleri hakkında önemli bilgiler vermektedir. Laquer’e göre dini nitelikli bu grup düşmanlarını etkisiz

hale getirmek için kalabalık ve işlek yerleri, bayram ya da ibadet günlerini seçmekteydi. Arkadan yaklaştıkları hedeflerine elbiselerinin altına sakladıkları “sica” adı verilen kıvrımlı kısa hançerler ile saldırıp kalabalığa karışmaktaydılar (Laqueur, 1999). Hedef alınan kişiye gerçekleştirilen suikast sonrasında kalabalıkla birlikte hareket edip kurbanın başına toplanarak onlarla birlikte üzülp feryat etmeleri kendilerini gizlemenin bir başka yolu olmuştur. Örgüt ismini suikastlarda kullanmış oldukları bu silahlardan almıştır. Ve kendilerine suikastçi veya katil anlamında kullanılan Sicarii denilmiştir (Kanat vd., 2016: 570).

Suikastler dışında gerçekleştirmiş oldukları eylemler arasında manastırları tahrip etmek, arşivleri ortadan kaldırarak borçları yok etmeye çalışmak, sulama kanallarını tahrip etmek ve ambarları yakmak olan Sicariiler bu eylemlerle yaratmış oldukları korku ortamından yararlanıp ideolojilerini benimsetmek için mücadeleye eden ilk terörist örgütlerden biri olarak tarihteki yerini almıştır.

Bilinen en eski terör örgütlerinden bir diğeri ise Haşhaşiler’dir. Yaklaşık bin yıl önce ortaya çıkan bu örgüt kurucusu Hasan Sabbah liderliğinde Selçuklu İmparatorluğu’na karşı savaşmıştır. Hasan Sabbah tarafından kurulmuş olan bu örgüt İslam’ın İsmailiye mezhebine bağlı bir konumda faaliyet göstermiştir (Kanat vd. a.g.m.).

Oluşumun temelinde Bâtınlık inancı yer almaktadır. Uzun yıllar Mısır’da kalan ve Fatımi halifesinin yanında görev alan Hasan Sabbah ilerleyen dönemlerde yönetimle olan ilişkilerinin bozulması nedeniyle İran’a gitmiştir. Hasan Sabbah, Haşhaşilerin örgütlenmesini özellikle dağlık alanlardan oluşan bir coğrafya üzerinde bulunan Alamut Kalesi’nin 1090 yılında ele geçirilmesi ile sağlamıştır. Zamanla faaliyet alanlarını şehir merkezlerine yönelten bu örgütün ilk büyük suikastı Büyük Selçuklu Baş veziri Nizamülmülk’e karşı olmuştur (Laqueur).

Haşhaşiler, eylemlerini gizlilik içerisinde yürüten, iyi örgütlenen ve küçük gruplar halinde gerçekleştiren bir örgüttür. Genellikle liderlere ya da önemli kişilere karşı suikast girişimleri ile bu suikastler sonucu ortaya çıkabilecek otorite boşluğundan yararlanmayı amaçlayan gruplar olarak tanınmışlardır. İngilizce

“assassin” kelimesi Haşhaşi kelimesinden türetilerek oluşturulmuştur ve suikastçi anlamına gelmektedir (Laqueur).

Haşhaşiler ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde örgüt içerisinde bağlılığı arttırmak, itaatkârlığı ve disiplini sağlamak amacıyla uyuşturucu kullanıldığı ifade edilmektedir. Uyuşturucunun etkisinde olan örgütün mensupları kendisine verilen görevleri yerine getirmek için kullanılan bir araç haline getirilmiştir. Ancak bu noktada dikkat edilmesi gereken bir husus bulunmaktadır. Haşhaşileri sadece uyuşturucunun etkisiyle görevlerini yerine getiren bir örgüt olarak ifade etmek yetersiz kalacaktır.

Eylemlerin arkasında yatan dini, siyasi ve manevi motivasyonlar bulunmaktadır. Bunlar arasında Allah’ın emirlerini yerine getirme, cennet vaadi, şehitlik arzusu, liderlerine olan bağlılıklarını gösterme gibi motivasyonlar yer almaktadır. Uyuşturucu kullanımı, bu motivasyonların ortaya çıkarılmasında veya zihinlere yerleştirilmesinde özellikle de eylemlerin gerçekleştirilmesi için cesaretlendirme konularında kilit bir rol oynamaktadır. Bu durum ayrıca ilerleyen bölümlerde incelenecek olan terörizm ve uyuşturucu arasındaki bağlantıların kökenlerinin bin yıl öncesinden oluştuğunu göstermesi bakımından önem arz etmektedir.

İlerleyen dönemlerde dünyanın çeşitli bölgelerinde Sicariiler ve Haşhaşiler gibi birçok terörist örgüt ortaya çıkmıştır. Modern anlamda terörün ortaya çıkmasında ise Fransız Devrimi dönüm noktası olarak ele alınmaktadır. Maximilien Robespierre ve yandaşları Fransız Devrimi’nden sonra kurulan Cumhuriyet Rejimi’ne karşı ortaya çıkan ayaklanmaları bastırmak için askeri müdahale birlikleri oluşturmuş ve bu ayaklanmaları kanlı bir biçimde bastırmıştır (Center for Defence Information, 2003).

İktidarın mutlak sahibi olarak hareket eden Robespierre ve arkadaşları ülkede tam hâkimiyeti sağlamak amacıyla halka yönelik sistemli bir terör politikası uygulamışlardır. Çağdaş Totaliter yönetim şeklinin ve yargılamanın ilk örnekleri bu dönemde görülmüş ülkenin birçok yerinde kurulan mahkemeler ile yaklaşık bir buçuk yılda 500 binden fazla insan hapse atılmıştır (Carter, 135). Bu dönemde icat

edilen giyotinle 40 binden fazla insan idam edilmiştir. İdam edilen yaklaşık 15 bin kişiye ise herhangi bir yargılama yapılmadan infaz gerçekleştirilmiştir (Bowden, 2007:545). Halkın terörle sindirildiği ve uygulanan cezalandırma yöntemleriyle büyük bir korku ve endişenin hüküm sürdüğü (10 Mart 1793- 28 Temmuz 1794) bu dönem “Terör Rejimi” (Regime de la Terreur) olarak ifade edilmiştir (Laqueur).

Bu dönemde uygulanan terör önceleri günümüzdeki anlamının dışında devletin devlet düzenini sağlaması adına uygulamış olduğu faydalı bir durum olarak ifade edilmektedir. Laquer, Jakobenlerin kendileriyle ilgili terör konularından övgüyle bahsettiklerini olumlu anlamda kullandıklarını ifade etmektedir. Terör deyiminin olumsuz anlamda kullanımı İngiltere’ye geçtikten sonra ortaya çıkmaktadır (Gaxote, 1962: 281).

Fransız devriminden sonra iktidara gelen Napolyon ile birlikte başlayan Napolyon Savaşları milliyetçilik akımının yaygınlaşmasında etkili olmuştur ancak Napolyon bu savaşlarda başarılı olamamıştır. Napolyon Savaşlarından sonra terörün milliyetçilik gibi siyasal amaçlarla kullanılmasının önüne geçmek ve özellikle Avrupa’da uzlaşma ve uyum sağlamak amacıyla Viyana’da 1815 yılında bir kongre düzenlenmiştir. Dönemin en güçlü devletleri arasında yer alan İngiltere, Prusya, Fransa, Rusya, Avusturya öncülüğünde toplanan bu kongrede milliyetçilik akımının etkisiyle oluşabilecek ayrılıkçı terörizme karşı toprak bütünlüğünün korunması için işbirliği kararı alınmıştır (Erkan, 2010: 97-98).

Güç dengesi oluşturan bu devletler milliyetçiliğe karşı cephe almışlardır. Ancak aynı tutumu milliyetçilik akımından dolayı zarar gören, parçalanmaların ve toprak kayıplarının gerçekleştiği Osmanlı Devleti’ne karşı göstermedikleri ortaya çıkmaktadır. 1870’lere gelindiğinde önce İtalya’nın sonrasında Almanya’nın siyasi birliğini sağlamasıyla güç dengesinde bozulmalar meydana gelmiştir. Bu devletlerin kurulmasıyla birlikte Avrupa’da güç dengelerinin yerinden oynaması, milliyetçilik akımının hızla yayılmaya devam etmesi, kapitalizmin ve emperyalizmin yaygınlaşması ve özellikle yeni kurulan devletlerin sistem içinde kendilerine yer bulmak için kurduğu ilişkiler bu uyumun bozulmasındaki en önemli faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Milliyetçilik akımı bir yana aynı dönemde etkisini gösteren sosyalizm, anarşizm, nihilizm gibi ideolojiler, sarsılmaya başlayan bu düzenden siyasi kazanımlar elde edebilmek için terörizmi bir araç olarak kullanmaya başlamışlardır. Bu dönemde ideolojiler ve terör arasındaki ilişkiler öylesine yoğun hale gelmiştir ki terörizm sadece belli ideolojilerin ve politik görüşlerin kullanmış olduğu yöntem olarak algılanmıştır.(Yayla, 1990:340).

Terörizmin tarihsel arka planlarındaki gelişmelerin ifade edilmesinde yaşanan sorunların başında onun (terörizmin) tam olarak nerede başlanacağına belirlenmesi ya da hangi sınıflandırmalar doğrultusunda ele alınacağı gelmektedir. Özellikle modern terörizmin nerede başladığı ya da başlaması gerektiği konusunda ışık tutan Rapoport bu konuda bize yardımcı olmaktadır. Rapoport'a göre modern terörizm 4 dalgaya ayrılarak incelenmelidir (Rapoport, 2004: 47).

- Birinci Dalga: Anarşist Dalga,1880'lerden I. Dünya Savaşı'na kadar olan dönem
- İkinci Dalga: Antikolonyal Dalga, Self determinasyon hakkının ortaya çıkmasından dekolonizasyon sürecinin büyük ölçüde gerçekleştirilmiş olduğu 1960'lara kadar olan dönem
- Üçüncü Dalga: Yeni Sol Dalga, dekolonizasyon döneminde bağımsızlıklarını elde edemeyen grupların Batı bloğu ülkelerine karşı girişmiş oldukları ayrılıkçı hareketlerin komünist sol bloğu tarafından desteklendiği 1960-1980 arasındaki dönem
- Dördüncü Dalga: Dini Dalga, 1980'lerden itibaren radikal-dini terör dönemi

Fransız devriminden sonra ortaya çıkan modern terörizm 19. Yüzyılda anarşizmin yayılması ile birlikte en kanlı dönemlerinden birini yaşamıştır. Anarşi (anarchy) kelimesi “anarchos” kelimesinden türetilmiş olup kelimenin kökenleri eski Yunanca'da olumsuzluk eki olan “an” ve yöneten, hükmeden anlamına gelen “arkhe” kelimelerinin birleşmesinden oluşmaktadır (Çankı, 1954: 144). Anarşizm bir yöneticiye ihtiyaç duymadan toplumsal düzenin sağlanabileceği fikrine dayanmaktadır. Bu nedenle teşkilatlı bütün kurumları reddederek devleti, hükümeti,

dini, bürokrasiyi, aileyi ortadan kaldırmayı amaçlayan, bu kurumları sömürü aracı, kötülük ve bela olarak nitelendiren bir doktrin olarak karşımıza çıkmaktadır (Burton, 1975: 18).

Anarşizmin felsefi ve entelektüel birikimlerinin temelini oluşturan ve fikirsel anlamda anarşizmin temelini oluşturup yaygınlaşmasını sağlayan önemli düşünürlerin başında Johann Caspar Schimidt (1806-1856), Pierre Joseph Proudhon (1809-1864), Mihail Bakunin (1814-1876), Peter Kropotkin (1842-1921) yer almaktadır. Bu isimler bazı konularda ayrı düşüncelere sahip olsalar da otorite hakkındaki görüşleri aynı payda da buluşmaktadır. Özellikle şiddete yönelik bakış açılarında farklılıklar bulunan bu isimlere göre söz konusu otoritenin ortadan kaldırılması ise bu durumda şiddet kullanımının kaçınılmaz olduğu görüşünü savundukları görülmektedir (Yayla, 345-346).

Anarşist fikirlerin terörizm amaçlı ve sistemli bir şekilde kullanılması Bakunin'in fikirlerinin de etkisiyle 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren gerçekleşmiştir. Rusya'da Çarlık rejimine karşı mücadele eden "*Narodnaya Volya*" (Halkın İradesi) adlı grup şiddeti bir araç olarak kullanmış ve Rus tarihinin en kanlı eylemlerini gerçekleştirerek halkın dikkatini çekmek ve bilinçlendirmek istemişlerdir. Örgüt daha çok sembolik isimleri hedef alarak büyük yankı uyandırmak istemiştir (Laqueur).

Bu dönemde Rusya dışında Avrupa'da birçok ülkede terör eylemleri ortaya çıkmıştır. Fransa'da 1890 larda Ravachol gibi isimler anarşist terörün sembolik örnekleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Ravachol eylemlerini daha çok anarşistleri suçlayan kurumlara yöneltmiştir. Yakalandıktan sonra idama mahkûm edilmiş ancak idama giderken yakalanmasından sorumlu olanlardan intikamının alınacağını belirtmiştir. İdam edildikten bir süre sonra yakalanmasından sorumlu olan garsonun bulunduğu lokanta bombalı saldırıya uğramıştır. Auguste Vaillant da Ravachol gibi Fransa'daki anarşist terörün sembolik isimlerinden birisi olmuştur. Vaillant sefalet içinde yaşarken tanıştığı anarşizmden derinden etkilenmiş ve bu sefil yaşantısının sorumlusu olarak gördüğü otoriteye karşı mücadele etmiştir. 1893 yılında meclisi

yönelik bombalı saldırı gerçekleştiren Vaillant daha sonra yakalanarak idam edilmiştir (Burton).

Fransa'da Ravachol ve Vailant gibi isimler ile ilgili dikkat çekici bir husus bulunmaktadır. Bu gibi isimler idam edildikten ya da öldürüldükten sonra dönemin aydınları ve halkın belli bir kesimi tarafından büyük bir sevgi ile anıldıkları, onları kutsadıkları, kahramanlaştırdıkları görülmektedir.

Aynı dönemlerde İspanya, İtalya, Almanya ve Amerika Birleşik Devletleri anarşist terörün etkisini gösterdiği diğer ülkeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Lyon'da bir sergi açılışına katılan Fransa Cumhurbaşkanı Sadi Carnott "*yaşasın devrim*" nidaları atan bir İtalyan genci tarafından bıçaklı saldırı sonucu suikasta kurban gitmiştir. Anarşizme kurban giden diğer isimler arasında ABD başkanları Garfield ve McKinley, İspanya Başbakanı Antonio Canovas, Avusturya İmparatoriçesi Elizabeth, İtalya Kralı Umberto gibi önemli isimler yer almaktadır (Laqueur).

19. yüzyıla damgasını vuran anarşist terör eylemlerinden sonra 20.yy da terörizm yeni bir boyut kazanmıştır. Bu yeni durumun ortaya çıkmasında totaliter ideolojilerin önemli bir yeri bulunmaktadır. Bu ideolojiler arasında öne çıkan üç ideoloji bulunmaktadır. Bunlar: Marksizm-Leninizm, Faşizm, Nasyonel Sosyalizm dir (Yayla). Bu ideolojilerin terör ile ilgili bakış açıları ayrı bir çalışmanın konusu olmakla birlikte burada tarihsel süreçte terörizmin arka planları arasında yer alan ideolojilerin teröre ve terörizmle olan ilişkiler kısa bir biçimde ele alınmaktadır.

Marksist- Leninist ideolojide terörün yeri ya da terörizmin yönetsel olarak kullanılıp kullanılamayacağı konusu üzerindeki tartışmalarda net bir sonuca ulaşılamamıştır. Ancak hem Marksizm hem de Leninizm de bireysel terör ve kitle terörü ayrımı üzerinden bir yorumlama getirilmektedir. Buna göre bireysel terör yerine kitle terörüne önem verildiği görülmektedir (Yayla). Ancak söylemlerle eylemler arasında bazı farklılıkların bulunduğu bu nedenle bireysel terör ya da kitle terörü arasında net bir ayrımın Marksizm-Leninizm ideolojisinde ortaya konulamadığı aşağıda ele alınmaktadır.

Hannah Arendt, Marx için şiddetin ikincil derece önemli olduğunu ancak şiddetin tarihteki yerinin ne kadar önemli olduğunun da farkında olduğunu belirtmektedir. Yazar ayrıca Marx'ın toplumsal düzeni sağlayacak ve eski düzenin yıkılmasını sağlayacak esas gücün tez- antitez ikileminden kaynaklanan zıtlıklardan meydana geleceğine inandığını bu nedenle şiddet olaylarını yeni toplumsal düzenin doğuş sancılarına benzettiğini ifade etmektedir (Arendt, 1973: 11).

Marx ve Engels terör konusundaki görüşlerinin şeffaf olmaması nedeniyle eleştirilmektedir. Bu eleştirmenlerden birisi olan Walter Laquer, Marx ve Engels'in bir yandan anarşist teröristleri kahraman olarak görüp takdir etmeleri diğer yandan ise bireysel terörün kitle desteğinden mahrum bulunduğu için başarısızlığının kesin olduğunu ifade etmelerini eleştirmektedir (Laqueur).

Wardlaw da Marksizm de terörün yerinin ne olduğu konusunda incelemelerde bulunmuş önemli bir isim olup Marksizmin çağdaş versiyonlarını benimseyen terör örgütlerinin hangi noktaya daha yakın durduğunu ifade etmeye çalışmaktadır. Yazara göre Marx ve Engels'in yazılarında çelişkili ifadeler bulunmaktadır. Marx ve Engels'in ilk yazılarında devrim ile ilgili süreçte devrimin gerçekleştirilebilmesi için şiddete başvurulabileceğini belirten ifadeler yer alırken özellikle Marx'ın sonraki süreçte fikirlerinde değişim olduğu ve devrimin İngiltere'de olduğu gibi barışçıl ve yasal bir biçimde gerçekleştirilebileceğine inandığını belirtmektedir (Wardlaw, 1984: 23-24).

Marksizm de olduğu gibi Leninizm içinde terör konusunda net bir tavır ortaya koyduğunu söylemek zordur. Lenin bir yandan tıpkı Marksizm de olduğu gibi anarşist terörün kahramanlıklarını övüyordu diğer yandan karşıt görüş ortaya koyuyordu. Örneğin Lenin'e göre sabırlı, temkinli bir yaklaşımla gerçekleştirilen örgütlenme faaliyetleri, propaganda ve siyasi ajitasyon çalışmaları yapmak bireysel terör faaliyetlerine kurban edilmemeliydi. Çünkü bireysel terör kolay başvurulabilecek ancak içinden çıkılmaz sonuçlar doğurabilecek zararlı bir yoldu ve bu yol daha önce denenmiş ve başarısız olunmuştu (Laqueur).

Lenin mevcut yönetimleri ortadan kaldıracak devrimci geleneğin stratejilerini ve bunların hangi amaçlarla kullanılabileceğini çok iyi bilen birisiydi. Bu stratejilerden birisi de terördür. Lenin bireysel teröre ve suikastlara karşı çıkarken Bolşevikler tarafından gerçekleştirilen eylemleri “halk adına” yapılan “halkla birlikte” gerçekleştirilen eylemler olarak nitelendirdiğinden desteklemiştir (Laqueur).

Laquer’e göre Marksist-Leninistlerin terör konusundaki bu ikircikli yaklaşımı devam etmektedir. Bireysel teröre prensip olarak karşı çıkılmasına rağmen bazı durumlarda terör kullanılması gereken bir araca dönüşmektedir. Bu nedenle terör belirleyici taktik olmaktan çıkıp yalnızca eylem türlerinden biri olduğu kabul edilmektedir. Wilkinson da benzer bir yorumda bulunarak Marksist-Leninist-Maoist partiler bireysel terörü reddederek onu “devrim karşıtı” bir eylem olarak nitelendirse de, uygulamada Sovyet liderlerin üçüncü dünya ülkelerindeki devrimci potansiyelden yararlanmak için teröristlere taktik, strateji ve ideoloji konularında destek olduğunu yazmaktadır (Wilkinson, 1974: 96).

Faşizm ve Nasyonel Sosyalizm gibi ideolojiler ise iktidarı elde etme ve iktidarı ele geçirdikten sonra muhalif grupları ortadan kaldırmak için her türlü yola özellikle teröre başvurmaktan çekinmemişlerdir. İtalyan Faşizminin önderliğini yapan Mussolini kendileri tarafından gerçekleştirilen terör eylemlerini hastalıkların ortadan kaldırılmasına benzetmektedir. Bir doktor uyguladığı tedaviyle nasıl bakterileri yok etmeye çalışıyorsa zararlı insanların saf dışı bırakılması da tıpkı bunun gibidir diyerek şiddet konusundaki görüşlerinde ne kadar katı olduğunu gözler önüne sermektedir. Mussolini kendilerinin uyguladığı terörü “kurtarıcı şiddet” olarak ifade ederken aynı dönemlerde komünistler tarafından gerçekleştirilen terör olaylarını ahmak ve gerici terör olarak değerlendirmiştir (Laqueur).

Almanya’da Adolph Hitler öncülüğünde Naziler tarafından iktidarın ele geçirilmesinde ve bu iktidarın pekiştirilmesinde terör son derece etkili bir araç olarak kullanılmıştır. Bu nedenle muhaliflerin toplantı ve mitinglerini basmak, taraftarlarını ortadan kaldırmak ya da hapse atmak için düzenli birlikler oluşturulmuştur. Hem propaganda hem de düşmanların tasfiyesini sağlamak için etkili bir biçimde

kullanılan bu birliklerin başında SS (Schutzstaffel, Savunma Birimi) bulunmaktaydı (Yayla).

Laquer, Nazilerin ve Faşistlerin terör konusundaki yaklaşımlarının Marksizm ve Leninizm deki ideolojik yaklaşımlardan uzak gerçekleştiğini ifade etmektedir. Çünkü Marksist-Leninist ideolojilerde terörü haklılaştırma çabası bulunurken Naziler ve Faşistler şiddetlerini meşrulaştırma konusunda herhangi bir ideolojik izaha gerek duymamışlardır. Naziler ve Faşistler iktidarın elde edilmesinde ve pekiştirilmesinde ve amaca giden yolda her türlü şiddetin kullanılmasının geçerli olacağına inanmışlardır. Almanya’da Naziler tarafından iktidarın ele geçirilmesinden sonra uygulanan terörün en önemli mağdurları arasında Yahudiler yer almıştır. Tarihin en utanç verici insanlık ayıplarından birisi olan Nazi terörü ve soykırımı milyonlarca Yahudi vatandaşın ölümüne sebep olmuştur. Aynı zamanda çalışmanın ilerleyen kısımlarında incelenecek olan terörizm çeşitlerinden “devlet terör”ünün en çarpıcı örneklerinden birisi olarak tarihteki yerini almıştır (Laqueur).

Antikolonyal dalga ve sonrasında etkili olan yeni sol dalga dönemlerinde terörün siyasi amaçlarla kullanıldığı ve onun bir araç haline getirildiği görülmektedir. Özgürlüklerini ve bağımsızlıklarını kazanmak için sömürge devletleri tarafından başlatılan ayaklanma hareketlerinde terörist stratejileri ve taktikleri kendilerini sömüren güçlü devletlere karşı kullanmışlardır. II. Dünya Savaşı’ndan sonra uluslararası sistemin iki kutuplu bir yapıya dönüşmesiyle birlikte savaş rasyonel bir tercih olmaktan çıkmıştır. Çünkü iki kutuplu sistemin başat aktörleri olan ABD ve Rusya arasındaki nükleer silah yarışı “dehşet dengesi” olarak adlandırılan bir denge durumunun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ancak devletlerarasındaki bu nükleer denge rekabetçi yaklaşım nedeniyle sıcak savaşa dönüşme bile çeşitli girişimlerle birbirlerini zayıflatma girişimlerini durdurmamıştır (Yayla).

Özellikle Batılı devletlere karşı girişilen ayrılıkçı hareketlerin terörist motivasyonlara sahip olmasında ve bu grupların lojistik ve ideolojik olarak desteklenmesinde Sovyet Rusya’nın ve Doğu Blok’unda yer alan devletlerin payı büyük olmuştur. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki bu dönemde ortaya çıkan terörist gruplardan bazılarının destek alabilmek için öyle olmasalar bile sosyalist bir

çizgi izledikleri görülmektedir. Bunun en önemli göstergesi Sovyet Rusya'nın yıkılması ve dağılmasından sonra bu terörist grupların sosyalist çizgiden uzaklaşması, terk etmesi ya da silah bırakmasıdır.

1960 ve 1980 arasındaki dönem birçok bakımdan gerilimin tırmanmasına neden olan olayların yaşandığı bir dönem olmuştur. Başta iki kutuplu sistemin yaratmış olduğu yenedünya düzeninde devletlerin uluslararası alanda yalnız kalma korkusu bu devletleri iki bloktan birine yaklaştırmıştır. Daha sonra sömürge devletleri olarak bağımsızlıklarını kazanmak isteyen üçüncü dünya ülkelerinin alternatif bir blok olarak görülmesi ve her iki blokta yer almayı tarafsızlığın sembolü olarak görülmeleri gerilimi daha da tırmandırmıştır. Kuzey Kore- Güney Kore geriliminin devam etmesi, Küba Ekim Füzeleri Krizi gibi olaylar başta ABD ve Sovyet Rusya arasındaki gerilimin Doğu ve Batı blokları arasındaki sıcak çatışmaya dönüşebilecek en önemli yansımalarıdır. Vietnam Savaşı ise bu çatışmanın en somut örneklerinden birisi olarak tarih sahnesinde yerini almıştır (Gaddis, 1992).

Daha önce ifade edildiği üzere devletler bizzat savaşa girmese bile desteklemiş oldukları ayrılıkçı grupların çatışmasında önemli bir aktör olarak yer almışlardır. Özellikle stratejik nitelikte önemli olan bir bölgenin ele geçirilmesi ya da en azından terörist grupların desteklenerek bu bölgelerin ele geçirilmesine yardımcı olunması, hem ABD hem de Sovyet Rusya açısından kendisine bağlı uydu bir devlete anlamına gelmekteydi. Bu noktada realist perspektiften yaklaşıldığında devletlerin çıkarlarını maksimize etmede rakiplerinin gücünü zayıflatmak için terörü bir araç olarak kullandıkları görülmektedir.

Terörizmin tarihsel gelişmeleri içinde 1960 ve 1980 arasındaki olaylarda yeni sol akımı ve öğrenci hareketlerine ayrı bir parantez açmak gerekmektedir. 1960'ların sonu 1970'lerin başında özellikle Batı ülkelerinin etkilendiği "yeni sol akımı" bir fikir akımı olarak ortaya çıkmıştır. Jean Paul Sartre, Ernesto Che Guevara, Herbert Marcuse ve Frantz Fanon bu akımın en önemli temsilcileri arasında yer almıştır. Özellikle Marcuse ve Che Guevara öğrenci hareketlerinin sembol isimlerinden olmuşlardır (Cranston, 1972: 9). Marcuse'un yeni sol akımı ile görüşleri şu şekilde özetlenebilir:

Marcuse öncelikle çağdaş tüketim toplumlarına bir eleştiri getirmektedir. Proletarya ve burjuvazi sınıflarının tarihsel fonksiyonlarını yitirdiği için birbirleriyle çatışması yerine uyum ve uzlaşma içinde olacağını öne sürmektedirler. Çünkü toplumsal düzen çağdaş tüketim toplumlarında teknoloji temelli bir yapıya dönüşmüştür. Bu nedenle ortaya çıkan aşırı kazanç suni bir talebin oluşmasına neden olduğundan birbirleriyle çatışan gruplar artık uzlaşma ve uyum için bir araya gelecektir. Özellikle Batı toplumlarında ve gelişmiş ülkelerde işçi sınıfı düzeni yıkmak için değil sosyal bir uyum arayışı için mücadele etmektedir. Marcuse böyle bir durumda devrimin gerçekleşmesinin nasıl mümkün olabileceği kimlerin devrimi gerçekleştirebileceği ile ilgili umut ışığını sistemin dışına itilenlerde görmektedir (Marcuse, 1968: 14).

Marcuse gerçek devrimcilerin sanayi toplumlarında üretim sürecinin dışına itilen sürekli işsizlerden, renkleri yüzünden ırkçı saldırılara uğrayan mağdurlardan, aşırı tüketime karşı çıkan kimselerden, üçüncü dünya ülkelerinin bağımsızlık mücadelesi veren kahramanlarından oluştuğunu söylemektedir. Laquer yeni solcuların Marksist-Leninist ideolojinin dışına çok çıkmamakla birlikte yeni bir ideolojik niteliğe sahip olmadıklarını ifade etmektedir. Ayrıca onlarla ilgili en belirgin özellik “eylemlerin her şeyden daha önemli olduğuna inanmış olmalarıdır.

“Öğrenci Hareketleri” başta Batı ülkeleri (ABD, Fransa, İspanya, Batı Almanya, v.s) olmak üzere Japonya ve Türkiye gibi ülkeleri de içine almış ve dünyanın çeşitli yerlerinde kanlı olaylara ve çok ciddi sonuçlara neden olmuştur. Resmi otoritenin muhatapları arasında yer alan isimlere karşı düzenlenen gösteriler, yürüyüşler ve mitingler güvenlik güçleri ve öğrenci grupları arasında çatışmalara dönüşmüştür. Sokaklara ve üniversite yerleşkelerine barikatlar kurulmuş, gözaltılar ve tutuklanmalarla gerilimler daha da tırmanmıştır (Kışlalı, 1974: 41). Öğrenci hareketleri yaklaşık üç yıl boyunca etkili olmuştur. Daha sonra çeşitli ideolojileri benimseyerek ve kendilerine daha yakın buldukları gruplarla temas geçerek radikal bir gruba dönüştükleri gözlemlenmiştir. ABD’de Weathermanlar, Kara Panterler, Simbonezya Kurtuluş Ordusu, Almanya’da Baader-Meinhof, İngiltere’de Öfkeli

Tugaylar, İtalya’da Kızıl Tugaylar, Japonya’da Birleşik Kızıl Ordu öğrenci hareketlerinin öne çıkan terörist grupları olmuşlardır (Laqueur).

Bu gruplardan bazıları seçkinler ve zengin insanlar tarafından desteklenmiştir. Örneğin Baader-Meinhof çetesi entelektüel ve aydın tabakanın desteğini alırken konaklama ihtiyaçları elit muhitlerde zengin insanlar tarafından sağlanmıştır. Gazeteciler, yazarlar, profesörler tarafından destek gören ve aydın insanların desteğini arkalarına alan terörist gruplar propagandalarını özellikle üniversite alanlarında yaparak elit kesimi yanına çekmeyi amaçlamıştır (Yayla, 355-356).

Terörizmin son dalgası ise 1980 ler ile birlikte ortaya çıkan radikal ve dini nitelikli terör örgütleri dalgasıdır. Aslında tarihsel olarak bakıldığında radikal ve dini nitelikli terörün binlerce yıl öncesinde Sicariiler, Zelatotlar ve Haşhaşiler den beri var olduğu görülmektedir. Soğuk Savaşın son dönemlerinde artan radikal dinciliğin Soğuk Savaş sonrasında ve özellikle de günümüzde etkisini giderek artırdığı bu nedenle terörizmin en önemli dinamik gelişmelerinden birisi olduğu görülmektedir.

İran İslam Devrimi sırasında İran’da ABD Büyükelçiliği’ne yapılan saldırı sonucu yaşanan rehine krizi radikal dinciliğin değerlendirilmesi açısından bir dönüm noktası olarak kabul edilmiştir (ORSAM, 2011). Zaten 1970’ler ile birlikte Filistin Kurtuluş Örgütü’nün terör eylemlerinde bulunması radikal dinci örgütlerin İslam dinini referans göstermeleri dini terörün daha genel olarak da terörün İslam’la bağdaştırılması yanılıgısına neden olmuştur. 11 Eylül 2001 yılında İkiz Kulelere ve Pentagon’a yapılan intihar saldırısını radikal İslamcı terör örgütü El Kaide tarafından üstlenilmesi özellikle Batılı ülkelerin İslam algısını derinden etkilemiştir. Dünya’da terörizmin küreselleşmesi adına şok edici bir tecrübe yaşayan uluslararası toplum özellikle İslam dini ile terörün bağdaştırılması ile ilgili büyük bir tartışma içine girmiştir (Bodur, 2005: 67).

Raport’un ortaya koymuş olduğu terörizm dalgaları terörizmin belirli bir sistematik içinde değerlendirilmesini kolaylaştırmasına rağmen günümüzdeki terörizmin tüm boyutlarıyla anlaşılması açısından yeterli olmamaktadır.

Enformasyon çağı, küreselleşme ve teknolojik gelişmelerle birlikte dünya yeni bir boyut kazanmıştır. Bu boyut siber uzay olarak adlandırılmaktadır.

Son yıllarda teknolojik gelişmelerin muazzam bir hıza kavuşması, internetin ortaya çıkması iletişim ve haberleşme sistemlerinin yaygınlaşması teknolojik bir dalga olarak tüm dünyayı etkisi altına almıştır. Böyle bir ortamda terörizmin etki alanlarını genişlettiği ve terörizmin yeni bir boyuta ulaştığı görülmektedir. Terörizmin bu yeni boyutu siber terörizm olarak adlandırılmaktadır. Özellikle son 30 yılda radikal ve dini örgütlerin sayısındaki artış ile terörizmin yeni bir boyutu olan siber terörizm birlikte ele alındığında son derece ilginç sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle çalışmada terörizmin tarihsel arka planı burada sonlandırılmaktadır. Terörizmin dini ve radikal örgütler perspektifinden siber terörizmdeki yansımaları ikinci bölümde ele alınmaktadır.

1.2. Terörün ve Terörizmin Tanımlanması

Günümüzde uluslararası güvenliğine yönelik en önemli tehditlerin başında terörizm gelmektedir. Terörizm özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra küresel etkileri olan bir güvenlik tehdidi olarak anılmaya başlansa da üzerinde uzlaşma sağlanmış evrensel bir terörizm tanımı bulunmamaktadır. 1920'lerden itibaren terörizmin geçerli ve kapsamlı bir tanımının yapılması için çalışmalar başlatılmıştır. 1936 yılından 1981 yılına dek 109 terör tanımı yapılmıştır (Saraç, 2012: 24). Aşağıda sırasıyla terör ve terörizm konusunda sözlüklerde yer alan tanımlamalar, ulusal ve uluslararası alandaki tanımlamalar, terör konusunda çalışmalar yapmış yazarın tanımlamalarına yer verilmektedir.

Terör ve terörizm benzer kavramlar gibi görünse de hem nitelik ve nicelik hem de amaç ve kapsamı bakımından farklı anlamlar ifade etmektedir. Bu nedenle terör ve terörizm tanımlamalarına geçmeden önce bu kavramlar arasındaki farkların neler olduğunun bilinmesi önem arz etmektedir. Terör ve Terörizm arasındaki farklar şu şekilde ifade edilebilir:

- Terör şiddet ve korkuyu ifade eder, terörizm ise sistematik bir biçimde şiddet ve korkunun yayılmasıdır.

- Terör eylemler aracılığıyla kendini, sesini, fikirlerini ve davasını duyurmak iken terörizm bir ideoloji olmamakla birlikte terör eylemlerinin savunmasının, stratejisinin ve hedeflerinin belirlenmesini sağlayan bir düşünce sistemidir.(Terörizm bir ideoloji değildir ancak mutlaka bir felsefe, teori veya ideolojiye dayanmaktadır.) Terör amaca ulaşmak için kullanılan araç, hareket tarzı veya strateji olarak ifade edilirken terörizm planlanan eylemlerin planlandığı gibi harekete geçirilmesinde gerçekleştirilen eylemlerin bütünüdür.
- Terör irade dışı olarak ortaya çıkabilir ancak terörizm kasıtlı olarak terör yaratmak olduğundan bilinçlidir (Yılmaz, 1995: 18).

Terör sözcüğü bir kavram olarak ilk kez 1798 yılında Dictionnaire de l'Academica Francaise sözlüğünün ekinde “bir terör rejimi, sistem” olarak tanımlanmıştır (Korkmaz, 1998: 89). Latince “*terrere*” sözcüğünden gelen terör, korkudan sarsıntı geçirme, dehşete düşme anlamlarına gelmektedir (Bilir, 2009: 28). Türk Dil Kurumu tarafından yapılan tanımlamaya göre ise terörün korkutma, tedhiş etme, yıldırma gibi anlamları bulunmaktadır (TDK).

Oxford İngilizce Sözlüğünde (Oxford English Dictionary) terör, siyasi amaçlar için özellikle sivillere yönelik olarak hukuka aykırı şiddet kullanımı ve yıldırma olarak tanımlanmaktadır (Oxford Dictionary). Fransızca Petit Robert Sözlüğünde terör, “bir toplumda ortak bir korku yaratarak bir grubun direnişini kırmak” olarak ifade edilmektedir. Britannica Ansiklopedisinde yapılan tanımlamada ise terör, “gerilla savaşlarında etkili ve yaygın olarak kullanılan korkunç bir silah” olarak nitelendirilmektedir. Aynı zamanda “hükümet yetkililerini, askeri ve siyasi liderleri hedef alarak hükümeti istikrarsızlığa sürüklemek için başvurulan şiddet eylemleri” olarak ifade edilmektedir.

Meydan Larousse da ise terör “ulusal ve uluslararası alanda yasal kabul edilmeyen taktik ve araçlarla düzeni değiştirmek için gerçekleştirilen eylemler” olarak ifade edilmektedir (Meydan Larousse).

Büyük Larousse da yapılan bir başka tanıma göre “bireylerin, azınlıkların ya da grupların cinayet, sabotaj, adam kaçırmaya, rehin alma gibi şiddet unsurlarını kişilere, kurumlara veya mallara yönelik siyasal eylemlere dönüştürmesi ve bunu bağımsızlık, rejim değişikliği gibi politik gerekçelere dayandırması olarak ifade edilmektedir.

Terör ve Terörizm yalnızca kişi veya grupların belirli amaçlar doğrultusunda bir araya gelerek başvurdukları bir şiddet uygulama metodu değildir. Aynı zamanda iktidar sahiplerinin iktidarlarını devam ettirebilmek ve pekiştirmek amacıyla kullanmış oldukları bir yöntem olarak da karşımıza çıkmaktadır.

Terör, yaratmış olduğu korku ortamını ve bu ortamın oluşmasına neden olan şiddet eylemini ifade ettiğinden, kimi zaman terör kelimesi eylem kelimesi ile birlikte “terör eylemi” olarak kullanılmaktadır. Kimi zamanda yalnızca terör kelimesi kullanılmaktadır (Wilkinson, 2002: 46.).

Günümüzde ise terörizm daha çok mücadele stratejisi olarak kullanılırken istihbarat ve terör uzmanı Mahir Kaynak kavramın işlevsel yönüne dikkat çeken ayrı bir tanımlama getirmektedir. “ Terör silahlı kuvvetlerle yapılan mücadeleye alternatif olarak ortaya çıkmıştır. Bu nedenle terör bir savaş biçimidir ve bu savaşta diğer savaşlarda olduğu gibi siyasi bir gayeyle yapıldığından planlayıcıları, karargâhları, uygulayıcıları ve yöneticileri bulunmaktadır. Savaşlarda taraf olan devletler burada da en önemli aktörler olarak karşımıza çıkmaktadır (Hamide, 1999: 15).

Terörizmin bir diğer yönü ise bir ülkede egemen olan güçlere, otoriteye, yerleşik kurumlara karşı kendi varlıklarını kabul ettirmek ve mevcut düzeni değiştirmek için mücadelede kullanılan bir araç olmasıdır. Toplumsal düzenin sağlanmasında siyaset, ekonomi ve hukuk arasındaki ilişkilerin dinamiklerinden yararlanılmaktadır. Terör bu dinamikler içerisinde daha çok siyasal yapıya karşı mücadele etmektedir. Bu nedenle esas olarak yönetim felsefesine, meşru ya da gayrimeşru egemenlik ilişkisini hedef almaktadır (Aytuğ, 1995: 36).

Hamide Zafer, “Sosyolojik Boyutuyla Terörizm” adlı çalışmasında yer alan terör tanımına göre Lösche terörizmi “ Organize bir grubun genellikle iktidarı, kamu gücünü temsil eden kişi veya şeylere yönelik sistematik şiddet kullanımı ya da şiddet

tehdidiyle hedeflerine ulaşmaya çalıştığı yöntemler” olarak tanımlamaktadır (Hamide: 1999).

Terörizm gerçekleştirilen saldırıların niteliklerinin tecrübe edilmesiyle yeni anlamlar ve tanımlamalar kazanmaktadır. Bu nedenle bazı terör saldırıları terör konusunda yapılan çalışmaların çok daha geniş bir alana yayılmasına neden olurken terör ve terörizm tanımlamalarına da farklı yaklaşımlar ortaya çıkmaktadır. Bu konuda verilebilecek en iyi örnek 11 Eylül saldırılarıdır.

11 Eylül saldırılarından sonra ABD teröre karşı küresel ölçekte savaş ilan ettiğini tüm dünyaya duyurmuştur. ABD ve müttefiki İngiltere terörle mücadele için terörizm konusundaki bakış açılarını ve felsefelerini büyük ölçüde değiştirmiştir. Ancak terörizm konusunda yapılan yeni düzenlemelerle birlikte özgürlüklere müdahale tartışmaları da büyük ölçüde artmıştır (Wilkinson).

İngiltere’de 1973 yılında yürürlüğe giren İrlanda Olağanüstü Durum Hükümleri Kanunu’nda terörizm şu şekilde tanımlanmaktadır: “ Halka ya da halkın herhangi bir kesimine yönelik korku salmak amacıyla şiddet kullanımı.” Yine İngiltere’de 1996 yılında PTA Düzenlemesinde terörizm siyasal amaçlarla şiddet kullanma olarak tanımlanmaktadır Wilkinson (1997).

11 Eylül saldırılarından sonra 2001 yılında çıkarılan İngiltere Terörle Mücadele Yasası’nda ise terörizmin dini boyutlarına atıfta bulunularak yeni bir tanımlama getirilmiştir. Bu tanıma göre terörizm, “Siyasi, ideolojik ve dini amaçlarına ulaşmak için iktidarın, toplumun ya da toplumun belli bir kesiminin hedef alınarak kişilere veya mallara karşı şiddet kullanımı ya da şiddet kullanma tehdidi olarak tanımlanmaktadır. 2005 yılında çıkarılan bir başka terör yasası ile uluslararası hükümet organizasyonlarına yönelik faaliyet ve tehditlerde terör suçu kapsamına alınmıştır (Aytuğ, 1995).

ABD ise “ Karışıklıklar ve Terörizm Hakkında Görev Kuvveti Yasası”nda terörizm şu şekilde tanımlanmaktadır: “ Zorlayıcı amaçların gerçekleştirilmesi için bir taktik veya teknik olarak şiddet eylemi ya da şiddet tehdidiyle ezici korku yaratmak.” ABD’de terörizm konusunda hayata geçirilen en önemli yasalardan birisi

olan ve Vatanseverlik Yasası (Patriot Act) olarak bilinen Terörle Mücadele Yasası 11 Eylül Saldırıları'ndan sonra hayata geçirilmiştir. Bu yasada “Sivil toplumu korkutmak ya da zorlamak, hükümet politikalarını yıldırma, korkutma ve zorlama, kitle imha, suikast veya kaçırma yoluyla etkileme gibi faaliyetler terördür” olarak tanımlanmaktadır (Gürol, 1998: 92).

Türkiye’de 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu’da (md.1) yapılan tanımlamada: “Terör, cebir ve şiddet kullanarak, baskı korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozma, Türk Devleti’nin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, Temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir(Türkiye Barolar Birliği).

Terör konusu etkileri bakımından önceleri yerel veya bölgesel bir konumdayken modern dönemde özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra küresel bir tehdit unsuru olarak anılmaya başlamıştır. Terörizmin küreselleşmesinde etkili olan kitle iletişim araçları dünyanın uzak bölgelerinde gerçekleştirilen terör eylemlerinin duyulmasını ve sorunun uluslararası bir boyuta ulaşmasını kolaylaştırmaktadır. Burada altı çizilmesi gereken önemli bir husus dikkatimizi çekmektedir.

Terörizm yalnızca şiddet kullanma eylemleri olarak algılanmamalıdır. Terörizmin şiddet kullanma potansiyeli bir yana şiddet tehdidinde bulunması da taktiksel ve stratejik bir tekniktir. Bu nedenle dünyanın herhangi bir yerinde gerçekleştirilen terör eylemlerinden haberdar olan kişiler, kurumlar ya da hükümetler eylem kendi ülkelerinde gerçekleştirilmiş olmasa bile şiddet tehdidinin kendi güvenliklerine zarar verebileceği korkusuyla endişe duymaktadır. Bu nedenle terörün uluslararası alanda küresel bir tehdit unsuruna dönüşmesi uluslararası metinlerin konuya yaklaşımına ve terör tanımlamalarına da göz atmayı gerektirmektedir.

Başta Birleşmiş Milletler olmak üzere Avrupa Birliği, İslam Konferansı gibi örgütlerin yapmış oldukları terör tanımlamaları uluslararası alanda üzerinde uzlaşma sağlanmış bir terör tanımının bulunup bulunmadığını anlamamızda da yol gösterici olacaktır.

Terörizmin tanımlanmasına yönelik ilk girişim Milletler Cemiyeti tarafından 1937 tarihli “*Terörizmin Önlenmesi ve Cezalandırılmasına İlişkin Cenevre Sözleşmesi*” ile gerçekleştirilmiştir. Bu sözleşme yürürlüğe girmese de kapsamlı ve çok taraflı ilk anti terörizm sözleşmesi olması bakımından önemlidir (Dugard, 1977: 68). Sözleşmenin 1. maddesinde “*Devletlerin bir başka devlete karşı yöneltilen terörist faaliyetleri teşvik etmekten kaçınması ve bu tür faaliyetleri önleme konusunda uluslararası hukuk yükümlülüğünün bulunduğu*” teyit edilirken, 1/2 maddesinde terör “*bireylerin, bireyler grubunun ya da umumi halkın zihninde bir terör hali yaratmak için tasarlanmış ya da planlanmış, bir devlete karşı yöneltilen kriminal eylemler*” olarak tanımlanmıştır (Galicki, 2005: 744) .

Uluslararası alanda terörizmi tanımlama çabaları daha çok terörizmi önlemeye yönelik sözleşmelerde ve çalışmalarda yer bulmaktadır. Birleşmiş Milletler uluslararası alanda terörizmin önlenmesi ile ilgili devletleri bir araya getirecek önemli çalışmalar yapmıştır. BM’nin uluslararası terörizmle mücadele etme ile ilgili kararlılığında dönüm noktası 11 Eylül olmuştur. Daha önce terörizm konusunda ortaya çıkan ihtilafların düzeltilmesinde taraf devletlerin sorunu barışçıl yollarla çözmesi yolunda bir strateji izleyen BM, 11 Eylül saldırılarından sonra uluslararası terörizm konusunda daha yoğun çalışmalarda bulunmuştur.

Günümüzde terörizmin önlenmesine yönelik 13 evrensel sözleşme bulunmaktadır. BM Genel Kurulu tarafından alınan 1373 sayılı karara göre devletlerin bu sözleşmelere taraf olma zorunluluğu bulunmaktadır. Ancak terör eylemlerinin sürekli değişen yönlerinin ortaya çıkması sözleşme ve protokollerin yetersiz kalmasına neden olmuştur. Bu nedenle BM terörle etkin bir biçimde mücadele etmek ve küresel anlamda yeni bir konsept oluşturmak amacıyla 8 Eylül 2006 tarihinde Birleşmiş Milletler Küresel Terörle Mücadele Stratejisini (The United Nations Global Counter-Terrorism Strategy) kabul etmiştir. BM ulusal,

bölgesel ve küresel anlamda terörle mücadele etmek için bu stratejiyi benzersiz bir araç olarak görmektedir.

Strateji 4 temel eylem planından oluşmaktadır:

1. Terörün yayılmasına neden olan elverişli ortamların hedef alınması
2. Terörizmi engelleme ve mücadele önlemleri
- 3.Devletlerin terörizmle mücadele kapasitelerini geliştirmede BM ile koordineli olarak hareket etmeleri
- 4.İnsan haklarına önem verilmesi ve terörle mücadele de hukukun üstünlüğü prensibinin temel alınması

Strateji, uluslararası alanda terörizm konusunda yapılacak çalışmalarda işbirliğine, uluslararası hukuka uygunluğa, terörizmin önlenmesi için gerekli mücadele yöntemlerinin belirlenmesine yönelik amaçlar ortaya koymaktadır. Strateji sadece üye devletleri değil aynı zamanda ulusal ve uluslar arası örgütlerle birlikte bireyleri de kapsamaktadır.

Avrupa Birliği'nin terör konusundaki çalışmalarının 11 Eylül sonrasında hız kazandığı görülmektedir. 19 Eylül 2001 yılında terörle mücadele kapsamında Avrupa Komisyonu tarafından "Terörizmle Mücadeleye İlişkin Konsey Çerçeve Kararı Tasarısı" hazırlanmıştır. Bu tasarıdan iki gün sonra olağanüstü toplanan Konsey tarafından 21 Eylül 2001 tarihinde "Terörizmle Mücadele Eylem Planı" sunulmuştur. Bu eylem planında yer alan konular şu şekilde ifade edilebilir (Kaya: 2005: 62)

- Polis ve adli işbirliği artırmak
- Uluslar arası hukuk araçlarını geliştirmek
- Terörizmin finansmanını ortadan kaldırmak
- Hava güvenliğinin güçlendirilmesini sağlamak
- AB'nin küresel eylemlerinin eşgüdümlü yürütülmesini sağlamak

Avrupa Birliği'nin terörizm konusunda atmış olduğu en önemli çalışmaların başında 16 Mayıs 2005 yılında Varşova'da imzalanan ve 2006 yılında yürürlüğe giren “ Terörün Önlenmesi Avrupa Sözleşmesi” dir. Sözleşme terörle mücadele için gerekli tedbirlerin alınması, terör suçlarının işlenmesinin önlenmesi, bu konuda özendirici faaliyetlerin yasaklanması ile birlikte potansiyel olarak terör faaliyetlerinde bulunabilecek kişilerin ıslah edilerek eğitilmesi gibi konuları ele almakta ve birliğe üye olan devletlere sözleşmeye taraf olma zorunluluğu getirmektedir. Sözleşme ayrıca dini, ideolojik, siyasi ya da herhangi bir gerekçe ile terörün haklı gösterilmesine karşı çıkmakta ve terörün haklı nedenlere dayandığını ifade edilmesini yasaklamaktadır (Ergil, 1993: 144).

Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan bu sözleşmede terör, “*Halkı korkutmak, hükümeti veya uluslararası bir kuruluşu zorlayıcı ve haksız bir tutumla bazı davranışları yapmak veya yapmamaya mecbur bırakmak veya bir ülkenin ya da uluslararası örgütün anayasal düzenini, ekonomisini, toplumsal yapısını, ağır bir şekilde bozmak ya da yok etmek şeklinde yapılan eylemler*” olarak ifade edilmektedir.

Terörizm konusunda en geniş kapsamlı tanımlardan birisi İslam Konferansı Örgütü tarafından yapılmaktadır (Kaya, 2005: 63):

“Saik ve kastına bakılmaksızın halkı terörize etmek veya ona zarar verme tehdidinde bulunmak veya halkın yaşamları, onurları, özgürlükleri, güvenlikleri veya haklarını tehlikeye atmak veya çevreyi, bir kamu hizmetini veya kamu veya özel mülkü zarara maruz bırakma veya onları işgal etme veya onlara el koyma veya bir ulusal kaynağı veya uluslararası hizmetleri tehlikeye atma, ya da bağımsız devletlerin istikrar, ülke bütünlüğü, siyasal birliği veya egemenliklerini tehdit etme amacıyla bir bireysel veya toplu suç planını gerçekleştirmek için işlenen her türlü şiddet eylemi ile bu tür eylem tehdidinde bulunmadır.”

Yukarıda yer alan tanımlardan anlaşılacağı gibi terör konusunda net bir tanım ortaya konulamamıştır. Terör ve Terörizm konusunda birbirinden farklı tanımlamaların bulunmasının altında yatan çok sayıda faktör bulunmaktadır. Bu faktörlerin başında özellikle devletler tarafından kendi çıkarlarını tehlikeye atacak bir terör tanımına imza atmaktan kaçınmaları gelmektedir. Diğer faktörler ise zamana, bölgeye, ideolojilere, politik gerekçelere göre değişiklik göstermektedir. Terör tanımları incelenirken yapılan tanımlamaların hangi dönemde hangi ülkede ve hangi siyasi konjonktür içerisinde hangi kişiler, gruplar veya kurumlar tarafından yapıldığına dikkat etmek gerekmektedir.

Terörizmin tarihsel gelişimi ve arka planında yatan gelişmeler incelendiğinde terörün 2000 yıllık bir geçmişi olduğu görülmektedir. Ancak bu iki bin yıllık süreçte ne terör ortaya çıktığı ilk gün ki gibi kalmıştır ne de dünya. Değişim ve dönüşüm süreçlerinin en önemli faktörleri arasında modern ulus devletlerin ortaya çıkması, Fransız Devrimi, Sanayi Devrimi I. ve II. dünya savaşlarının yaşanması, ekonomik krizler, uluslararası sistemi etkileyen Anarşizm, Nihilizm Marksizm-Leninizm, Faşizm, Nasyonal Sosyalizm gibi ideolojilerin ortaya çıkması ve yaygınlaşması, İki Kutuplu Sistem ve Soğuk Savaş, radikal örgütlerin ortaya çıkması, küreselleşme ve enformasyon çağı, internetin yaygınlaşması sayılabilir.

Bu faktörlerin her biri teröre yönelik yapılan tanımlamaların birbirinden farklı olmasına ve üzerinde uzlaşa sağlanamamış bir kavrama dönüşmesine yol açan arka plan gelişmelerden bazılarıdır. Aynı zamanda terörizmin dönüşümüne ve değişimine yol açan bu gelişmeler terörizmin birbirinden farklı çeşitlerinin ortaya çıkmasına da neden olmuştur.

1.3. Terörizm Çeşitleri

Terörizm günümüzde farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Terörizm konusunda yapılan çalışmalar özellikle 1970'li yıllardan itibaren artmıştır. Çünkü bu dönem aynı zamanda terör hareketlerinin de yoğun olarak yaşandığı bir dönem olmuştur. Bu nedenle terörist gruplarca gerçekleştirilen terör saldırılarının niteliğinin anlaşılması için terörizmin çeşitlerinin belirlenmesi ve belirli sınıflandırmalara tabi

tutulması zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Terör saldırılarında kullanılan yöntemlerin hedef alınan kitlenin ya da hükümetin, kullanmış oldukları silahların mahiyeti terörizm sınıflandırmalarında önemli bir ölçüt olarak kabul edilmektedir. Genel olarak ifade edilecek olursa terörizm türleri şu şekildedir (Yayla, 1999)

- Ulusal Terörizm (Ülke İçi Terörizm)
- Uluslararası Terörizm
- Devlet Terörizmi
- Devlet Destekli Terörizm
- Siber Terörizm
- Bio-terörizm
- Narko-terörizm
- Dini Terörizm
- Radikal Terörizm
- Etnik Terörizm

1.3.1. Ulusal Terörizm

Bir ülkenin sınırları içerisinde cereyan eden herhangi bir şekilde yabancı bir unsurun yer almadığı, katılımın veya ilişkinin bulunmadığı sistematik şiddet “ulusal terörizm” olarak adlandırılmaktadır. Genellikle iç terör olarak adlandırılan ulusal terör daha çok uluslararası terör ayrımı yapılırken dikkate alınmaktadır (Yayla, 1999).

Bir terör saldırısının ulusal terörizm ya da uluslararası terörizm olarak belirlenmesinde bir takım kıstaslar bulunmaktadır. Bu kıstaslara göre saldırıyı gerçekleştiren kişi veya örgütlerin uyruğu, saldırılan hedeflerin hangi ülkeye bağlı olduğu, bu kişi veya örgütlerin lojistik desteklerini nereden sağladıkları ulusal-uluslararası terör ayrımı yapmamızda yardımcı olmaktadır (Türkiye Barolar Birliği).

Ancak bu ayrım mutlak bir farklılığı yansıtmaz. Çünkü günümüzde etkileşim alanının son derece ileri boyutlara ulaşması haberleşme ve iletişim kaynakları, ulaşım ve teknolojik alandaki diğer gelişmelerle birlikte tamamen yerli nitelikte bir terör örgütünün bulunması oldukça zor bir ihtimal olarak görünmektedir. 19.yy da ortaya

çıkan ve faaliyet alanlarını Rusya ile sınırlı tutan Narodnaya Volya iç terör konusunda örnek verilebilecek en yakın örgüttür.

1.3.2. Uluslararası Terörizm

Terörizm literatüründe en çok kullanılan kavramların başında uluslararası terörizm yer almaktadır. Uluslararası terörizm, “Bir ülkenin sınırları içerisinde meydana gelen ve diğer devletlerin ya da diğer devlet vatandaşlarının haklarını ihlal eden e birbirleriyle bağlantılı yürütülen şiddet olayları” olarak ifade edilmektedir. Uluslararası terörizmin daha iyi anlaşılabilmesi için birkaç örnek vermek yerinde olacaktır (Kartal: 2018: 48).

Örneğin, 1981 yılında Papa II. Jean Paul’a yönelik suikast girişimi uluslar arası terörizm açısından birçok ülkeyi yakından ilgilendirmektedir. Bu olayın failleri olan Mehmet Ali Ağca ve yardımcılarının Türk vatandaşı olması, saldırının gerçekleştiği yerin İtalya olması, saldırının düzenlenmesinde ve planlanmasında ve Ağca’ya destek sağlanmasında Bulgaristan’ın yardımlarının bulunması bu ülkeleri doğrudan doğruya ilgilendirmektedir. Daha geniş bir perspektiften bakıldığında ise Bulgaristan’ın Doğu Bloğunda yer alması ve Varşova Paktına üye olmasından dolayı Sovyet Rusya, Türkiye’nin NATO üyesi olması ve ABD’nin de olaya müdahil olabileceği düşünüldüğünde uluslararası terörizmin boyutlarının çok geniş bir alana yayılabileceği görülmektedir (Yayla).

Bir başka örnek ise Çakal Carlos olarak bilinen Venezuelalı terörist İlich Ramirez ile alakalıdır. Venezuela Komünist partisinin bir üyesi olan Carlos 1968 yılında kent gerilla taktiklerini ve sabotaj tekniklerini, çeşitli silahların kullanımını öğrenmesi için Küba’ya gönderilmiştir. Carlos daha sonra ülkesine dönerek çeşitli eylemlerde yer almış ancak başarılı olamamıştır. Küba’ya gittiği dönemde Havana’da Mantanzas kampında tanıştığı KGB ajanı Victor Simenov’un girişimleriyle Moskova’ya giderek eğitim almıştır (Yayla).

Uluslararası terörizm kimi yazarlara göre uluslararası terörizmden ayrı olarak ele alınırken kimi yazarlar ikisi arasında bir ayrım yapmamaktadır. Bir olayda failler ve kurbanların kimlikleri ile saldırının gerçekleştiği bölge arasında herhangi bir

farklılık bulunuyorsa bu durum uluslararası terörizm olarak adlandırılmaktadır. Örneğin 11 Eylül saldırılarını gerçekleştirenlerin Arap asıllı olması, saldırının kurbanlarının 80 farklı ülkeden olması ve saldırının gerçekleştiği yerin Amerika olması uluslararası terörizm olarak değerlendirilmektedir (Yayla).

Moskova'ya gittiğinde Cezayirli terörist Muhammed Boudia, George Habbaş ve Vadi Haddad ile tanışmıştır. Filistin Kurtuluş Cephesi kamplarında üç ay ağırlandıktan sonra Boudia ile birlikte Avrupa'da terör faaliyetlerinde bulunmuştur. Carlos esas olarak ismini 1975 yılında gerçekleştirmiş olduğu OPEC Baskını ile duyurmuştur.

Carlos dünyanın çeşitli yerlerinde bulunmuş ve son derece profesyonel bir biçimde yetişmiş, çok sayıda kimliği olan bir teröristtir. Fransa'da "Hector Hugo" Depont, Şili'de "Adolph Bernal", New York'ta "Cenan Clarke" isimleriyle tanınan Carlos gerçekleştirmiş olduğu eylemlerle ve bu eylemleri gerçekleştirirken yürütmüş olduğu ilişkiler bağlamında uluslararası terörizmin en dikkat çekici figürlerinden birisi olmuştur (Yayla).

1.3.4. Devlet Terörizmi

Eski ve tehlikeli bir terör çeşidi olan devlet terörizmi bir devletin kendi sınırları içinde kendi vatandaşlarına yönelik gerçekleştirmiş olduğu sistematik şiddeti ifade etmektedir. Genellikle iktidarını pekiştirmek isteyen ya da kendisine muhalif grupları ortadan kaldırmak amacıyla hareket eden hükümetlerin uygulamış olduğu bir şiddet eylemidir (Ergil). Devlet terörizminden bahsedebilmek için üç unsura dikkat etmek gerekmektedir:

1. Terör eylemi bizzat devletin kendisine bağlı kuruluşlarından ya da elemanlarından gelebilir.

2. Devlet kurumlarının dışında olan ancak çeşitli biçimlerle devlete bağlı bulunan veya devlet tarafından kontrol altında tutulan kişi ya da gruplar tarafından gerçekleştirilebilir.

3. Devletle herhangi bir şekilde bağı bulunmamasına rağmen bir terörist örgüt ya da kişinin devlet tarafından lojistik veya diğer konularda desteklenmesi de devlet terörizmi olarak adlandırılır.

Özellikle Fransız Devriminden sonra kurulan yönetim sisteminde devlet terörizmi uygulanmıştır. Devlet terörizminin daha çok totaliter rejimlerde kendisine yer bulduğu gözlemlenmiştir. Çünkü totaliterizm yeni toplumsal düzenin oluşturulması için eski olanın yıkılması gerektiğinden bahseder ve terörden beslenir (Linz:64).

Fransa'da Robespierre yönetiminde binlerce insanın öldürülmesi, Almanya'da Naziler ve Hitlerin milyonlarca Yahudi vatandaşına karşı işlemiş olduğu insanlık suçu, İtalya'da Mussollini'nin muhalif gruplara yönelik şiddet eylemleri, Güney Sudan'da Ömer El Beşir'in Arap olmayan gruplara karşı Cancavid isimli Arap militanlarını desteklemesi ve ardından binlerce insanın ölmesi devlet terörizmi ile ilgili verilebilecek örneklerden bazılarıdır.

1.3.5. Devlet Destekli Terörizm

Bu terörizm türü de tıpkı uluslararası terörizm gibi en yaygın terör çeşitlerinden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir devletin kendi içinde ya da başka bir devletin içinde yer alan ulusaltı gruplara ya da bireylere yönelik olarak vermiş olduğu desteğin neticesinde otoritesine karşı gelenleri ortadan kaldırma, rakip olarak gördüğü bir devleti zayıflatma ya da toplum üzerinde korku salma amaçları bulunuyorsa bu eylemler devlet destekli terörizm olarak ifade edilmektedir (Yayla).

Bu terörizm türü özellikle Soğuk Savaş döneminde karşımıza çıkmaktadır. Birbirine rakip iki bloklu ve iki kutuplu uluslararası sistemde başat aktörler olan ABD ve Sovyet Rusya birbirlerini zayıflatmak amacıyla kendilerine yakın olan grupları desteklemiş, kendilerine bağlı uydu devletler oluşturmak amacıyla onları iktidara getirmeye çalışmış ve terör örgütlerini kullanarak onlardan yararlanmışlardır. Örneğin ABD'nin Fidel Castro rejimini yıkmak amacıyla Amerika'da yaşayan Küba'lı mültecilerden oluşan büyük bir grubun örgütlenmesini ve silahlanmasını

sağlayarak Küba'ya göndermiş ancak başarılı olamamıştır. Bu durum tarihte “Domuzlar Körfezi Fiyaskosu” olarak da bilinmektedir (Linz).

Ülke içinde hâkimiyetin ve otoritenin korunması için ve mevcut rejimin devamlılığının sağlanması amacıyla devlet tarafından bir terörist grubun desteklenmesi “ülke içinde devlet destekli terörizm” olarak ifade edilmektedir. Eğer bir devletin rakip olarak gördüğü bir başka devletin içinde muhalif olarak yer alan terörist kişi ya da grupları desteklemesi ise “uluslararası devlet destekli terörizm” olarak değerlendirilmektedir.

1.3.6. Siber Terörizm

Çalışmanın ana konularından birisi olan siber terörizm, terörizm çeşitleri arasında görece en yeni olan kavramdır. İkinci bölümde ayrıntılı bir biçimde ele alınacak olan siber terörizm burada kısaca ifade edilmeye çalışılacaktır.

Bu terörizm türünde teröristlerin amaçlarına ulaşmak ve kamuoyunu büyük ölçüde etkisi altına almak için bilgi teknolojilerinden yararlanmaktadırlar. Terörist bireyler ya da gruplar telekomünikasyon, bilgisayar ve internet gibi bilişim teknolojilerini konvansiyonel bir saldırıyı organize etmek için kullanmaktadırlar. Özellikle internet ile bağlantılı ağlara sızarak hizmetlerin aksamasına neden olurlar. Kritik altyapı sistemleri, bankacılık ve finansal sistemler, acil güvenlik hizmetleri, hava trafik sistemleri, nükleer tesislere bağlı sistemler terörist gruplar tarafından hacklenebilir ya da kötücül yazılımlar vasıtasıyla zarar verilebilir (Weiman, 2004: 46).

1.3.7. Bio-Terörizm

Bioterörizm, biyolojik ajanlar olarak adlandırılan ve laboratuvar ortamında geliştirilen çeşitli virüslerin, bakterilerin, mantarların veya toksinlerin insanlar üzerinde korku ortamı yaratarak hükümetleri manipüle etmek için kasıtlı olarak besin maddelerine, hayvansal gıdalara salınması ya da salınma tehdididir. En tehlikeli patolojik canlılar ölümcül bir silaha dönüştürülerek terörist gruplar tarafından kullanılmaktadır. Ancak bu terör çeşidi çok önemli tıbbi uzmanlıklar gerektirmektedir.

Bioterörizm konusunda yaşanan en önemli saldırılardan biri 1984 yılında ABD'nin Oregon eyaletinde gerçekleşmiştir. Dini bir tarikat olan ve liderliğini Bagwan Shree Rajneesh adında Hindistan asıllı bir gurunun yapmış olduğu Rajneesheeler ABD'nin Oregon eyaletinde kısa sürede son derece etkili olmuştur. Örgütün genel sekreterliğini yapan Ma Anand Sheela ve yardımcıları tarafından organize edilen bioterör saldırısında çok sayıda restoran ve salata barı “salmonella” adı verilen bir bakteri ile hedef alınmıştır. 751 kişi gıda zehirlenmesi nedeniyle hastaneye kaldırılmıştır (Wilkinson).

1.3.8. Narko-terörizm

Uyuşturucu kaçakçıları tarafından veya bu kaçakçılar tarafından desteklenen terörist grupların hükümetin uyuşturucu ticaretine karşı başlatmış olduğu mücadeleye bir tepki olarak ortaya çıkan şiddet eylemleri şeklinde ifade edilmektedir. Bu terör türünde uyuşturucu baronları ve silahlı örgütler arasında yakın ilişkiler bulunmaktadır. Terörist gruplar uyuşturucu ticaretinden gelen para ile finanse edilirken, uyuşturucu kaçakçıları hükümete karşı terörist grupları bir araç olarak kullanmaktadır.

Soğuk Savaş sonrasında yeni bir terör tehdidi olarak ortaya çıkan narko-terör özellikle Latin Amerika ülkelerinde güç kazanmıştır. Uyuşturucu kartellerinin hükümetlerden bile güçlü olduğu bu yeni sistemde Kolombiya'da Pablo Escobar ve Meksika'da Joaquin Guzman Loera (El Chapo) gibi isimler ön plana çıkmışlardır. Uyuşturucu kartellerinin finanse ettiği terörist gruplar adam kaçırma, suikast, bombalama eylemlerinde bulunmuşlardır. Günümüzde birçok terör örgütünün uyuşturucu kaynaklarıyla finanse edilmesi devam edilmektedir.

Terörizm türleri yalnızca bunlarla sınırlı değildir. Etnik terör, ayrılıkçı terör, dini ve radikal terör gibi birçok terör çeşidi bulunmaktadır. Ancak terör ve terörizm kavramları nasıl iç içe geçmiş ise terörizm çeşitleri de bir o kadar birlikte ele alınmakta ve birbirlerinin etki alanları içine girmektedirler. Terörizmin çeşitleri arasında yer alan ulusal terör başlığı altında birçok terörizm türü görebiliriz. Örneğin bir ülkede dini motivasyonlarla hareket eden ve sadece o ülkenin sınırları içinde eylemlerini gerçekleştirerek o ülkenin vatandaşlarının ve hükümetinin hedef alınması

dini motifli terörün aynı zamanda ulusal bir terör olarak anılmasını sağlar. Bir başka örnek vermek gerekirse ayrılıkçı terör örgütünün saldırılarda bulunduğu bir ülkede başka bir ülkenin vatandaşları da zarar görüyorsa bu saldırı uluslararası bir nitelik kazanır ve uluslararası terörizme dönüşür. Bu nedenle terörizm türleri arasında teorik olarak bir takım ayrımlar yapmak mümkün iken pratikte böyle bir ayırım yapmak zorlaşmaktadır. Terörist grupların nasıl finanse edildiği, hangi devletler ya da çok uluslu şirketler tarafından desteklendiği, kimin terörist kimin özgürlük savaşçısı olarak nitelendirildiği, bireylerin ya da örgütlerin terörist olarak nitelendirilmesinde hangi faktörlerin göz önünde bulundurulacağı ne kadar karmaşık ise terörizm türleri arasında net bir ayırım yapmak da o kadar zordur.

Ayrıca radikal ve dini örgütlerin siber terörizm perspektifinden ele alınacağı bölümlerde radikal ve dini terör konuları ayrıntılı olarak inceleneceğinden burada değinilmemektedir. Birinci bölümün son konusu terörizmde yaşanan dönüşüme ve bu dönüşümde etkili olan faktörlere odaklanmaktadır.

1.4. Terörizmin Dönüşümü

Tarihsel süreçte terörizm dönüşümünde birçok faktör etkili olmuştur. Bu faktörlerden bazıları savaşlar, ekonomik krizler, ideolojik gelişmelerdir. Ancak terörizmin nitelik ve nicikle birlikte yöntemsel olarak da daha derin bir dönüşümüne neden olan gelişmelerde Soğuk Savaş ve sonrasındaki gelişmeler bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Soğuk Savaş bittikten sonra var olan *güç dengesi* ortadan kalkmış ve bu dengenin bozulması nedeniyle terörizm üç farklı biçimde etkilenmiştir.

Terörizmi etkileyen unsurlardan ilki “*ideolojik unsurların*” Soğuk Savaş sonrası büyük ölçüde ortadan kalkmasıdır. Soğuk Savaş döneminde ideolojik unsurlar daha çok sol nitelikli olmakla birlikte otoriteye karşı gerçekleştirilen terör eylemlerinde bu gruplar Sovyet Rusya tarafından desteklenmiştir (George, 2002: 189). Doğu ve Batı blokları arasındaki rekabet uluslararası alanda ABD ve SSCB önderliğinde birbirlerini zayıflatma girişimleri şeklinde kendini göstermiştir. Soğuk Savaş bittikten sonra ortaya çıkan yeni dönemde ise ideolojik unsurlar büyük ölçüde

ortadan kalkmış ve daha çok etnik, milliyetçi ve dini grupların mücadelesine sahne olmuştur (Kanat, 2014: 205).

İkinci unsur ise Soğuk Savaş sonrası güç dengesinin bozulmasıyla terörizmin kontrol altına alınmasının çok daha zor bir hale gelmesidir. Daha önce Blok devletleri tarafından blok içindeki iç disiplinin sağlanması, sorunların ortadan kaldırılması, çatışmaya dönüşmesini engellemek son derece önemlidir. Özellikle Sovyet Rusya tarafından kontrol altında tutulan sol eksenli terör örgütleri sol bloğun yıkılışı ve Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile birlikte boşluğa düşmüştür. Aynı durum ABD içinde söz konusu olup Batı bloğunun düzenleyicilik görevinin zayıflamasına neden olmuştur. Sonuç olarak iki kutuplu sistemin başat aktörleri olan ABD ve Sovyet Rusya'nın Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle terörist grup ya da gruplar üzerindeki kontrol mekanizmasının ve denetleyicilik rolünün görece azaldığını ya da ortadan kalktığını söyleyebiliriz (Ateş, 2013:269).

Üçüncü unsur teknolojik gelişmelerle birlikte silahların çeşitlenmesi, imha gücü yüksek silahların ortaya çıkması ve pazarlanmasıdır. Özellikle Sovyet Rusya'nın silahlarının dünyaya pazarlanması terörist grupların yıkıcı silahlara eskisine oranla daha kolay ve hızlı ulaşması sonuçlarını doğurmuştur. Terörist örgütler daha önce kontrol altında ve denetleyici bir blok içinde hareket mekanizmalarını sınırlı tutmak zorunda kalmış ve kitle imha silahlarının kullanımına başvurmamıştır. Ancak yeni düzenle birlikte ortaya çıkan otorite boşluğu nedeniyle bu örgütlerin eylemlerinde çok daha yıkıcı sonuçlar doğurabilecek kitle imha silahlarını elde etme çabalarının hızlandığını görülmektedir. Günümüzde, IŞİD, Boko Haram, El Kaide, Taliban gibi radikal terör örgütlerinin gerçekleştirmiş oldukları saldırılar incelendiğinde bu ve buna benzer yıkıcı etkilere sahip silahlarının olduğu görülmektedir (Hoffmann, 2000: 5-7).

Soğuk Savaş sonrası güç dengesinin bozulması terörizmin dönüşümüne neden olan faktörlerin başında gelirken ikinci faktör küreselleşme olgusudur. Küreselleşmenin terörizmin dönüşümünde iki farklı etkisi bulunmaktadır. Bunlardan ilki küreselleşme ile birlikte gelir dağılımı adaletsizliğinin yaygınlaşması ve dünyada zengin ile fakir insanlar arasındaki uçurumun giderek artması olarak görülmektedir.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) 2014 yılında yayınlamış olduğu raporda küresel gelirin %40'ının gelir tablosunun zirvesinde yer alan en zengin %1'lik kısmın elinde bulunduğunu, gelir tablosunun en altında yer alan %50'lik kısmın ise küresel gelirin %1'ini aldığını ortaya koymuştur. Aradan geçen beş yılda 2019 yılı itibariyle gelir dağılımı konusundaki adaletsizliğin sürdüğü yalnızca görece olarak bazı ülkelerde iyileşmelerin sağlandığı söylenmektedir (UNDP, 2014).

Ekonomik sıkıntılar terörizmin arkasında yatan önemli faktörlerden birisidir. Mutluluk ve refah beklentisi içerisinde olan insanlar yenedünya düzeninde bu beklentilerinin karşılanmamasından dolayı hoşnutsuz olmuştur. Küreselleşmenin etkisiyle dünyanın ekonomik sistemlerinin daha kapitalist bir yapıya dönüşmesi bu hoşnutsuz kesimin daha da büyümesine zenginlerin ise daha da zenginleşmesine neden olmuştur. Uluslararası sistemin kazananları ve kaybedenleri arasındaki bu mücadele bazı grupların terör eylemlerinin arkasında yatan temel motivasyonlardan birisi olarak karşımıza çıkmıştır (Kanat).

11 Eylül saldırılarında hedef alınan Dünya Ticaret Merkezi, Pentagon ve Beyaz Saray sembolik anlamlar taşımaktadır. Finansal sistemin kalbi olan Dünya Ticaret Merkezi, dünyanın en önemli askeri merkezlerinden birisi olan Pentagon, dünya siyasetinin merkezi durumunda bulunan Beyaz Saray rastgele seçilmiş hedefler olmayıp ABD'nin dünyadaki ekonomik patronluğuna ve jandarma devleti rolüne ağır bir darbe vurulmak için seçilmiş hedeflerdir (Akalin).

Küreselleşme bir olgudur. Bu nedenle durağan bir kavram olmayıp sürekli etkileşime neden olan ve dönüşümün dinamolarından birisi olarak ifade edilmektedir. Küreselleşme olgusu enformasyon çağında bilgi ve teknoloji alanında yaşanan gelişmeler, internet ve bilgisayar ağları, haberleşme, hız ile birlikte ele alındığında daha iyi anlaşılmaktadır. Tüm bu gelişmeler ışığında küreselleşmenin terörizmin dönüşümündeki etkilerinden ikincisi olarak teknolojik gelişmeler karşımıza çıkmaktadır (Darıcılı, 2017).

Teknolojik gelişmeler son 30 yılda inanılmaz bir hıza ulaşmış ve yaşadığımız dünyanın toplumsal, ekonomik, siyasi ve askeri açılardan yeniden şekillenmesine

neden olacak gelişmelere yol açmıştır. Özellikle internetin ortaya çıkması ve ona bağlı araçların yaygınlaşması terörizmin de yeni boyutlar kazanmasını sağlamıştır. Terörist örgütler ya da bireyler tarafından internetin amaçları doğrultusunda kullanılacak bir araç olarak keşfedilmesi ve siber uzay olarak adlandırılan sanal dünyada bu faaliyetleri daha kolay ve gizli bir biçimde yürütebilecek imkânların bulunması terörizm konusundaki en önemli dönüşümlerden birisi olmuştur.

Bu gelişmeler neticesinde yeni bir terör türü ortaya çıkmış ve siber terörizm olarak adlandırılmıştır. Eylemlerin planlanması, propagandaların yürütülmesi, haberleşme ve iletişimin sağlanması, eğitim ve istihbarat faaliyetlerinin yürütülmesi, terör eylemlerinin gerçekleştirilmesi gibi konularda internet teröristler için önemli bir araç haline gelmiştir. Siber terörizm daha çok yönetsel bir araç olarak görünse de uygulanması açısından belirli uzmanlıklar gerektirmektedir. Günümüzde siber terörizm olarak ifade edilebilecek bir saldırının gerçekleşip gerçekleşmediği konusunda uzmanların farklı yaklaşımları bulunmaktadır.

Ancak bu durum birçok soru işaretini beraberinde getirmiştir. Çünkü gerçekleştirilen saldırıların bir terör saldırısı olarak nitelendirilebilmesi geleneksel terör türleri için bile oldukça zor iken yeni bir terör türü olan ve nereden ne zaman ve nasıl geleceği belli olmayan siber terörizm konusunda yorum yapmak oldukça zor bir hale gelmektedir. Ancak buraya kadar anlatılanların ışığında terörizmin tarihsel arka planı ve gelişmeleri, terör ve terörizm tanımlamaları, terörizm çeşitleri ve terörizmin dönüşümü siber terör konusunda bazı ipuçları elde etmemizi kolaylaştıracaktır. Çalışmanın bundan sonraki bölümünde siber terörizm kapsamlı bir biçimde ele alınarak radikal ve dini örgütlerin bu yeni terör türündeki hareket alanları ortaya konulmaya çalışılacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

SİBER TERÖRİZM ve RADİKAL-DİNİ NİTELİKLİ ÖRGÜTLER

Siber terörizm 20.yy'ın sonlarına doğru ortaya çıkmış ve 21.yy'ın en önemli terörizm tehditlerinden birisi haline gelmiştir. Ancak gerçek anlamda bir siber terörizm tehdidinin bulunup bulunmadığı uzmanlar tarafından tartışılmaktadır. Çünkü terörizm anlamında bir siber saldırının kayıtlara geçmemiş olması bu konudaki tartışmaların çıkış noktasını oluşturmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde siber terörizmin ortaya çıkışında etkili olan faktörler, siber terörizm ile yakından ilişkili bir takım kavramlara ve siber terörizm tehdidinin ne kadar gerçek olduğu incelenmektedir.

Terörizmin doğduğu ve geliştiği ortam onun anlaşılabilmesi için bizlere bazı ipuçları vermektedir. Enformasyon çağının en önemli ve en yeni boyutlarından birisini oluşturan siber uzayın ya da daha çok bilinen adıyla sanal dünyanın anlaşılması siber terörizmin doğduğu ortamın hangi niteliklere sahip olduğu konusunda bizlere yardımcı olmaktadır. Bu nedenle konunun daha iyi anlaşılabilmesi için siber terörizme geçmeden önce birtakım kavramlara ve onun doğduğu ortam olan siber uzaya değinmek gerekmektedir.

2.1. Siber Uzay

Siber uzay (cyberspace) konusunda ortak bir tanım bulunmamakla birlikte daha çok internet ve bilgi teknolojileri vasıtasıyla ortaya çıkan bir alanı ifade etmektedir. Siber uzayın tarihsel gelişimi daha çok 20.yy'ın ikinci yarısından sonraki teknolojik gelişmelerle sağlanmıştır. Siber uzay kelimesi terminolojik olarak siber kelimesinden türetilmiştir. Siber kelimesinin kökenleri ise Yunanca “*kybernete*” (dümenci ya da kontrolcü anlamında) teriminden gelen “cybernetics” terimine dayanmaktadır (Heickerö, 2014: 554) .

Siber uzay kavramı ilk kez 1980'lerde bilimkurgu yazarı William Gibson tarafından kullanılmıştır. Gibson kavramı ilk olarak 1982 yılında “Burning Chrome” adlı kısa hikâyesinde sonrasında ise 1984 yılında “Neuromancer” adlı bilimkurgu

romanında kullanmıştır (Gibson, 1984). Siber uzay ya da siber alan olarak ifade edilen kavram siber güvenlik, siber suç, siber terörizm, siber zorbalık, siber savaş, siber saldırı gibi diğer tüm kavramları kapsamaktadır. Çünkü temelde bu kavramlar siber uzayın kendi içinden türetilmiştir. Örneğin siber güvenlik aynı zamanda siber alanın güvenliği anlamına gelmektedir. Siber suç siber alanda işlenen veya siber alanın ve öğelerinin kullanılmasıyla ortaya çıkan bir suçtu ifade etmektedir. Bu nedenle siber terörizm de siber uzay da ya da siber uzayın teknik kapasitelerinden faydalanılarak gerçekleştirilen terörizmi ifade etmektedir (Malhotra, 2016).

Siber uzay konusunda yapılan tanımlamalar farklılık göstermektedir. Ancak bu konuda ABD Savunma Bakanlığı tarafından yapılan tanımlamada siber uzay, “*İnternet, telekomünikasyon ağları, bilgisayar sistemleri gömülü işlemciler ve denetleyicileri de içeren birbirine bağlı bilgi teknoloji altyapısı ve bilgi verilerinden oluşan küresel bir ortam*” şeklinde ifade edilmektedir (Çokbıdık, 2018: 9).

Darıcalı’ya göre siber uzay günümüz dünyasını ekonomik, askeri, ya da politik olarak etkileyebilmektedir. Kimileri siber uzayı bilgisayar teknolojileri vasıtasıyla haberleşmeyi sağlayan kavramsal bir çerçeve olarak görürken, kimileri küresel ekonominin tüm bileşenlerinin yer aldığı bir alt katman olarak tanımlamaktadır. Kimileri de politik dünyayı açısından giderek önem kazanan bir anlam taşıdığını düşünmektedir (Darıcalı).

Siber uzay birdenbire ortaya çıkan bir alan değildir. Bu alanın ortaya çıkmasında etkili olan gelişmeler Soğuk Savaş döneminde yaşanan rekabetten doğmuştur. Bu rekabetin en önemli sonuçlarından birisi de internetin ortaya çıkarak siber uzayın en temel dinamiğini meydana getirmesidir. Soğuk Savaş döneminde ABD ve SSCB arasında yaşanan rekabet hemen her alanda kendini gösterse de ekonomik, askeri, siyasi, sosyal ve teknolojik alanlarda daha yoğun hissedilmiştir. Özellikle uzay yarışı ve askeri teknolojilerin geliştirilmesi noktasında yaşanan rekabetçi yaklaşım günümüz teknolojileri başta olmak üzere birçok alanda yeni fikir ve buluşun ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Sovyet Rusya tarafından 12 Nisan 1961 yılında uzay aracı başarıyla fırlatılmış ve rus kozmonot Yuri Gagarin tarafından dünya yörüngesinde başarılı bir tur atılmıştır. Uzay çağının ve yarışının başlangıcına neden olan bu olay sonrası ABD Sovyet Rusya karşısında prestij kaybı yaşamamak adına teknolojik faaliyetlerine hız kazandırmıştır. ABD tarafından 1958 yılında kurulan İleri Araştırma Projeleri Ajansı (Advanced Research Projects Agency- ARPA) bilimsel ve teknolojik çalışmaların yanı sıra özellikle uzay çalışmaları, balistik füze savunmaları ve nükleer füzelerin test edildiği coğrafyaların tespit edilmesi gibi konular üzerinde çalışmalar yapmıştır (Darıcalı). (Bu ajansın kurulmasında da 1957 yılında Sovyet Rusya tarafından uzaya fırlatılan Sputnik yapay uydusu etkili olmuştur.)

ARPA'da görev alan bilim insanlarının birbirleriyle iletişimlerini kolaylaştıracak ve bilgisayar sistemlerinin tek bir ağ üzerinden birbirine bağlanmasını sağlayacak olan proje ile birlikte internet ortaya çıkmıştır. ARPA-NET adı verilen bu birim olası nükleer saldırı durumlarında bile haberleşmeyi sağlayabilecek bir ağ oluşturmak amacıyla bazı projeler geliştirmiştir. Böyle bir gelişmenin ortaya çıkmasında Küba Ekim Krizi'nde yaşanan nükleer savaş tehdidi etkili olmuştur.

Bu proje İngiltere ve Fransa'nın da girişimleriyle laboratuvar ortamlarında yapılan testlerle başarılı olmuş ve ilk veri girişi 1969 yılında gerçekleştirilmiştir. 1980 'li yıllarda ise ABD Savunma Bakanlığı tarafından ARPA-NET'e ek olarak gizli askeri ve istihbarat verilerinin iletişimini sağlamak amacıyla Military-Net (MILNET) sistemi oluşturulmuştur. ARPA-NET daha çok alanda faaliyet göstermeye devam etmiş ve ajansın askeri kanadı olan MILNET ayrılarak ayrı bir birim olarak devam etmiştir (Darıcalı).

ABD'nin faaliyetlerine karşılık olarak SSCB'nin yapmış olduğu çalışmalarda dikkat çekmektedir. Sovyet gizli servisi KGB (Komitet Gosudarts Bezopasbosti) tarafından yürütülen operasyonlarla Batı'nın teknolojik gelişmeleri yakından takip edilmiş, casuslar aracılığıyla ve istihbarat servisleriyle bu teknolojilerin SSCB'ye aktarılması hedeflenmiştir (Önok, 2016: 47).

1980’li yıllarda ise Sovyet Mareşal Nikolai Ogarkov tarafından ortaya konulan Askeri Konularda Devrim (Revolution in Military Affairs/ RMA) projesi ile birlikte siber uzay alanında kullanılan teknolojilerin SSCB tarafından kullanılması ve SSCB’nin mevcut silahlı kuvvetlerinin bir dönüşüm içerisine girmesini önermiştir. Çünkü ona göre SSCB ordusu ağ teknolojileri ve teknik konular bakımından düzenlenir ise daha etkin ve işlevsel bir yapıya kavuşacaktı (Darıcalı).

Orgakov tarafından ortaya konulan proje özünde enformasyon çağında bilgi toplumlarının ordularını bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelere paralel bir biçimde düzenlemeleri gerektiğinin somut bir örneğidir. Orgakov tarafından ortaya atılan bu önerinin ABD tarafından yansması ise Stratejik Savunma Girişimleri olmuştur (Darıcalı).

Yıldız Savaşları Projesi olarak adlandırılan bu proje uzayda düşman füzelerini taşıyan araçların ortadan kaldırılmasına ve yok edilmesine yönelik bir girişim olarak ortaya çıkmıştır. 23 Haziran 1983 yılında ABD Başkanı Reagan tarafından açıklanan proje hiçbir zaman hayata geçirilmemiştir. 1983 yılında yaşanan önemli gelişmelerden bir diğeri ise TCP/IP protokolüne geçilerek internetin ticarileşmesi olmuştur. TCP/IP (Transmission Control Protocol and Internet Protocol) karşılıklı olarak birbirine bağlı veri iletişimini sağlayan bilgisayar ağını ifade eden bir kavramdır (Oğuz, 2006).

1989 yılında Tim Berners Lee tarafından “world wide web” (www) dünya çapında ağı icat edilmesi internetin küresel anlamda yaygınlaşmasını sağlayan önemli bir gelişme olmuştur. Yine Lee tarafından geliştirilen “Hypertext” (http) internet konusunda yapılan çalışmalar içerisinde önemli bir buluş olarak kabul edilmektedir (Oğuz).

Tüm bu gelişmeler ışığında internet 90’lı yıllardan itibaren insanların gündelik yaşamlarında vazgeçemediği bir unsur olmuştur. Giderek yaygınlaşan ağlar ve bilgi teknolojilerinin altyapılarının geliştirilmiş versiyonları yeni gelişmeleri doğurmuştur. İnternetin ortaya çıkması ve kullanım alanlarının geliştirilmesi ile birlikte bilgisayarlar, akıllı telefonlar ve tabletler daha çok kişisel kullanım alanlarına yönelik

tasarlanmıştır. İnternet aracılığıyla gerçekleştirdiğimiz başlıca şeyler arasında haberleşme ve iletişim, sosyal medya kullanımı ve online işlemler gelmektedir. Daha makro düzeyde gerçekleştirilen işlemler arasında hava trafik sistemleri, borsa işlemleri, kritik altyapı sistemleri ve güvenlik duvarları, istihbarat ve siber güvenlik gibi konular yer almaktadır. Siber uzayın internet ile birlikte ele alınmasındaki ana neden internet aracılığıyla gerçekleştirilen işlemlerin çoğunluğunun bilgisayar ağları ya da bilgi teknolojileri vasıtasıyla yapıyor olmasından kaynaklanmaktadır. Siber uzay insan hayatına yönelik pratik ve kolay uygulamaların yanı sıra barındırdığı tehditler ve risklerle karmaşık bir yapıya sahip olmaktadır.

Siber terörizm internetin ve dolayısıyla siber uzayın barındırdığı riskler ve tehditlerin bir uzantısıdır. Terörizm söz konusu olduğunda onu sınırlandırabilecek yöntemlerin ne olduğunun ortaya konulması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Ancak siber uzay yapısı itibari ile sınırları belli olan bir alan değildir. Bu nedenle siber uzayda gerçekleşen faaliyetlerin hangi amaçlara hizmet ettiğini tespit etmek zordur. Ancak siber uzayda faaliyet gösteren aktörlerin kimler olduğu ya da olabileceği uzmanlarca ortaya konulan çalışmalarda ifade edilmektedir. Bu nedenle bir sonraki başlıkta siber uzayda yer alan aktörlerin kimler olduğu ya da olabileceği ile ilgili bir takım bilgiler verilmektedir.

2.2 Siber Uzay ve Aktörler

Siber uzayda yer alan aktörler ve bu aktörlerin faaliyet alanları aşağıda kategorize edilerek verilmektedir. Buna göre siber uzayda yer alan aktörler şu şekilde sıralanabilir:

- Devletler ve Çok Uluslu Şirketler
- Hükümet Tarafından Desteklenen Yapılar
- Organize Suç Örgütleri
- Siber Korsanlar (Hackerlar)
- İç Tehdit Unsuru Oluşturanlar
- Terör Örgütleri

2.2.1 Devletler ve Çok Uluslu Şirketler

Uluslararası politik ve ekonomik sistemin en temel aktörlerinden olan devletler ve çok uluslu şirketler aynı zamanda siber uzayın da aktörleri arasında yer almaktadır. Uluslararası ilişkilerin anarşik yapısı siber uzayda daha da karmaşık ve anarşik olarak görülmektedir. Bu nedenle bir aktörü diğer aktörlere göre daha etkili kılan ayrımlar siber uzayın en kritik konularından birisini oluşturmaktadır. Günümüzde siber uzay gündelik yaşamlarımızı kontrol altına alan bir yapıya dönüşmüştür. Yaratmış olduğu kolaylıkların yanı sıra birçok fırsatı da beraberinde getirmektedir. Ancak siber uzayın yalnızca bu yönüne odaklanmak ve içerisinde barındırdığı riskleri ve tehditleri görmezden gelmek son derece sakıncalıdır.

Devletler ve çok uluslu şirketler siber uzayı aktif olarak kullanan aktörlerdir. Ancak bu durum gelişmiş toplumlarda daha fazladır. Bilgi teknolojileri ve iletişim kaynaklarına yönelik talepler yalnızca bireylere mahsus değildir. Devletler ve çok uluslu şirketler teknolojik gelişmelere duyarsız kaldığında modern toplumların da gerisinde kalmaktadır. Çağın gerekliliklerine ayak uydurmak aynı zamanda uluslararası sistemde aktörlerin davranışlarını da şekillendirmektedir (Malhotra,2017)

Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanan devletlerin siber uzaydaki faaliyet alanları oldukça geniştir. Ancak belirtmelidir ki önceleri devletlerin siber uzay konusundaki farkındalığı daha çok internetin ve siber uzayın sağlamış olduğu kolaylıklar ve fırsatlar üzerine olmuştur. İlerleyen zamanlarda siber uzayın bünyesinde yer alan potansiyel tehdit unsurlarının farkına varılması devletleri bazı tedbirler almaya zorlamıştır. Ya da bu alandaki tehdit unsurlarını kendi lehlerine yönelik faaliyetlerde kullanmaya başlamışlardır. Bu durum benzer şekilde çok uluslu şirketler içinde geçerlidir.

Siber uzayda yer alan diğer aktörlerin faaliyetleri her zaman yapıcı ya da zararsız nitelikte değildir. Bu aktörlerden bazıları çeşitli motivasyonlarla hareket etmekte olup siber alanda kendilerine bir hareket alanı oluşturarak amaçlarına ulaşmayı hedeflemektedir. Bu aktör bireysel ya da örgütsel nitelikte olabilir. Devletlerin ve çok uluslu şirketlerin bu tehlikenin farkına varması aynı zamanda

siber alanda bir güvenlik ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Gizli askeri ve istihbarat bilgilerinin ele geçirilmesi, devlet güvenlik arşivlerinin sızdırılması, kritik altyapı sistemlerinin hacklenmesi, borsa ve finansal sistemlerin işleyemez hale getirilmesi, vatandaşların kişisel bilgilerinin ele geçirilmesi gibi faktörler bu alanda yaşanabilecek tehlikelerden bazılarıdır.

Diğer yandan bazen bu ihlalleri gerçekleştirenler bizzat devletler ya da çok uluslu şirketler olabilmektedir. Üçüncü kişilerle paylaşılan kişisel bilgiler, izinsiz dinlenen telefonlar ve internet üzerinde gerçekleştirilen aramaların kontrol edilmesi, hesapların kontrol edilmesi, başka devletlerin önemli yapılarına zarar verebilecek siber saldırı faaliyetleri devletler ya da çok uluslu şirketler tarafından gerçekleştirilebilmektedir (Çokbildik, 2018: 10).

2.2.2. Hükümet Tarafından Desteklenen Yapılar

Ulusal çıkarları korumak amacıyla finansmanı genellikle hükümetler tarafından sağlanan teknik, askeri, ideolojik, ekonomik ya da dini motivasyonlarla hareket eden grupların desteklenmesi şeklinde ifade edilebilir. Bu yapılar genellikle özel nitelikli ve rastgele olmayan belirlenmiş hedeflere yönelik operasyonlarda kullanılmaktadır. Bu nedenle bu yapılar iyi organize edilmiş, geliştirilmiş ve kullanıma hazır sistemler olarak siber saldırılarda kullanılmak üzere yetiştirilmektedir (Oğuz).

2.2.3 Organize Suç Örgütleri

Bu aktörler kısa bir zaman diliminde büyük menfaatler elde edebilmek amacıyla toplu saldırılarda bulunarak kredi kartı ve hesap numarası gibi kişisel bilgilerin çalınması yoluyla pazarlık yapmaktadırlar. Günümüzde sıklıkla gördüğümüz bu gruplar özellikle kredi kartı dolandırıcılığı, resmi kurumların adının ya da bilgilerinin kullanılması vasıtasıyla telefon yoluyla kişisel bilgilerin elde edilmesi ya da online işlemlerdeki güvenlik açıklarından yararlanarak menfaat elde etmeyi amaçlamaktadır Bilişim.

2.2.4. Siber Korsanlar (Hackerlar)

“**Hack**” kelimesi anlam olarak koparmak, küçük parçalara ayırmak, kırmak gibi anlamlara gelmektedir. “**Hacking**” ise bir sistemde ya da programda yer alan açığın ortaya çıkarılmasını, değiştirilmesini ya da silinmesini ifade etmektedir. Aynı zamanda bir bilgisayar ya da ağa izinsiz yetkisiz girmekte hacking olarak tanımlanmaktadır. Hack faaliyetlerinde bulunan kişiler genellikle bilgisayar korsanı olarak ifade edilmektedir. Ancak bu ifade yeterli değildir. Hacker tam olarak kimdir?

Hacker ağ ve sistemlere sızabilme yeteneklerine sahip, ileri programlama dillerine hakim, internet ve bilgi teknolojileri konusunda teknik altyapıları bulunan, verilere ve bilgilere erişimde uzmanlaşan, gerektiğinde sosyal mühendislik gerçekleştirebilen ve gerçekleştirmiş olduğu işlemler sonrasında fark edilmeyen kişi ya da kişiler şeklinde tanımlanabilir (Weiman). Siber korsanlar çeşitli gruplara ayrılmaktadır. Bunlar sırasıyla:

- Siyah Şapkalı Hacker
- Beyaz Şapkalı Hacker
- Gri Şapkalı Hacker
- Hacktivist
- Cracker
- Lamer
- Phreaker
- Script Kiddie

2.2.4.1. Siyah Şapkalı Hacker

Sistemlere ya da ağlara sızarak zarar verme ya da yok etme amaçlı saldırılarda bulunan genellikle para odaklı gruplardır. Siyah şapka korsanları, kişisel finansal bilgileri çalarak, ana sistemlerin güvenliğini tehlikeye atarak veya web sitelerinin ve ağların işlevlerini kapatarak veya değiştirerek hem bireysel bilgisayar kullanıcılarına hem de büyük kuruluşlara büyük zarar verebilir (Paul, 2007).

2.2.4.2. Beyaz Şapkalı Hacker

Bilgisayar ağ ve güvenliğinden sorumlu, gerçekleştirilen saldırılara karşı güvenlik önlemleri alabilecek teknik bilgi ve kapasiteye sahip, sistemdeki açıkları tespit edebilen uyarıcı ve önleyici, iyi niyetli etik bilgisayar korsanları beyaz şapkalı hacker olarak ifade edilmektedir. Genellikle şirketler ya da resmi kurumların siber güvenlik sistemlerinin düzenlenmesinde görev alan bu kişiler siyah şapkalı korsanlar gibi illegal çalışmamaktadır (CISCO).

2.2.4.3. Gri Şapkalı Hacker

Gri şapkalı hacker kavramı sistemdeki ve ağlarda yer alan açıkların farkında olan ve sızan ancak bunları zarar verme amaçlı olarak değil genellikle o açığı kapatmaya çalışan ve kendilerini test eden kişiler için kullanılmaktadır. Sistemlere sızarken kullanmış oldukları yöntem illegal olduğu için siyah şapkalılara, sistemin açıklarını düzeltmek, sistemin açıkları konusunda şirketleri ya da kurumları bilgilendirmek gibi amaçları bakımından beyaz şapkalılara benzeyen bu hackerlar ikisinin karşımı olarak ifade edilir ve gri şapkalı hacker olarak adlandırılır (CISCO).

2.2.4.4. Hactivist

Hacker+Aktivist: Bir takım politik düşüncelerle hareket eden ve toplumsal sorun olarak gördükleri konular karşısında dikkat çekmek amaçlı sistemlere saldıran kişi ya da gruplara denilmektedir. Bu kişi ya da gruplar karşı oldukları görüşlere ya da sistemlere yapmış oldukları saldırılarla birlikte kendi düşüncelerini ve propagandalarını da yaymaktadırlar. Günümüzde en önemli Hactivist gruplar arasında Wikileaks, Red Hack, Anonymous, Cyber-Warrior vb. yer almaktadır (Wilkinson).

2.2.4.5. Cracker

Bilgisayar programlarına ya da ağlara sızarak kopya korumalarının kırılmasını çoğaltılmasını ve dağıtılmasını sağlayarak bunlardan kar ya da çıkar elde eden yazılım korsanları için kullanılmaktadır.

2.2.4.6. Lamer

Başkaları tarafından yazılan kodları ve programları ezberleyerek o kodları yazan veya çalıştıran ve bununla övünen kişiler için kullanılmaktadır. Sistem, ağ, kod, programlama ve yazılım gibi konularda yeterince bilgi sahibi olmayan bu kişiler genellikle özenti amaçlı olarak hareket ederler.

2.2.4.7. Phreaker

Telefon iletişim hatlarına sızarak uzun süreli görüşme yapmak, daha ucuz tarifelendirilmek ya da ücretsiz konuşmak için yapılan phone-break işlemlerine denilmektedir.

2.4.4.8. Script Kiddie

Yeterli bilgisi olmadan hazır araçlarla hareket eden, yeterli teknik bilgi birikiminden yoksun sistemin nasıl çalıştığını bilmeyen ancak kullanabilen kişiler olarak ifade edilmektedir. Lamerlara göre biraz daha bilgi sahibidirler ancak kötü amaçlı ve zarar verme eğilimindedirler.

2.2.5. İç Tehdit Unsuru Oluşturanlar

Bu aktörler genellikle işten çıkarılan ya da eski çalışanlardan oluşan kişi ya da grupların intikam amaçlı ve kazanç elde etmek için rakip firmalara bilgi sızdırma tehdidinde bulunmaktadırlar (Oğuz).

2.2.6. Terör Örgütleri

Terör örgütleri ya da terörize olmuş grupların faaliyetlerini yürüttükleri bir alan olan siber uzayda bu kişi ya da grupların birer aktör olarak ifade edilmesi politik anlamda bir ifade değildir. Aktörler olarak ele alınan devletler, çok uluslu şirketler ya da hackerlar gibi terör örgütleri de faaliyet alanlarından birisi olan siber uzayda yer aldıkları için aktör olarak gösterilmektedir. Nitekim siber terör eylemlerinin ya da siber saldırıların arkasında gerçekte kim ya da kimlerin olduğu siber uzayda yer alan aktörlerin belirlenmesi ile anlam kazanmaktadır (Weiman).

Siber güvenlik yalnızca bireyleri ilgilendiren bir husus olmaktan çıkmış şirketlerin, resmi kurumların, hükümetlerin en önemli gündem maddesi olmuştur.

Terörizmin de bu alana kayması ve faaliyetlerinin çoğunu gizlilik içinde buradan yürütmesi diğer aktörlerin de tutumunu etkilemiştir. Günümüzde gelişmiş devletler siber terörizme ve siber saldırılara karşı siber ordular kurarken terörist gruplarda kendi siber kapasitelerini geliştirme faaliyetlerini hızlandırmışlardır.

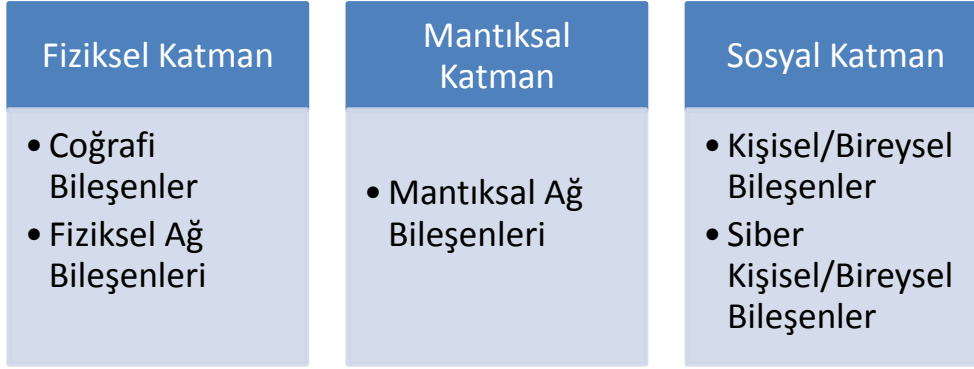
2.3. Siber Uzay'ın Katmanları

Siber uzay çeşitli boyutlar ve katmanlarla ifade edilen ve sınırları belli olmayan bir alandır. ABD Kara Kuvvetleri Komutanlığı tarafından hazırlanan “Siber Uzay Operasyonları Konsept Kabiliyet Planı 2016-2028” adlı çalışmada siber uzayın katmanları hakkında önemli bilgiler bulunmaktadır. Bu çalışmada siber uzay 3 ana katmana ayrılmaktadır. Şekil 1. e göre bunlar: Fiziksel katman, mantıksal katman ve sosyal katmandan oluşmaktadır. Bu katmanlarda alt başlıklara ayrılarak 5 ayrı bileşen şeklinde ifade edilmektedir (Ünal, 2016).

Fiziksel katman içerisinde yer alan coğrafi bileşenler ağlara bağlı görev alan bilgi sistemlerini, fiziksel ağ bileşenleri ise altyapıların erişiminde kullanılan teknik bilgileri ifade etmektedir.

Mantıksal katmanda yer alan mantıksal ağ bileşenleri ise telefon, tablet, bilgisayar yâda modem gibi ağlara bağlanan ve bunların bağlı bulunduğu hedef noktalarını kapsamaktadır.

Sosyal katmanda ise siber uzayda yer alan kullanıcılar ifade edilmektedir. Bu kullanıcılar sanal ya da gerçek bireylerden oluşmaktadır.

Şekil 1. Siber Uzay'ın Katmanları

2.4. Siber Terörizm

Siber terörizm ile ilgili tartışmalar 90'lı yılların başında ortaya çıkmıştır. İnternetin ortaya çıkması, bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelerle birlikte enformasyon çağı söylemlerinin arttığı ve özellikle ABD gibi ülkelerin böyle bir ortamda karşılaşılabileceği potansiyel tehditler ve risklerle ilgili çalışmalarının yaygınlaştığı bir dönemde siber terörizm konusunda yoğun çalışmaların başladığı görülmektedir.

1990'ların başında ABD Ulusal Bilim Akademisi tarafından yayınlanan raporda, ABD'nin giderek artan bilgisayar bağımlılığına dikkat çekilmiş ve bilgisayar güvenliğinin önemi vurgulanmıştır. Raporda ayrıca gelecekte bir terörist tarafından klavye ile verilebilecek zararın bomba ile verilecek zarardan daha ağır sonuçları olabileceğinin altı çizilmiştir. Raporda özellikle kullanılan terimlerden birisi de “Elektronik Pearl Harbour” olmuştur. Böyle bir terimin seçilmesindeki ana etken Amerika'nın tarihsel acılarından birisi olan “Pearl Harbour” saldırısıyla siber saldırılar arasında bir bağ oluşturmaktır. Gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkeler zamanla siber güvenliğe yönelik tehditlerin farkına varmış ancak bu konuda atılması gereken adımları sağlam bir temel üzerine inşa edememiştir (NATO, 1998).

Özellikle 11 Eylül sonrasında küresel bir terör tehdidinin ortaya çıkması ve dünyanın süper güçlerinden birisi olan ABD'ye yönelik böylesine korkunç ve büyük

bir saldırının gerçekleştirilebilmesi terörizm konusundaki endişeleri tüm dünyada artmasına neden olmuştur. Saldırlardan sonraki dönemlerde büyük bir panik havasının hâkim olduğu dünyada daha korkunç saldırıların gerçekleşebileceği endişesi yaşanmaktaydı.

Daha önceden bilgi ve iletişim teknolojilerinin bir tehdit unsuruna dönüşebileceğine yönelik fikirler gün yüzüne çıkarken ilk kez böylesine somut bir terör saldırısına maruz kalmak bundan sonra gerçekleşebilecek terör saldırılarına karşı insanları daha kırılgan bir psikoloji içine itmiştir. Modern teknolojik araçlardan gelebilecek mağduriyet duygusunun yalnızca bilim kurgu filmlerine konu olmayacağı gün gibi açıktı. Saldırının niteliği doğrudan bir siber terörizm olarak nitelendirilmese de bilinmeyen bir tehdidin bilinenden daha korkutucu olması siber terörizmin psikolojik olarak insanları etkilediğini göstermektedir. Kimi zaman insanları psikolojik olarak etkilemek bir bombanın yaratacağı etki kadar zararlı olmaktadır.

Siber Terörizm zaman zaman ulusal ya da uluslararası siyasetin bir parçası olarak kullanılmaktadır. Örneğin Yonah Alexander ABD Potomac Enstitüsü'nde görev alan bir terörizm araştırmacısıdır. Bu araştırmacı 2001 yılında yapmış olduğu açıklamada Irak'ta yüzün üstünde web sitesinin bulunduğu bir ağdan ve bu ağın Irak tarafından 90'lardan itibaren dünyanın çeşitli yerlerinde etkin bir şekilde kullanıldığından söz etmiştir.

“Irak Ağı” olarak adlandırılan bu ağ ile çeşitli siber saldırılar gerçekleştirilmiş ve Amerikan şirketlerinin bilgisayar ağları hedef alınarak bunların kullanılamaz ya da etkisiz hale gelmesine neden olmuştur. Alexander ayrıca Saddam Hüseyin'in elinde bulunan böyle bir tehdidin ne zaman ve nerede kullanılacağı bilinmese de mutlaka kullanılacağını ve ilk hedeflerden birinin de Amerika olacağını öne sürmüştür (TASAM).

İlerleyen zamanlarda bu yazarın böyle bir açıklama yapmasındaki nedenin siber terörizme vurgu yapmak ve ABD'nin Irak ile ilgili politikalarına destek vermek için olduğu görülmüştür. Potomac Enstitüsü ile Pentagon arasındaki ilişkilerin iyi

olması yazarın bu konudaki açıklamalarının neden yapıldığını az çok belirlerken ABD'nin Irak'a karşı müdahale politikalarına yönelik meşruluk kazandırma çabalarında siber terörizmin bir araç olarak kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca Irak Ağı ile ilgili yapılan araştırmalarda bugüne kadar hiçbir iz ya da delil bulunamamıştır (TASAM).

11 Eylül saldırıları gerçekleşmeden kısa bir süre önce ABD Başkanı George W. Bush yapmış olduğu açıklamalarda birtakım konulara dikkat çekmeye çalışmıştır. Gelecekte yaşanabilecek bir terör saldırısında saldırının niteliğinin siber terörizm olabileceğini bu konuda Amerikan güvenlik güçlerinin daha dikkatli olması ve gerekli önlemlerin alınması için biran önce harekete geçilmesi gerektiğinin altını çizmiştir. Siber terörizm konusunda yapılan bu açıklama gelecekte atılacak olan adımlara yönelik meşruluk zemini yaratma olarak algılanmaktadır.

11 Eylül sonrası dikkat edilmesi gereken en önemli hususlardan bir diğeri ise siber terörizm konusunda başta ABD olmak üzere özellikle Batı medyasının benzer metaforları ve başlıkları kullanmasıdır. Yaşanılan korku ve endişenin medya tarafından daha da körüklenmesi edebiyat, sanat, sinemada da kendini göstermiştir. Siber terörizmin olgusal olarak popüler bir pazarlama ve ticaret aracına dönüşmüştür.

Siber terörizmin ne olduğu konusunda kimse hem fikir değildi. Bu nedenle başta medya olmak üzere yaratılan bilgi kirliliği insanların bilgisayar ya da internet ile alakalı her türlü saldırı çeşidini siber terörizm olarak algılıyordu. Örneğin bir web sitesinin hacklenmesi, özel şirketlerin gizli bilgilerinin açığa çıkarılması ya da bilgisayarlar üzerinden yapılan basit siber korsanlık faaliyetleri siber terörizm olarak algılanmaktaydı.

Peki, gerçekte siber terörizm nedir? Bir saldırının siber terörizm olarak nitelendirilebilmesi için gerekli kriterler nelerdir? Bunun için siber terörizm tanımlamalarına bakmak gerekmektedir.

2.4.1. Siber Terörizmin Tanımı

Siber terörizm kavramı ilk olarak 1980'lerde Barry Collin tarafından kullanılmıştır. (Collin, 1997). Siber terörizme yönelik yapılan çalışmalarda bu

terimin genellikle yanlış bir şekilde ve farklı anlamlara gelecek şekilde kullanıldığı görülmektedir. Eğer ki siber terörizm konusunda potansiyel bir tehdit bulunuyorsa öncelikle bu kavramın doğru bir şekilde tanımlanması gerekmektedir. 11 Eylül sonrası Batı medyası tarafından sansasyonel bir biçimde kullanılan siber terör kavramı bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaygınlaşması ile birlikte moda haline gelen ve bu teknolojilerle ilgili kavramların başına siber, bilgi ya da teknoloji gibi kelimeler getirilerek oluşturulan “siber savaş, siber saldırı, bilgi savaşı, siber casusluk, dijital terörizm” gibi kavramlarla karıştırılmaktadır (Nocella, 2004).

Siber terörizmi tanımlama konusunda birçok çalışma yapılmış ancak üzerinde uluslararası toplum tarafından uzlaşa sağlanmış ortak bir siber terör tanımına ulaşılamamıştır. Siber terörü tanımlama noktasında en ayrıntılı bilgilerden birisi Dorothy Denning tarafından yapılmaktadır:

“Siber terörizm, siber boşluk ve terörizmin bileşimidir. Siber terörizm, siyasi ve sosyal mercilere ve kişilere gözdağı vermek, baskı oluşturmak maksadıyla resmi birimlerin bilgisayarlarına, network sistemlerine, bilgi ve veri tabanlarına yapılan yasadışı tehdit ve zarar verici saldırılardır. Daha da ötesi, bir saldırının siber terörizm olarak tanımlanması için bireye ya da mala karşı şiddet içermesi gerekmektedir. En azından “korku yaratacak kadar hasara” yol açmalıdır. Siber terör ölümcül olan ya da fiziki hasara yol açan, şiddetli ekonomik kayba neden olan saldırılar olarak örneklenebilir. Kritik altyapı odaklarına yapılan ciddi saldırılar yarattığı etkiye göre siber terörizm olarak tanımlanabilir. Önemli olmayan servislere verilen rahatsızlıklar siber terörizm olarak tanımlanamaz.” (TASAM, 2004: 5, Denning 2003: 1).

Denning’in tanımına göre bir saldırının siber terörizm olarak değerlendirilmesinde şiddet içermeyen eylemlerin de (psikolojik korku unsuru) dikkate alınması gerektiğinin altı çizilmektedir.

Bir başka tanım 1998 yılında Stratejik ve Uluslararası Çalışma Merkezi tarafından yapılmıştır. Siber terörizm, “ *Bireylerin, ajanların ya da alt ulusal grupların siyasi motivasyonlarla önceden planlanarak bilgisayar programlarına,*

sistemlerine ya da veriler gibi savaş dışı hedeflere yönelik gerçekleştirilen saldırılar” olarak tanımlanmaktadır.(Colarik, 2006: 46).

Bilgisayar ve internet vasıtasıyla gerçekleştirilen saldırılarda bu araçların oynamış oldukları rol büyüktür. Özellikle siber terör söz konusu olduğunda bu araçlar vazgeçilmez birer unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Örnek vermek gerekirse 11 Eylül saldırıları incelendiğinde saldırıların arkasında yatan etmenlerin başında internet ve bilgisayar gelmektedir. 11 Eylül saldırıları doğrudan siber terörizm olarak ifade edilmese bile terörizm eyleminin siber unsurlar kullanılarak gerçekleştirilmesi açısından dikkat çekmektedir.

2.4.2 Siber Terörizmle Karıştırılan Kavramlar

Siber terörizm tanımlamaları kadar önem arz eden bir başka konu ise siber terörizmle karıştırılan birçok kavram ve tehdit türünün bulunmasıdır. Bu konudaki karışıklıkları ortadan kaldırmak için siber terörizm, siber suç, hacktivism, bilgisayar korsanlığı, siber casusluk, bilgi savaşı gibi kavramların Tablo 1’de benzer ve farklı yönleri ortaya konulmaktadır.

Hacktivism, dijital bilgilerin politik bir ideolojiyi teşvik etmek için manipüle edilmesi olarak anlaşılmaktadır. Genel olarak, bilgisayar korsancılığı eylemleri, “düzenli eylemlere veya sivil itaatsizliğe benzer etkilere” sahip olmak için kod kullanımının artırılmasını amaçlamaktadır. Siber terörizmden farklı olarak, hacktivism, korku ya da korku duygusu yaratmaya odaklanmamıştır. Saldırganlar genellikle çeşitli politiklardan memnuniyetsizliklerini doğrudan karar vericilere ifade etmeyi hedeflerken, teröristler ise genellikle masum kurbanları ya da üçüncü kişileri hedef alır.

Örneğin, bir ülkenin “vatansever hackerlarının” dış hükümetlerde öfkelerini siber protestolar başlatarak (genellikle web sitelerinde bozulmalar ve hizmet reddi saldırılarını içeren) ifade etmeleri yaygındır. Bazı durumlarda, ulusal hükümetler bu tür hackerlardan özel olarak diğer ülkelerde gerilimleri artırmak için o ülkenin kritik faaliyetlerini durdurmalarını istemektedirler (Alkhouri, 2016))

“Hacking” (Korsanlık) terimi, genellikle yasadışı ve izinsiz olarak bilgisayar sistemlerine giriş faaliyetlerine verilen isimdir. Bazen bilgisayar sistemlerinde veya ağlardaki zayıflıkları ortaya çıkarmak ve bunları geliştirmek için hacking (genellikle bu hedeflerin sahiplerinin izniyle) yapılmaktadır. Bu korsanlığa “beyaz şapka” korsanlığı denir ve genellikle zararlı değildir. Buna karşılık, “siyah şapka” korsanlığı, hedef alınan bir sistemin kötüye kullanılması anlamına gelir (Alkhoury).

Bilgisayar korsanlığı teknikleri çeşitli amaçlar için kullanılabilir de (bilgisayar korsanlığı, siber terör veya siber suç dahil), siyah şapka korsanları bilgisayar sistemindeki zayıflıkları daha çok kişisel kazanç sağlamak için kullananlar olarak tanımlanmaktadır. Bazı durumlarda, bu kazanç finansal olabilir; bu durumda, faaliyet siber suç olarak sınıflandırılır.

Siber suç konusunda yaygın ve ortak bir tanım bulunmamaktadır. Bununla birlikte, tanımların çoğu, spam, sahtekârlık, çocuk pornografisi ve veri hırsızlığı gibi suç eylemlerinde bilgisayarların veya ağların kullanımına odaklanmaktadır. Siber suç için kullanılan yöntemler değişiklik göstermekle birlikte bazen hacktivism veya hack için kullanılanlarla aynı olabilmektedir. Bunları birbirinden ayıran en önemli faktör failin motivasyonudur. Siber suç durumunda amaç, siyasi değişim, ego memnuniyeti veya sivil itaatsizlik değil ekonomik kazançtır (Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu).

Siber casusluk, bilgi sahibinin izni olmadan gizli ya da gizli olarak kabul edilen bir kuruluş ya da toplum hakkında bilgi toplamak için bilgi teknolojisi sistemleri ve ağlarının kullanımı olarak tanımlanmaktadır. Siber casusluk; bireyler, gruplar, şirketler ve ulus devletler dahil olmak üzere çok çeşitli aktörler tarafından yürütülmektedir.

Her ne kadar siber casusluk gizlilik içinde yürütülse de, 2007 yılının sonlarında İngiliz istihbarat ajansı MI5, Çin siber casusluğu konusunda 300’den fazla yöneticiye onları uyaran bir mektup göndermiş ve yapmış olduğu açıklamada “Çin’i, İngiltere ekonomisinin hayati bölgelerine karşı devlet destekli casusluk yapmak ve büyük bankaların bilgisayar sistemleri dâhil olmak üzere devlet destekli casusluk yapmakla

suçlamıştır. FBI'da Çin casusluk faaliyetlerini ABD ulusal güvenliği için büyük bir tehdit olarak tanımlamaktadır (FBI, 2007).

Bilgi savaşı terimi, 1997'de John Arquilla ve David Ronfeldt'in tanımladığı iki kavramı kapsamaktadır: Bunlar “ağ savaşı ve siber savaş”dır. “Netwar” (Ağ savaşı), uluslar veya toplumlar arasında büyük ölçüde bilgi ile ilgili çatışma anlamına gelmektedir. Hedef kitlenin kendisi ve etrafındaki dünya hakkında bildiğini ya da bildiğini düşündüğü şeylere yönelik bilgileri tahrip etmeye, zarar vermeye veya değiştirmeye çalışmak anlamlarına gelmektedir. Başka bir deyişle Ağ savaşı, savaşın askeri biçimleri ile birlikte ekonomik, politik ve sosyal yönlerini de kapsayan yeni bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır (Nocella, 2004).

Sonuç olarak bu altı tehdit arasındaki ayrım biraz yapay görünmektedir. Siber terörizm ile hacktivizm arasında veya siber suç ile siber casusluk arasındaki sınırlar bulanık olabilir. Benzer şekilde, aktörler tek başına birden fazla faaliyette bulunabilir: Terörist gruplar siber suç veya hacktivizmin ikisini de yapabilir, suçlu gruplar siber terör veya siber casusluk yapabilir ya da ulus-devletler siber casusluk veya bilgi savaşı yapabilirler.

Ancak bununla birlikte, bu tehditler arasındaki farklılıkların bilinmesi olaylara karşı yapılan analizler için faydalı olmaktadır. Örneğin, Estonya'ya yapılan siber saldırı, siber savaş, siber terör saldırısı olarak adlandırıldı. Olayla ilgili açıklanan raporlar incelendiğinde saldırının çerçevemizi kullanarak Estonya'ya yönelik bir hacktivism örneği olduğu görülmektedir.

Estonya örneğini ilginç yapan ve daha dikkat çekici olmasına neden olan şey, saldırının sonuçlarının önceki örneklerden daha ciddi olmasıdır. Botnetlerin saldırı için kullanılması ve Rus hükümetinden gelen sunucuların saldırıya karışması olayın uluslararası alanda daha dikkat çekici bir konuma gelmesine neden olmuştur. Bu nedenle Estonya siber saldırılarını, devlet destekli bilgi savaşının ya da siber terörün ilk örneği olarak göstermek yanlış ve yanıltıcı olmaktadır (Yener, 2015: 64-65).

Bir siber saldırıyı uygun içeriğe yerleştirmek gerekmektedir. Bu, özellikle yanlış karakterize edilen siber terörizm için önemlidir. Siber terörizm, her biri aşırı derecede yaygın olan ve ulusal güvenliği ciddi şekilde tehdit eden hackleme, siber suç, hacktivizm veya siber casusluktan oldukça farklıdır.

Tablo 1. Siber Tehditler: Kavramların Tanımlanması

	Motivasyon	Hedef	Yöntem
Siber Terörizm	Siyasal ya da Sosyal Değişim	Masum Kurbanlar	Bilgisayar Tabanlı Şiddet ya da Yıkım
Haktivizm	Siyasal ya da Sosyal Değişim	Karar vericiler ya da Masum Kurbanlar	Web Sayfalarını Bozma ya da DDos Saldırısı
Siyah Şapkalı Hacker	Ego, Kişisel Düşmanlık	Bireyler, Şirketler, Hükümetler	Kötü amaçlı yazılım, virüs, solucan ve bilgisayar korsanlığı komut dosyaları
Siber Suç	Ekonomik Kazanç	Bireyler ve Şirketler	Dolandırıcılık, kimlik hırsızlığı için kötü amaçlı yazılım; Şantaj için DDOS
Siber Casusluk	Ekonomik ve Siyasal Kazanç	Bireyler, Şirketler ve Hükümetler	Bilgi edinmek için çeşitli teknikler
Bilgi Savaşı	Siyasal ya da Askeri Kazanç	Altyapılar, Bilgi Teknolojileri Sistemleri	Saldırı veya etkili operasyonlar için çeşitli teknikler

2.4.3. Siber Saldırı Tipleri

Siber saldırı bilgisayar sistemleri ve ağlarını ortadan kaldırma ya da zarar verme amaçlı gerçekleştirilen faaliyetleri ifade etmektedir. Birçok siber saldırı türü bulunmakla birlikte siber uzayda yer alan aktörler bu saldırı türlerinden bazılarını seçerek kendi amaçları doğrultusunda kullanmaktadır. Siber terör saldırılarında kullanılacak muhtemel ve en yaygın saldırı türleri aşağıda sırasıyla incelenmektedir.

2.4.3.1. DOS ve DDos Saldırısı

DOS (Hizmet reddi saldırısı) saldırısı bir sistemin kaynaklarını zorlar ve sunucu hizmet isteklerine yanıt veremez. DDos (Dağıtılmış Hizmet Reddi) saldırısı ise sistemin kaynaklarına yönelik bir saldırıdır, ancak saldırı saldırgan tarafından kontrol edilen kötü amaçlı yazılımların bulaştığı çok sayıda başka ana makineden başlatılır. Hizmet reddi saldırısı ile saldırgan kaynakları ve bant genişliğini tüketmek için sistemleri, sunucuları veya trafiği olan ağları siler. Sonuç olarak, sistem hizmet taleplerini yerine getiremez (CISCO,2018).

Farklı DoS ve DDoS saldırıları türleri vardır; Bunlardan en yaygın olanları TCP SYN taşkın saldırısı, gözyaşı saldırısı, şirin saldırısı, ölüm kalkanı saldırısı ve botnet'lerdir.

2.4.3.2. MitM (Man in The Middle) Saldırıları

Gizlice dinleme saldırıları olarak da bilinen ortadaki adam (MitM) saldırıları, saldırganlar kendilerini iki taraflı bir işleme yerleştirdiklerinde ortaya çıkmaktadır. Saldırganlar veri trafiğini durdurduğunda, verileri filtreleyebilir ve çalabilir. Örneğin, güvenli olmayan ve herkese açık bir Wi-Fi'da, saldırganlar kendilerini ziyaretçinin cihazı ile ağ arasına yerleştirerek ziyaretçiye ait tüm bilgilerin kendisinden geçmesini sağlayabilir (CISCO).

2.4.3.3. Phishing Saldırıları (Kimlik Avı)

Phishing (Kimlik avı) saldırısı genellikle saygın bir kaynaktan geliyor gibi görünen ve e-posta yoluyla yapılan saldırı türüdür. Amaç, kredi kartı ve giriş bilgileri

gibi hassas verileri çalmak veya kurbanın cihazına kötü amaçlı yazılım yüklemektir (CISCO).

2.4.3.4. Malware

Malware kötü amaçlı yazılım anlamına gelmektedir. Aynı zamanda casus yazılım, fidye yazılımı, virüs ve solucanlar gibi kötü amaçlı yazılımları tanımlamak için kullanılan bir terimdir. Kötü amaçlı yazılımlar, izniniz olmadan sisteminize yüklenen istenmeyen yazılımlar olarak da tanımlanmaktadır. Kendisini meşru bir koda ekleyebilir ve çoğaltabilir; faydalı uygulamalarda gizlenebilir veya İnternet üzerinden kendini çoğaltabilir. Kötü amaçlı yazılım bir sistemin içine girdikten sonra, aşağıdakileri yapabilir:

- Ağın temel bileşenlerine erişimi engeller (fidye yazılımı)
- Kötü amaçlı yazılım veya ek zararlı yazılım yükler
- Veriyi sabit sürücüden (casus yazılımdan) aktararak gizli bir şekilde bilgi edinir.
- Bazı bileşenleri bozar ve sistemi çalışamaz hale getirir.

En yaygın kötücül yazılımlar arasında Truva atları, mantık bombaları, solucanlar, gizli virüsler, makro virüsler, dosya tanıtıcıları yer almaktadır (CISCO).

2.4.3.5 SQL Enjeksiyonu

SQL komutları, önceden tanımlanmış SQL komutlarını çalıştırmak için veri düzlemi girişine (örneğin, giriş veya şifre yerine) eklenir. Başarılı bir SQL Injection kullanımı, veritabanındaki hassas verileri okuyabilir, veritabanı verilerini değiştirebilir (ekleyebilir, güncelleyebilir veya silebilir) ayrıca veritabanı yönetim işlemlerini (kapatma gibi) yürütebilir, belirli bir dosyanın içeriğini geri kazanabilir ve bazı durumlarda, işletim sistemine komutlar verebilir. Bir saldırgan, basit bir web sitesi arama kutusuna kötü amaçlı kod ekleyerek bir SQL enjeksiyonu yapabilir. Böylelikle ziyaretçilerin kişisel bilgileri elde edilebilir (CISCO).

Siber saldırı türleri sadece bunlardan oluşmamaktadır. Bunların dışında XSS saldırısı, doğum günü saldırısı, dinlenme saldırısı, şifre saldırısı, saçak saldırı gibi çok çeşitli siber saldırı türleri bulunmaktadır.

2.5. Dünyada Siber Saldırı Örnekleri

Dünyada kayıt altına alınan bir siber terörizm örneği bulunmamakla birlikte siber saldırı olarak nitelendirilen birçok saldırı gerçekleşmiştir. Bu saldırılar yukarıda ifade edilen saldırı yöntemleri kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

2.5.1. Morris Solucanı

1988 yılında Cornell Üniversitesi'nden yüksek lisans öğrencisi Robert Tappan Morris, internetin boyutunu değerlendirmek için bir program geliştirmiştir. Program web'i tarayarak kendisini bir bilgisayara yüklemekte ve ardından bu işlemlerin kaç kez gerçekleştiğini hesaplamaktaydı. Sonuçlar toplandığında ise internete bağlı bilgisayarların sayısını göstermekteydi. Ancak Morris doğruluk sağlamak için bilgisayarları zorlaması her seferinde yeniden kuruluma zorlanan virüslü bilgisayarların kilitlemesine neden olmuştur (Weiman, 2004).

İyi bir niyetle ortaya çıkan bu girişim tamamen bir kaza sonucu DDos saldırısına dönüşmüştür ve kayıtlara ilk siber saldırılardan birisi olarak geçmiştir. Solucan saldırısı olarak adlandırılan bu saldırı sonucunda 6000 bilgisayar zarar görmüştür. Solucan nedeniyle ortaya çıkan zarar ise 100.000 dolar ile 1 milyon dolar arasında değişmektedir. Morris bu olay sonrası para ve kamu hizmeti cezalarına çarptırılmıştır.

2.5.2. MafiaBoy Saldırısı

Siber uzayda bir başka saldırı 2000 yılında 15 yaşında bir çocuk olan ve MafiaBoy lakaplı Michael Calce tarafından gerçekleştirilmiştir. Calce, Amazon, CNN, eBay ve Yahoo! gibi önemli kuruluşlara, web sitesinde bir DDoS saldırısı başlatmaya karar verdiğinde Kanadalı bir lise öğrencisi idi. Gerçekleştirmiş olduğu saldırılar neticesinde 1,2 milyar dolarlık hasara yol açmıştı Tutuklanmış ancak çocuk olduğu göz önünde bulundurularak sekiz ay açık gözaltında tutulmuştur ve bu sayede hareketleri ve eylemleri kısıtlanmıştır (BBC, 2000).

2.5.3. Google (China) Siber Saldırısı

Google, 2009 yılı, Aralık ayı ortalarında, fikri mülkiyet haklarının çalınmasına yol açan ve Çin kaynaklı olduğunu belirttiği kurumsal altyapısına yönelik "oldukça

sofistike ve hedefli bir saldırı" keşfettiğini söylemiştir. İnternet, finans, teknoloji, medya ve kimya alanlarında en az 20 büyük şirketin de benzer şekilde hedeflendiğini keşfettiğini belirtmiştir. Google'a yapılan saldırı, Çin'deki insan hakları aktivistlerinin Gmail hesaplarına erişme girişiminde bulunmuştur ancak yapılan açıklamada yalnızca iki hesaba erişildiği belirtilmiştir (FBI).

2.5.4. NATO-Kosova Saldırıları (1998)

1998 yılında Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'nde yaşanan iç savaşa müdahale etmek ve Kosova'yı Sırp kuvvetlerine karşı korumak için NATO birliklerinin gerçekleştirmiş olduğu saldırılara karşı "Black Hand" adındaki Sırp milliyetçilerinden oluşan bir grup NATO altyapısına yönelik siber saldırılar düzenlemiştir. Yapılan bu saldırı nitelik bakımından ilk ideolojik temelli siber saldırılardan birisi olarak kabul edilmektedir. "Black Hand" NATO'nun internet altyapısına saldırmış ve askeri operasyonları başarısızlığa uğratmayı hedeflemiştir. Bu saldırılar sonucunda NATO siber uzayda siber güvenlik zafiyetlerinin farkına varmıştır ve bu alana yönelik çalışmalarına yoğunluk kazandırmıştır .

2.5.5. Estonya Siber Saldırıları

Estonya'da 2007 yılında gerçekleştirilen siber saldırı örgütlü bir biçimde ve ideolojik temellere dayanması nedeniyle önem arz etmektedir. Saldırının gerçekleşmesinin arkasında yatan ana etken Estonya'nın başkenti Talinn'de yer alan ve şehrin Nazi işgalinden Sovyet Rusya askerleri tarafından kurtarılmasına ithafen dikilen anıtın yerinin değiştirilmesi olarak görülse de temelde Rus milliyetçiliğidir (TASAM).

Saldırının çok iyi bir biçimde planlanmış ve organize edilmiş olmasının yanı sıra çok sayıda zombi bilgisayar kullanılarak ülkedeki resmi kurumlarının siteleri hedef alınmıştır. Saldırıları daha çok DDos saldırıları şeklinde gerçekleştirilmiş ve bunun sonucunda devlete ait sistemlerin kullanılamamasına ve finans sistemlerinin devre dışı kalmasına neden olmuştur (TASAM).

Saldırının en dikkat çekici sonuçlarından birisi Estonya gibi gelişmiş ağlara sahip devletlerin bile etkili ve yoğun bir biçimde gerçekleştirilen siber saldırılara

karşı savunmasının yeterli olmadığı anlaşılmıştır. Bu aynı zamanda olası tehditler karşısında diğer gelişmiş ülkelerinde tehlike altında olduğunu gösteren bir gelişme olmuştur. Bu gelişmeler NATO açısından da karşılık bulmuş ve Estonya NATO arasında kurulan işbirliğinin bir sonucu olarak Talinn’de NATO Siber Savunma Mükemmeliyet Merkezi (CCD-COE-Cooperative Cyber Defense Centre Excellence) kurulmuştur (Yener, 2015).

2.5.6. Gürcistan Siber Saldırıları

2008 yılında Rusya Federasyonu ve Gürcistan arasında yaşanan gerilimler sıcak çatışmaya dönüşmüştür. Gürcistan içindeki ayrılıkçı gruplara karşı ordunun harekete geçmesi tansiyonun yükselmesine neden olmuştur. Rusya’nın Gürcistan’a askeri müdahale bulunurken eş güdümlü olarak siber saldırılar başlatmıştır. Ancak Gürcistan’ın bilgi ve telekomünikasyon ağı gelişmemiş olduğundan çok büyük bir zarar ortaya çıkmamıştır. Bu nedenle saldırılardan Estonya kadar etkilenmemiştir (TASAM).

Yapılan saldırıları Rusya Federasyonu üstlenmemiş ancak hükümet yetkilileri Rusya içindeki milliyetçi gruplar tarafından yapılmış olabileceğine yönelik iddiaları da reddetmemiştir. Gürcistan’a yönelik yapılan bu saldırıların en önemli sonucu konvansiyonel savaşla siber saldırıların birlikte yapılmasıdır. Bu anlamdaki savaşlar hibrit savaş olarak ifade edilmektedir (Deutsche Welle, 2008).

2.5.7. Stuxnet Saldırısı

2009 yılında İran nükleer yakıt tesisi Natanz’ a karşı gerçekleştirilen siber saldırılar son derece önemli anlamlar içermektedir. Öncelikle ilk defa bir devletten başka bir devlete yönelik gerçekleştirilen siber saldırı olmasına yönelik somut deliller bulunmaktadır. Bu delillerin çoğu saldırının ABD tarafından gerçekleştirildiğini göstermektedir. Kamuoyuna Edward Snowden tarafından sızdırılan bilgilerde saldırının niteliği ve ABD devletinin rolü açıkça görülmektedir (Alkhouri).

Saldırıda nükleer tesisin SCADA (Supervisory Control and Data Acquisition) adı verilen ve kritik altyapı sistemlerinin kontrol eden bir programın hedef alındığı

görülmektedir. Uzmanlar tarafından incelenen virüsün daha önce karşılaşılan tüm zararlı yazılımlardan daha karmaşık bir yapıda olduğu ifade edilmiştir. Saldırıda en dikkat çekici unsurlardan birisi SCADA sisteminin internet bağlantısının bulunmamasıdır. Bu nedenle virüsün bir harici disk vasıtasıyla bulaştırıldığı düşünülmektedir (Collins ve McCombie, 2012: 88-92).

Saldırının önemli sonuçlarından diğeri ise siber uzayda ilk kez somut anlamda bir siber silah (Stuxnet) ve bu silahın yaratmış olduğu fiziksel zarar ortaya çıkmıştır. Daha önce yazılımsal anlamda sistemlerin etkisiz bırakılması ya da kullanılamaz hale getirilmesi söz konusuyken ilk kez fiziksel anlamda bir zararın ortaya çıkması siber terörizm açısından da kritik sonuçlar doğurmaktadır. Terörist grupların elinde böyle bir silahın bulunması sonuçları bakımından yıkıcı ve çok büyük felaketlere yol açabilir (TASAM).

Dünyada önemli siber saldırıların başında gelen bu olaylar dışında birçok siber saldırı bulunmaktadır. Dünya üzerindeki siber saldırılar inanılmaz boyutlarda olmasına rağmen bunların birer siber terör saldırısı olarak değerlendirilemeyeceği yukarıda ifade edilmiştir. Siber terörizmden bahsedebilmek için yıkıcı bir şiddet ya da şiddet tehdidi bulunmalıdır. Dünyada siber terör saldırısı gerçekleşmemiş olabilir ancak bu siber terör tehdidinin bulunmadığı ya da göz ardı edileceğini göstermez. Terörist birey ya da grupların eylemlerini ne zaman nerede ve hangi şekilde gerçekleştireceği muammadır. Ancak potansiyel tehdit unsurları iyi belirlenir, terör örgütlerin faaliyetleri yakından takip edilebilir, siber güvenlik önlemleri arttırılırsa siber terörizme karşı etkili bir mücadele yönteminin ilk adımları atılmış olur.

Buraya kadar anlatılanlar ışığında siber terörizm ve terörizmin siber unsurlarına yönelik ifade edilmesi gereken noktalar kısaca bunlardır. Çalışmanın son bölümünde radikal ve dini nitelikli terörizmden bahsedilerek siber uzayda yer alan radikal ve dini örgütler incelenecektir. Bu örgütlerin siber kapasiteleri ve potansiyel tehdit unsurları ifade edilmeye çalışılacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SİBER TERÖRİZMDE RADİKAL VE DİNİ ÖRGÜTLER

Tarihsel süreçte dinlerin ve radikal görüşlerin terörizm üzerindeki etkileri incelendiğinde bu olguların bireyler ve grupların terörist amaçlarını gerçekleştirme de kullanmış oldukları bir araç oldukları görülmektedir. Dünya genelinde özellikle dinlerin birleştirici ve pozitif unsurlar temelinde insanları bir araya getirip çeşitli öğretiler ışığında barış içinde yaşamasını öğütlediği bilinmektedir. Ancak din zamanla insanlar üzerinde bir sömürü aracına dönüşmüş ve çoğunlukla da politikanın meşrulaştırılmasında kullanılan bir yöntem olarak kullanılmıştır. Terörizmin ortaya çıkmasında etkili olan faktörler göz önünde bulundurulduğunda sahip olunan motivasyon kaynakları arasında ekonomik, siyasi, ideolojik gelişmeler olduğu kadar dinlerin de büyük etkisi olduğu görülmektedir.

Dini nitelikli ya da radikal terörizm yeni bir olgu olmayıp tarihteki ilk terör olaylarında dahi görülmektedir. Terörizmin tarihsel gelişimi içinde anlatılan olaylarda ilk terörist hareketler olarak kabul edilen Sicariiler ve Haşhaşiler'in faaliyetleri temelde dini ve radikal unsurlara dayanmaktadır. Aradan geçen uzun yıllar boyunca dünya da çeşitli terör örgütleri ortaya çıkmış ve bu örgütler dünyanın çeşitli yerlerinde gerçekleştirmiş olduğu faaliyetlerle adından söz ettirmiştir.

Din ve radikal terör konusunda genellikle İslam dini hedef tahtası olarak kullanılmaktadır. Ancak bugüne kadar terörize olmuş birçok birey ya da grubun Yahudi, Hristiyan, Budizm gibi diğer dinleri referans olarak aldıkları ve eylemlerini dini amaçlarla gerçekleştirdikleri gözlenmektedir. İslam ile terörizm arasında bir bağ kurma ile ilgili taraflı yaklaşımın altında ise özellikle 1980'li yıllardan itibaren radikal İslamcı grupların küresel bir tehdit unsuru haline gelmesi ve elbette ki 11 Eylül saldırıları etkili olmuştur (Laqueur). Bu bölümde öncelikli olarak din ve radikalizm kavramları açıklanacak, din temelli terör ve radikal terör dikkate alınarak bu motivasyonlarla ortaya çıkan bireylerin ve terör örgütlerinin siber uzaydaki etkinlikleri incelenecektir.

3.1. Din Kavramı

“Din” toplumların şekillenmesinde, medeniyetlerin oluşmasında birçok savaş ve şiddetin yaşanmasında etkili olurken ortaya çıkış amaçları bakımından genellikle barış ve düzenin sağlanması için öğütler ve öğretiler içeren bu nedenle de insan davranışlarını şekillendiren bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Daha genel bir ifadeyle “Tanrıya, doğüstü güçlere, çeşitli kutsal varlıklara, mitlere inanmayı ve tapınmayı sistemleştiren toplumsal bir kurum ve bu nitelikteki inançları kurallar, kurumlar, töreler ve semboller biçiminde toplayan, sağlayan düzen şeklinde aktarılmaktadır (Karlıağa).

Dinin toplumsal düzeni sağlayıcı bir işlevi bulunmasına rağmen günümüzde daha çok sömürü aracı olarak kullanılmaktadır. Dinler ayrıca ortaya koymuş olduğu inanç sisteminin yanı sıra dünyanın anlaşılabilmesi adına bazı anlama teknikleri ve yorumlama biçimleri ortaya koymaktadır. Dini metinlerin farklı biçimlerde yorumlanması ve dünyayı anlama çabaları din konusunda çok çeşitli fikir akımlarının doğmasına neden olmuştur. Ancak din konusunda ortaya konulan her farklı düşünce ve yorum ihtilafların oluşmasına neden olmuştur. Giderek etkinliğini artıran ve görece olarak diğer dini yorumlamaların önüne geçen yaklaşımlar zamanla daha çok taraftar bulmuş ve daha büyük grupların ortaya çıkmasında etkili olmuştur (Oltmans, 2000) .

Bu gruplar bazen bir tarikat olarak karşımıza çıkarken bazen de terör örgütleri şeklinde kendini göstermiştir. Ancak bir hususun da altı çizilmelidir ki burada yapılan yorumla terör örgütlerinin yalnızca dini gerekçelerle motive olduğu yönünde çıkarım yapılmamalıdır. Terör örgütleri bünyesinde birçok motivasyonu barındırabilir ancak bazıları ön plana çıkarak terör örgütlerinin kimliklerinin oluşumunda daha etkili olmaktadır. Din de bu motivasyonlardan birisi olduğundan bazı terör örgütleri Dini nitelikli ya da dini motifli terör örgütleri şeklinde ifade edilir.

Önemli bir diğer husus ise dünya tarihinde semavi dinler olarak ifade edilen ve dünya nüfusunun büyük bir bölümünü kapsayan dinlerin şiddet ya da saldırganlık üzerine kurulmamış olmasıdır. Din konusunda yaşanan çatışmaların ve savaşların

temelinde dinlerin mensupları tarafından ortaya konulan yanlış yorumlamalar ve çalışmalar yer almaktadır. Sonuç olarak dinin sosyolojik ve psikolojik unsurları bulunan bir kavram olduğunu ifade etmemiz gerekmektedir. Genel anlamda insan hayatını belirli davranış kalıpları içinde kurallar ve anlamların bulunduğu ahlaki hayat tarzına yaklaştıran bir işlevi bulunan dinlerin sosyolojik anlamda toplumları ve kültürel yaşamı etkileyen bir yönü bulunmaktadır. Bunun yanı sıra din konusunda ortaya konulan farklı yaklaşımlar ve yorumlamalar dinin farklı amaçlar için kullanılan ve psikolojik faktörlerle şekillenen bir yönünü de yansıtmaktadır (Weiman,2004).

3.2 Radikalizm

Terörizm konusunda karşılaştığımız en yaygın kavramlardan birisi olan “radikalizm” geçmişte ve günümüzde ortaya çıkan birçok terör örgütünün nitelendirilmesinde kullanılan özel bir kavramdır. Ancak sıklıkla duyduğumuz radikal terör, radikal dinci terör, radikal gruplar gibi terimlerin başında yer alan radikal kelimesi tam olarak ne ifade etmektedir? (Willem, 2002)

Radikalizm ya da köktencilik kelimesi Latince “*radix*” (“kök” anlamına gelen) kelimesinden türetilmiş olup siyasi ve toplumsal konularda devrimci değişimi tercih edenlerin yönelimi olarak ifade edilmektedir. Genellikle devrim ya da köklü değişiklik konuları sol görüşle ilişkilendirilse de radikalizm her türlü oluşumun bünyesinde kendini gösterebilir. Radikalizm sıklıkla fundamentalizm kavramı ile karıştırılmaktadır. Bu nedenle kavrama yönelik olarak ortaya çıkan bu yanlış algılamaları önlemek için ikisi arasındaki ayrımın ifade edilmesi gerekmektedir (Amos,2001: 98).

Fundamentalizm ilk olarak teolojik temellerle ilişkili bir biçimde ortaya çıkmıştır. İncil’in orijinal versiyonlarının dikkate alınması gerektiğini, sonradan ortaya çıkan yorumlama versiyonlarına itibar edilmemesini savunan bir yaklaşımı ifade etmektedir. 20. yy’ın başlarında ise kavram daha geniş anlamda sadece Hristiyanlığın değil diğer dinlerinde özgün hallerinin korunması ve orijinal metinlerin dikkate alınması gerektiğine dair biçimde kullanılmaya başlamıştır (Amos).

90'lı yıllarda ise kavram teolojik anlamının dışında siyasi, ideolojik, sosyolojik bağlamda kullanılmaya başlanmıştır. Kavramın bundan sonraki kullanımı daha çok bir fikre düşünceye, ideolojiye ya da dine sorgulamadan dogmatik bir biçimde inanmayı ve bu inancı karşısındakine kabul ettirmek için dayatmayı ifade eder biçimde olmuştur. Kavramın son dönüşümünde etkili olan ve daha çok dinsel fanatizm şeklinde kullanılmasındaki en önemli etken ise 2000'li yıllarda gerçekleştirilen terör saldırıları olmuştur (Karlıağa, 2004).

11 Eylül saldırıları ve sonrasında radikal İslamcı terör örgütlerinin eylemlerini artırması günümüzde fundamentalizm kavramının radikal İslam'ı ifade eden bir kavrama dönüşmesine neden olmuştur. Fundamentalizmin vurgusu körü körüne bağlılıkta yatmaktadır. Günümüzde daha çok İslam ile ilişkilendirilse de kavramın ortaya çıkışı ve dönüşümü düşünüldüğünde yalnızca dini konularda değil ideolojik, fikirsel ve siyasi anlamdaki bağlılığı ifade ettiği göz ardı edilmemelidir.

Radikalizm ve köktencilik kelimeleri birbirleri yerine kullanılması etimolojik anlamda bir sorun teşkil etmez ancak bu kelimelerin fundamentalizm yerine kullanılmalrı yanlış olacaktır. Kısaca yeniden ifade etmek gerekirse radikalizm ve köktencilik köklü bir değişimi, ıslahat ya da reformu değil devrimi ifade etmekte iken fundamentalizm ise bir fikre, ideolojiye, siyasi düşünceye ya da dine yönelik olarak bağlılık ve düşüncelerini dayatma şeklinde ifade edilebilir (Esposito, 2003: 96).

Radikalizm birbirinden tamamen farklı görüşler içinde yer alabilir. Bu nedenle radikalizm daha çok kullanılan bir yöntem şeklinde ifade edilmektedir. Örneğin liberal, cumhuriyetçi, muhafazakâr ya da demokrat kesimler radikalizm unsurlarını kullanabilirler.

3.3. Dinsel Radikalizm

Temelde dini referans olarak kullanan örgütler amaçlarını gerçekleştirmek için radikal yollara başvurabilirler. Çünkü toplumlar üzerinde hegemonya sağlamak ve meşruluk kazanmak isteyen kişiler, gruplar ya da hükümetler dini amaçları doğrultusunda kullandıkları bir araca dönüştürmekten çekinmezler. Ancak sadece

dini motivasyonların yeterli olmadığı durumlarda başvurulan yöntemlerden birisi olarak karşımıza radikal unsurlar çıkmaktadır (Esposito).

Dinsel radikalizm çoğunlukla İslam ile bağdaştırılan bir biçimde ele alınsa da dünya da farklı dinlerin etkisinde ortaya çıkan çeşitli dini radikalist terörist gruplar bulunmaktadır. Örneğin bağımsız bir hristiyan eyaleti kurmak için mücadele eden ve radikal hristiyan motivasyonlara sahip “ National Liberation Front of Tripura” Hindistan’da faaliyet göstermektedir. Uganda’da Tanrı’nın Direnişi Ordusu (LRA), İsrail’de Tiger Militanları (Goc), İspanya’da ETA gibi örgütlerin dini motivasyonlara hareket ettikleri ve dini radikalizmi kullandıkları görülmektedir (Laqueur).

Kutsal kitaplar olarak kabul edilen Tevrat, İncil ve Kuran sırasıyla Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam dinleri için birincil kaynak durumundadır. Ancak bu kaynakların özellikle radikal bir biçimde yorumlanması sırasında ortaya çıkan yeni yaklaşımlar genellikle belirli bir amaca hizmet etmesi için kasıtlı olarak yapılmaktadır. Günümüzde IŞİD, El Kaide, Boko Haram gibi terör örgütlerinin yaygınlaşmasındaki en önemli etkenlerin başında bu yanlış yorumlama biçimleri gelmektedir. Ortaya çıktıkları coğrafya itibariyle genellikle diğer devletler tarafından kukla olarak kullanılan ve finansmanı da genellikle yine bu devletler tarafından sağlanan terör örgütleri, başta İslam olmak üzere diğer dinlere yönelik olarak oluşturulan yanlış algının mimarlarıdır. Ayrıca medya aracılığı ile kullanılan metaforlar, semboller ve diğer algı türleri uluslar arası toplumun bakış açısını şekillendirmektedir.

Sonuçta dinsel radikalleşme genellikle dinlerin kendisinden değil onu bir sömürü ve propaganda aracı haline getiren ve dini metinleri yanlış bir biçimde yorumlayan kişi ya da kişilerden kaynaklanmaktadır.

Yirminci yüzyılın sonunda, İslam terörizmiyle en çok ilişkilendirilen din olmuştur. Ancak daha önceki yüzyıllarda, Hristiyanlar, Yahudilere ve Müslümanlara karşı yaygın bir terör kullanmıştır. Terörün yaygın bir biçimde kullanıldığı on beşinci yüzyılda İspanyol Engizisyon Mahkemesi dikkat çekmektedir. Engizisyon, İspanya'daki Katolik Kilisesi'nin Hristiyanlığın düşmanı sayılan insanları, özellikle de Yahudileri ve Müslümanları, aynı zamanda Kilise tarafından tutululardan farklı

inançları olanları tespit edip cezalandırma görevini yürütmekteydi. Engizisyon sırasında en az iki bin kişi dini görüşleri nedeniyle tehlikede kalmıştır. Hıristiyanlar ayrıca farklı Hıristiyan mezhep üyelerine karşı da terör ve şiddet kullanmışlardır. Terörizm kimi zaman milliyetçiliği (yeni bir ülke kurma arzusu) ve dini birleştirmektedir. Amerika Birleşik Devletleri din ve siyasetin ayrı olması gerektiğini ve insanların kendi dinlerini seçmekte özgür olması ilkesi üzerine kurulmuştur. Ancak, birçok ülke tüm vatandaşların aynı dini inançlara sahip olması gerektiğini düşünmektedir. Günümüzde çoğu Avrupa ülkesi birçok dini inancı kabul etse de, 350 yıl önce insanlar bu ülkelerin bazılarında dinleri nedeniyle ölüme maruz bırakılmışlardır.

Klu Klux Klan gibi örgütler ise daha çok radikal yönleriyle ortaya çıkmaktadır. Amerika da beyazların üstünlüğü için 1800'lü yılların ikinci yarısında etkili olan grup radikal ırkçı söylemlerle özellikle siyahilere karşı bir propaganda yürütmüştür. Amerika'daki iç savaş sonrası özellikle güney eyaletlerinde yaşayan siyahî vatandaşlara yönelik tanınan haklara karşı çıkmışlardır. Bu insanları yeniden köleleştirmek ve eziyet etmek başlıca amaçları arasında bulunmaktadır. Kayıtlara geçen ve sayıları 3000'i bulan ve beyaz olmayan insanlara karşı tecavüz, linç girişimi, hadım etme, dayak gibi insanlık onurunu ayaklar altına alan eylemler gerçekleştirmişlerdir. Örgütün üyelerinin kullanmış olduğu haç sembolü ile Haçlı Seferleri'ne atıfta bulunduğu bilinmekte ve bu durum dini anlamda da bazı motivasyonlara sahip olduklarını göstermesi bakımından önemli bir ayrıntı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Günümüzde ise modern anlamda dini terörizm, genellikle ondan önce gelen politik ve milliyetçi terörizmden daha şiddetli ve daha ölümcül olmuştur. Dini teröristler, çok sayıda insanı öldürmeyi kolaylaştıran, hatta daha da önemlisi yapan bir görünüme sahip olma eğilimindedir. Örneğin, milliyetçi veya politik motivasyonlara sahip teröristler genellikle bir nüfus üzerinden yeni bir hükümet şekli oluşturmak isterler. Amaçları mümkün olduğu kadar çok insan öldürmek değil, sadece amaçlarına ulaşmak için yeterli şiddeti kullanmaktır.

Ancak bazı dini teröristler Allah adına hareket ettiklerini ve Allah'ın "inançsızları" öldürmelerini istediğine inanmaktadırlar. Usame bin Ladin gibi bazı dinci teröristler müslümanları sözde cihada çağırarak tüm Hıristiyanları ve Yahudileri ya da diğer dine mensup kişileri öldürmelerini söylemekten çekinmemiştir. El Kaide tarafından gerçekleştirilen 11 Eylül saldırılarında ya da İşid tarafından gerçekleştirilen saldırılarda diğer dinlere mensup kişilerin hedef alındığı görülmektedir (Hüseyin, 2004).

Japonya'daki Aum Shinrikyo dini nitelikli bir tarikat olup gerçekleştirmiş oldukları eylemlerle bilinen terörist bir örgüttür. 1995 yılında Japonya'da metro istasyonuna gerçekleştirmiş oldukları kimyasal sârin gazı saldırısı sonucunda 13 kişi ölmüş 6000' e yakın kişi de saldırılardan etkilenmiştir. Japonya tarihindeki en büyük terör saldırılarından birisi olarak kayıtlara geçen bu saldırı sonrası örgütün lideri olan Shoko Asahara ve 6 üye idam ile cezalandırılmıştır (BBC).

20. yy dan itibaren radikal ve dini nitelikli terör saldırılarının artmasında bir çok faktör etkili olmuştur. Ancak gerçekleştirilen terör saldırıları incelendiğinde daha çok İslam dinini referans alan örgütlerin bu olayların failleri olduğu görülmektedir. Hıristiyan dini ya da diğer dinleri referans alarak gerçekleştirilen terör saldırılarında ise örgütsel bir eylemden çok bireysel saldırılar gerçekleştirilmiştir.

Bu anlamda yakın zaman da şu iki örnek verilebilir;

2011 yılında Norveç saldırılarında hükümet binasını ve Utoya'da bulunan İşçi Partisi gençlik kampını hedef alarak 92 kişinin ölümüne neden olan Anders Behring Breivik. Olay sonrası yapılan soruşturmalar ve incelemeler sonucunda aşırı sağcı ve hıristiyan dinci olarak nitelendirilmiştir (BBC, 2019).

2019 yılında Yeni Zelanda'da iki camiye yönelik olarak gerçekleştirilen terör saldırısının faili olan Brenton Harrison Tarrant 50 kişinin ölümüne çok sayıda kişinin de yaralanmasına neden olmuştur. Saldırı öncesi yayınlamış olduğu manifestoda islamofobik açıklamaları dikkat çeken Tarrant ayrıca Türklere ve radikal İslamcı terör örgütlerine lanet yağdırmıştır.

Bazen bir terör saldırısı gerçekleştiğinde bu saldırıyı üstlenen herhangi bir terör örgütü olmayabilir. Bazen de etkileri bakımından büyük terör saldırılarını kendileri gerçekleştirmese bile bundan bir takım politik kazanımlar elde edebilmek için üstlenebilirler. Örneğin ABD'nin Las Vegas eyaletinde bir konsere yönelik gerçekleştirilen saldırıda 59 kişi hayatını kaybetmiş ve 500 den fazla insan yaralanmıştır. Polis saldırıyı ölü olarak ele geçirmiş ve herhangi bir terör örgütüyle bağlantısı bulunmadığını bildirmiştir. Ancak aynı zamanlarda IŞİD saldırıyı üstlenmiştir (Asaf).

Dini nitelikli ya da radikal örgütlerin gerçekleştirmiş olduğu saldırılara daha birçok örnek verilebilir. Ancak çalışmanın konusundan çok da uzaklaşmadan bu örgütlerin siber alandaki faaliyetlerine geçilmesinde fayda bulunmaktadır.

3.4. Radikal-Dini Terör Örgütleri ve Siber Terörizm

Siber terörizm etkileri bakımından daha çok 21.yy'ın konuları arasında değerlendirilmektedir. 21. yy da ise etkili olan radikal dini nitelikli terör örgütlerinin başında IŞİD, EL Kaide ve Boko Haram gibi örgütler gelmektedir. Örnek anlamda bu örgütlerin seçilmesinin sebebi siber alandaki faaliyetlerinin ve kapasitelerinin diğer örgütlere göre daha yoğun ve etkin olmasından ve ayrıca uluslararası kamuoyu açısından küresel anlamda tehdit unsuru olarak görülmesinden kaynaklanmaktadır. Bu terörist örgütler özellikle sosyal medya ve internet siteleri aracılığıyla propagandalarını yürütmektedir. Elektronik cihad ya da siber cihad, siber halifelik gibi siber dünyaya yönelik bir takım yeni kavramlarla bu örgütler alandaki etkinliklerini artırmak istemektedirler.

Işid Siber Terörizm potansiyeli yüksek olan bir terör örgütüdür. Siber uzayın sağlamış olduğu avantajları kendi lehine kullanarak geçmişte olduğundan çok daha yıkıcı sonuçlar alabileceğinin farkına varmıştır. Faaliyet alanlarını bu alanda yoğunlaştırmaya başlayan Işid aynı zamanda siber terör gruplarıyla da ilişkiler kurmaya başlamıştır (WEİMAN).

IŞİD'in (Irak Şam İslam Devleti) temelleri 1999 yılında Ürdünlü Abu Musab el Zarkavi tarafından kurulan Cemaat el-Tevhid vel-Cihad adlı grubun ortaya

çıkmasıyla atılmıştır. 2004 yılında Irak El Kaidesi olarak adlandırılan örgüt çeşitli gruplarla birleşerek etkinliğini arttırmıştır. 2013 yılında ise Irak Şam İslam Devleti adını almıştır. 2014 yılında örgütün lideri olan Ebu Bekir El Bağdadi'nin Halife ilan edilmesi ile birlikte örgütün ismi bir kez daha değişerek İslam Devleti olarak adlandırılmıştır. Ancak İşid şeklindeki isimlendirme en yaygın kullanımlardan birisi olduğundan çalışmada İşid olarak kullanılmaktadır. İşid kısa sürede gerçekleştirmiş olduğu saldırılarla Ortadoğu'da etkinliğini arttırmış dünyada da küresel bir terör örgütüne dönüşmüştür.

2015 Kasım' ayında Paris'te yapılan saldırı, 2016'da Brüksel'deki bombalama saldırısı ve 2016 yazında Nice'e yapılan kamyon saldırısı gibi terör saldırıları, İşid'in eylemlerinin birçok ülkenin ve vatandaşlarının ulusal güvenliğini tehdit ettiğini göstermektedir. El Kaide'nin izinden giden İŞİD, siber alandaki etkinliklerini arttırarak siber savunma yeteneklerini benimsemiş ayrıca cihadı tamamen yeni bir seviyeye getirmiştir. Gerçek dünyadaki saldırıların yanı sıra, İŞİD, sistemlere sızmak ve zarar vermek için gerekli bilgi işlem yeteneklerine sahip birçok bilgisayar korsanını işe alarak aktif bir siber tehdit yaratmaya başlamıştır. (Lillington, 2016). Ayrıca günümüzde sosyal medyada ve internette genel olarak çok aktif bir biçimde yer almaktadırlar. Özellikle sosyal medyada, bloglarda ve forum sitelerinde örgütün yüceltilmesine yönelik olarak propaganda çalışmaları yapılmaktadır.

Öte yandan siber uzay İşid'in yeni üyeler toplamak bu üyeleri kendi inançları ve cihat söylemleriyle radikalleştirmek için kullandığı bir araç haline gelmiştir. Bu faaliyetler diğer radikal dinci terör örgütleri için de benzer bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Dahası, İşid, sosyal medya aracılığıyla destekçilerini teşvik ederek inançsız olarak nitelendirdikleri kişilere karşı savaşmaya çağırmaktadır (Lilington).

İşid siber saldırılara da yakından ilgi göstermektedir. Örgüt siber saldırılar konusunda teknik bilgi ve becerilerini geliştirmeye odaklanmaktadır Özellikle siber alanda gerçekleştirilebilecek bir terör saldırısının yıkıcı etkilerini ve diğer potansiyel saldırı yöntemlerinin sonuçlarının farkında olan örgütün teknolojik altyapısını daha

etkili bir hale getirmek istemektedir. İşid daha önce ifade edilen hibrit savaş yöntemlerine de başvurmaktadır. Fransız hiciv dergisi olan Charlie Hebdo'nun ofislerine yönelik saldırıyla birlikte 19.000 Fransız web sitesine de siber saldırı gerçekleştirilmiştir. Fransa Ordusu Siber Savunma Başkanı Arnoud Coustilliere yapmış olduğu açıklamada saldırıların bilinen radikal İslamcı örgütler ve bazı gruplar tarafından küçük Dos “hizmet reddi” saldırıları şeklinde gerçekleştiğini ifade etmiştir. Saldırıya uğrayan web sitelerinde “Charlie’ye Ölüm” sloganları ya da ofislere yapılan saldırıların görüntüleri propaganda amaçlı ve insanlar üzerinde korku ve panik havası yaratmak için kullanılmıştır (BBC).

İşid’in düzenlemiş olduğu siber saldırılar aslında örgüte destek sağlayan bir takım gruplar tarafından gerçekleştirilmektedir.

3.4.1. Cyber Caliphate – Cyber Caliphate Army

Siber Halifelik ya da Siber Halifelik Ordusu (Cyber Caliphate or Cyber Caliphate Army) İşid’e destek veren ilk siber terörist grupların başında gelmektedir. Gerçekleştirmiş oldukları siber saldırılarla endişe uyandırmaktadır. Bu örgütün başında yer alan ve kilit kişi konumunda bulunan isim İngiliz asıllı bir hacker olan Junaid Hussain’dir. 15 yaşında iken bir hacker takımı olan “Team Poison” u kurmuştur. İsrail tarafından Filistin’e yönelik gerçekleştirilen saldırılara karşı misilleme olarak birçok Amerika ve İsrail vatandaşının kredi kartı bilgilerini ele geçirmiştir (Alkhouri, 2016).

Team Poison aynı zamanda Facebook kurucusu Mark Zuckerberg’in Facebook hesabına, İngiltere Savunma Bakanlığı’na ve NATO’nun sitesine yönelik yasadışı erişim sağladığını iddia etmiştir. Ayrıca en önemli saldırılarından birisi İngiltere eski Başbakanı Tony Blair ve ailesinin ayrıca Lordlar Kamarası’nda yer alan temsilcilerin özel telefon numaralarını ve e- mail adreslerini yayınlamalarıdır.

Junaid Hussain daha sonra Suriye’deki savaşa katılmak için İngiltere’den ayrılmış ve İşid’e katılmıştır. Kısa zamanda İşid tarafından yürütülen propagandaların en önemli isimlerinden birisi haline gelmiştir. Hussain işe almış

olduğu birçok bilgisayar korsanına kendi bilgi ve deneyimlerini aktarmış ve Siber Halifelik'in kurulmasını sağlamıştır (U.S Cyber Defence).

Siber Halifelik Ordusu tarafından gerçekleştirilen en önemli saldırılardan biri ABD Merkez Komutanlığı'nın (CENTCOM) Youtube ve Twitter hesaplarına yöneliktir. Bu saldırının önemi şudur: İşid lehine hareket eden organize bir hacker grubuna ithaf edilen ilk eylemlerdir. Saldırıların sonucunda CENTCOM hesaplarında "Amerikan askerleri biz geliyoruz, arkanızı kollayın", " Seni Seviyorum İşid" , "Siber Halifelik" gibi sloganlar paylaşılmıştır. Bu saldırılar çok sofistike ve teknik saldırılar olmayıp daha çok tüketici sosyal medya hesaplarına yapılan bir saldırı olarak nitelendirilse de İşid'in siber alandaki propagandaları açısından dikkat çekmektedir. Siber Halifelik tarafından gerçekleştirilen başka saldırılarda olmuştur. Bu saldırılarda genellikle sosyal medya hesaplarına yönelik gerçekleşmiştir (Lilington).

Junaid Hussain'in 2015 yılında Suriye'de bir hava saldırısı sonucunda ölümünden sonra hacker gruplarının faaliyetleri azaltılmış ve saldırılar daha çok bireysel hackerlar tarafından gerçekleştirilmiştir. Siber Halifelik'in yeni lideri ise Siful Haque Sujan olmuştur. Sujan bilgisayar sistemleri mühendisi olarak eğitim görmüş birisiydi. O da 2015 yılında gerçekleştirilen bir hava saldırısında öldürülmüştür (Alkhouri, 2016).

3.4.2. Sons Caliphate Army

Sons Caliphate Army 2016 yılında Siber Halifelik'in alt gruplarından birisi olarak ortaya çıkmıştır. Kısa bir süre sonra yayınlamış oldukları videoda İşid'in artan siber kapasitelerini ve yeteneklerini göstermek için örgütün sahip olduğu siber güvenlik uzmanlarını ve Facebook ve Twitter hesaplarına 15000'den fazla siber saldırı gerçekleştirebilecek potansiyeli bulunduğunu ifade etmişlerdir. Bu grubun faaliyetleri daha çok bu sosyal medya hesaplarına yönelik olmuştur (Nocella, 2004).

Ancak hem Facebook hem de Twitter yöneticileri tarafından uluslararası topluma bu tarz örgütlere karşı birlikte hareket etmek için daha fazla çaba gösterilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Facebook ve Twitter üzerinden bu örgütlerin

hesapları askıya alınmaya başlamıştır. Ancak SCA yapmış olduğu açıklamalarda kendileriyle baş edilemeyeceğini, hesaplar kapatılsa bile daha fazlasının açılacağını ifade etmişlerdir. Ayrıca onbinden fazla kişisel Facebook hesabının ve beş binden fazla Twitter kullanıcı hesaplarının Işid tarafından ele geçirildiğini iddia etmişlerdir (Alkhouri).

3.4.3. Kalashnikov E-Security Team

2016 yılında kurulan bir hack grubu olan Kalashnikov E-Security Team (Kalaşnikof E-Güvenlik Ekibi), kendisini “web korsanlığı teknikleri ve istismarları konusunda uzman” olarak tanımlamaktadır. Işid’e sağlamış olduğu teknik destekle ve siber uzayda büyük bir etkinliğe sahip olmasıyla bilinmektedir. Grubun temel işlevi Işid’ e teknik destek sağlamaktır. Diğer yandan Işid ile ilgili cihad yazılarını siber cihad gruplarında paylaşma, Facebook ve web sitelerinde hackleme teknikleri konusunda bilgilendirmeler ve mesajlar yayınlamaktadır (Alkhouri, 2016).

3.4.4. United Cyber Caliphate

Işid’in siber saldırılar açısından en koordineli ve temel aktörü olan grup olan UCC, Cyber Caliphate Army, Sons Caliphate Army, Kalashnikov E-Security Team gibi diğer siber gruplarının bir araya gelmesiyle oluşturulmuştur. 2016’dan itibaren online olarak bilgi paylaşımında bulunan grup, Fransa’daki Endonezya Elçiliği’nin resmi web sitesine yapılan siber saldırıyı üstlenmiştir (Alkhori).

United Cyber Caliphate daha çok yayınlamış olduğu ölüm listeleriyle bilinmektedir. ABD, Kanada, İngiltere, Avustralya gibi ülkelerde yaşayan vatandaşların isim listeleri ve IP adresleri yayınlanarak bu kişiler hakkında Işid sempatanlarına, ölüm talimatları veriliyordu.

Işid’in siber alandaki etkinliklerinin oldukça yoğun olduğu göze çarpmaktadır. Bu örgütlerin yanı sıra Işid propagandasına hizmet eden, teknik destek sağlayan ve gerçekleştirmiş oldukları siber saldırılarla katkıda bulunan Islamic Cyber Army, Rabitat Al- Ansar, Cyber Team Rox gibi birçok grup bulunmaktadır. Işid’in siber terörizme varan bir saldırı gerçekleştirmediği ortadadır. Ancak siber alandaki etkinliğini giderek artırdığı dikkat çekmektedir (Kohlman, 2006).

Işid benzeri diğer terör örgütleri içinde aynı durum söz konusu olmaktadır. Dini ya da radikal nitelikli terör örgütleri içinde en etkili konumda bulunan Işid için bile bir siber terör saldırısı gerçekleştirdiği söylenemez. Daha çok sosyal medya üzerinden ya da web sitelerine yönelik siber saldırılarla propagandalarını gerçekleştirmek için siber alandan yararlanmaktadırlar (Kanat, 2014).

Nijeryalı radikal dinci terör örgütlerinden birisi olan Boko Haram, şiddet içeren dini ideolojiyi ve nefret mesajlarını yaymak, para toplamak, komplo kurmak, planlamak ve uygulamak için teknolojik gelişmeleri benimsemeye başlamıştır. Işid'in Boko Haram gibi diğer terörist gruplarla mesajlarını yaymak için işbirliği yaptığı ve onlara siber alanda ve medya konusunda eğitim verdiği ortaya çıkmıştır. Bu ortaklık sayesinde Boko Haram, daha sonra yeni taktikler geliştirmiş mesajının yayılabileceği diğer gruplarla simbiyotik ilişkiler kurmaya başlamıştır. İki grup arasındaki karşılıklı ilişki neticesinde Işid ayrıca Boko Haram'a propaganda kampanyası alanında yardımcı olduğu için El Kaide'nin Al-Andalus medya koluna serbestçe erişmesine izin vermiştir (Kohlman).

Günümüz medya çağında, terör örgütleri sosyal medya teknolojilerini mücadelelerinin sürekliliği açısından hayati bir silah olarak görmektedir. Geçmişte, özellikle Soğuk Savaş döneminde, terör örgütleri yalnızca üç temel iletişim tekniği bulunmaktaydı: radyo istasyonları, afişler ve el ilanları gibi gizli yayınlar ve devlete ait kitle iletişim araçları dâhil olmak üzere geleneksel kamu medya kuruluşları. Ancak, yeni medya çağında terör örgütlerinin kendi medya propagandalarını kontrol etmeleri için daha çok fırsat bulunmaktadır.

SONUÇ

Terör, tarihsel süreçte şiddet olayları olarak ele alınırsa yaklaşık 2000 yıllık bir geçmişe sahip olduğu ifade edilmektedir. Ancak zamanla sistematik bir şiddet kullanımı ya da şiddet tehdidi şeklinde ifade edilmeye başlamıştır. Terörizm konusunda yapıla araştırmalarda bugüne kadar üzerinde uluslararası toplum tarafından uzlaşa sağlanmış net bir konsensus oluşmamıştır. Netice itibarıyla terör ya da terörizm kavramı tanımlayanların insiyatifinde olan bir araç şeklinde kullanılmaktadır. Terörizmin geçmişine dönersek çeşitli değişim ve dönüşüm süreçleri yaşadığı görülmektedir. Bu nedenle terör dinamik bir anlam ifade etmektedir. İlk terör örgütleri olarak sayılan Sicariiler ya da Haşhaşiler'den bu yana terörizm çok farklı anlamlara ve çeşitlere dönüşerek kimi zaman bireyler kimi zaman örgütler kimi zamanda devletler tarafından birtakım amaçların gerçekleştirilmesinde en çok kullanılan araçlardan olmuştur.

Terörizmin modern zamanlardaki haliyle geçmişteki örnekleri karşılaştırıldığında geleneksel yöntemlerin ve daha çok şiddet unsurlarının kullanıldığı görülmektedir. Marksizm-Leninizm, Anarşizm, Nihilizm, Nasyonel Sosyalizm, Faşizm gibi ideolojik düşüncelerin yanı sıra ekonomik faktörler, dini nedenler, sosyol- kültürel unsurlar, milliyetçilik, cumhuriyetçilik gibi siyasal unsurlar, iktidar ve otoritenin elde edilmesi ve pekiştirilmesi, terörizmin ortaya çıkmasında etkili olan unsurlardan bazılarıdır.

Bu nedenle terör ya da onun sistematik yapısını ifade eden terörizm; devlet terörizmi, ulusal terörizm, uluslararası terörizm, etnik terörizm, radikal terörizm, dini terörizm gibi çeşitlere bölünmüştür. Terör daha çok bir hareket tarzı ya da strateji olarak ifade edildiğinden olgunun tarihsel süreçteki dönüşümünde ve değişiminde etkili olan bazı faktörler bulunmaktadır. Özellikle 20. yy'ın ikinci yarısından itibaren bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelere paralel bir biçimde süregelen küreselleşme akımı terörizm üzerinde oldukça etkili olmuştur.

Diğer yandan Soğuk Savaş'ın en önemli iki aktörü olan ABD ve SSCB arasındaki rekabet siber uzay olarak ifade edilen ve bugün bile sınırları net olarak ifade edilemeyen, barındırmış olduğu fırsatlar ve kolaylıkların yanında tehdit ve

riskleriyle de dikkat çeken bir alanın ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Soğuk Savaş'ın sona ermesi, radikal İslamcı grupların etkinliklerini artırması ve terörize olmaları ve siber uzayın temellerinin atılmasını sağlayan internetin ortaya çıkması hemen hemen aynı dönem içinde gerçekleşmiş olaylardır. Önceleri bu alanın cazibelerinin farkında olmayan terör örgütleri zamanla faaliyet alanlarını teknolojik gelişmelere ve siber uzay alanına yönlendirmeye başlamıştır.

Çalışmada ele alınan siber terörizm konusu işte tam olarak bu noktada karşımıza çıkmaktadır. 11 Eylül saldırılarından sonra İslamofobinin Batı dünyasına hakim olmasına paralel bir şekilde İslam dinini ya da mezheplerini referans alan terör örgütleri 2000'lerin başından itibaren etkisini giderek arttırmıştır. Özellikle İslam dini ve terör arasında doğrudan ya da dolaylı bir bağlantı kurma yarışı ve insanların çeşitli algı yöntemleriyle etkilenmesi Müslüman toplumları inciten bir unsurdur. Bu diğer dinlere mensup insanlar içinde geçerli olan bir durumdur. Çalışmada siber terörizme paralel bir şekilde ele alınmaya çalışılan konu radikal-dini örgütlerin bir anlamda dini referans alırken referans gösterdikleri dini kurallara ne kadar uyduklarının ortaya konulmasıdır. Din tarih boyunca farklı anlamlarda kullanılsa da günümüzdeki en yaygın ve bilinen dini inanışlar olan Hristiyanlık, Müslümanlık, Budizm, Yahudilik gibi dinler temelde insanları birleştiren ve barışı tesis eden ahlaki kurallar koymaktadır. Ancak dini metinlerde yer alan bir takım kavramların suistimal edildiği ve yanlış yorumlamalarla çeşitli amaçlara hizmet edebilecek bir biçimde kullanıldığı yani araçsallaştırıldığı görülmektedir.

Terör ortaya çıkışı itibariyle bir taktik strateji ya da araç ise dinlerde sonradan araçsallaştırılan olgulardır. Bu nedenle gerçekleştirilen terör saldırılarında herhangi bir dini referans alan örgütler insanların manevi dünyasını (belki de kendilerini en rahat hissettikleri alanı) da tarumar etmektedirler. Çalışmada ortaya konulan araştırma sonuçları ve analizlerine göre şunları söyleyebiliriz:

Bugüne kadar gerçekleştirilen dini nitelikli saldırılar yalnızca İslam'ı referans alan örgütler ya da bireylerce gerçekleştirilmemiştir. Dünya tarihinde tarihsel süreçte kendine Yahudiliği, Hristiyanlığı, ya da diğer dini öğretileri motivasyon olarak seçen ve terörist saldırılar gerçekleştiren örgütler yer almıştır. Bu örgütlerde dikkat çekici

unsur dini motivasyonlarını radikal biçimlerle desteklendirmektir. Günümüzde İşid, El Kaide, Boko Haram gibi radikal dinci terör örgütleri bunun en önemli göstergeleridir.

Radikal ve Dinciliğin birleştirilmesi sonucu genellikle şöyle bir kural ortaya çıkmaktadır. Kendinden olmayanı öldür. Bunu Tanrı'dan aldıkları bir emir gibi görmektedirler. Bu nedenle gerçekleştirmiş oldukları eylemlerle günahlarından arındıklarını ya da cenneti hak ettiklerini düşünmektedirler. Bu durum yalnızca yeni terör örgütlerinde değil tarihin ilk çağlarında bile buna benzer düşüncelerle şekillenmiştir.

Günümüzde Radikal- dini terör örgütleri gerçekleştirmiş oldukları eylemlerle binlerce insanın ölümüne neden olmuş ve olmaya devam etmektedir. Bu nedenle en önemli küresel tehdit unsurları olarak bu örgütler görülmektedir. Bu terör örgütleri siber alandaki faaliyetlerini de artırmaktadır.

Siber alan bu terör örgütleri için cazip bir alan olarak görülmektedir. Çünkü siber uzayda kimliği gizlemenin yolu kolay verilebilecek tahribat ise hem psikolojik hem de fiziksel anlamda daha fazladır. Bu örgütler fiziksel bir siber terör saldırısı gerçekleştirebilecek niteliklere henüz sahip değildir. Ancak psikolojik saldırılar oluşturma açısından siber saldırılar gerçekleştirmektedir. Bu anlamda da denilebilir ki siber terörizmin şiddet kullanma kısmı değil daha çok şiddet kullanma tehdidi ile insanlar üzerinde etkili olmaktadır. Diğer yandan önemli bir sonuç olarak şunu söyleyebiliriz genelde bu terör örgütleri siber alanda propaganda faaliyetleri düzenlemektedirler. Siber ordular oluşturma konusunda ise İşid terör örgütünün diğer örgütlere göre bir adım öne çıktığını söyleyebiliriz.

Sonuç olarak Siber terörizm bir potansiyel tehdit unsuru olarak küresel terör örgütleri tarafından kullanılmaktadır. Ancak şu anda siber terör gerçekleştirme kapasitesine sahip radikal-dini nitelikli terör örgütü bulunmamaktadır. Çünkü teknolojik altyapı ve teknik bilgi bakımından bu örgütler yetersizdir. Bunda elbetteki siber saldırılara karşı savunma alanlarına önem veren ülkelerin ve şirketlerin rolü büyüktür. Ancak bu alanda oluşabilecek bir zaafa karşı terör örgütlerinin tetikte olduğunu da iyi görmek gerekmektedir. Siber terörizm konusunda yetenekleri henüz

gelişmemiş olsa da terörizmin siber unsurlarını kullanmada terör örgütleri her geçen gün daha aktif olmaya çalışmaktadır.

KAYNAKÇA

- Adalı, Eşref. (2001). “İnternet Suçları”, Bilişim ve İnternet Teknolojilerinin Ceza Hukuku Açısından Doğurduğu Yeni Sorunlar Paneli, Bursa.
- Akalın, Hakan Ali. (2009). Terör ve Terörizm. Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Akyeşilmen, Nezir. (03.09.2018). Siber Uzay Geleceğimizi Nasıl Etkileyecek?- 1 İlkses Gazetesi, <http://ilksesgazetesi.com/yazilar/siber-uzay-gelecegi-nasil-etkileyecek-1-6148> , Erişim Tarihi: 08.11.2018.
- Alkhouri, L., Kassirer, A. & Nixon, A. (2016). Hacking for ISIS:The Emergent Cyber Threat Landscape. Flashpoint, p. 3, 4, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18.
- Almeida, Virgilio. Cyberspace Governance Concept and Framework, Harward University,<https://cyber.harvard.edu/~valmeida/pdf/Lecture2.pdf> (20.12.2017).
- Ana Britannica, “Terörizm”, Ana Yayıncılık, İstanbul, 20. Cilt, 1990. Code of Federal Regulations, Title 28, Vol 1, Section 0-85, U.S Government Printing Office 2010.
- Arendt, Hannah. (1973). *On Violence*. New York: A Harvest- HBJ Book.
- Ateş, D. (2013). Uluslararası Politika, Dora Basım Yayınevi: Bursa.
- BBC (2015). Charlie Hebdo attack: Three days of terror. <https://www.bbc.co.uk/programmes/b06vkdxw>
- Best, S. & Nocella, A. J. (2004). Defining Terrorism. Animal Liberation Philosophy and Policy Journal. 2, 12
- Bilir, Hüseyin. (2009). Terör-Medya ve Devlet, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul. s. 28.

- Black Ice: The Invisible Threat of Cyber-Terrorism (Emeryville, CA: McGrawHill/Osborne), 2003.
- Bodur, H. Ezber.(2005). “Dini Motifli Terör Fenomeni ve İslam’ın Siyasal İstismarı”. KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi, (5). s. 67.
- Bowden, B. (2007). “The Terror(s) of Our Time(s)”, Social Identities, Vol. 13, No. 4.
- Burton, Anthony. (1975). Urban Terrorism: Theory Practice and Response, New York: The Free Press. s.18.
- Can, Özgü ve Fatih Akbaş, (2014) “Kurumsal Ağ ve Sistem Güvenliği Politikalarının Önemi ve Bir Durum Çalışması”, *Tübav Bilim Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 2.
- Carter, Michael Philip. “The French Revolution: Jacobin Terror” *The Morality of Terrorism: Religious and Secular Justifications*, ed. David . Rapoport- Yonah Alexander. Pergamon Press. s.135.
- Center for Defense Information. (2003). A Brief History of Terrorism. <https://www.loc.gov/item/lcwa00082918/>. Erişim Tarihi: 21.12.2018.
- Chapman, Garry, (2003) “An Introduction to the Revolution in Military Affairs”, <http://www.lincci.it> (Erişim Tarihi: 24.07.2018).
- Cranston, Maurice. (1972). *Yeni Solun Eleştirisi*, Milliyet Yayınları: İstanbul.
- Çankı, Mustafa Namık. (1954). Büyük Felsefe Lügati, Cumhuriyet Matbaası, Birinci Cilt, İstanbul.
- Çokbildik, Anıl Cumali. (2018). “Siber Uzay ve İnsan Hakları” *Cyberpolitic Journal*. 3(5).
- Çora, A.N. (2008). Uluslararası Terörizm ve Failleri, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul.

- Darıcı, Ali Burak (2018). Askerileştirilen ve Silahlandırılan Siber Uzay. (Editör: Ali Acaravcı). *Sosyal ve Beşeri Bilimlere Dair Araştırma Örnekleri*. Ankara: Nobel Yayın. s. 312.
- Darıcı, Ali Burak, (2017) “Demokrat Parti Hack Skandalı Bağlamında ABD ve RF’nin Siber Güvenlik Stratejilerinin Analizi”, *Uluslararası Çalışmalar Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1.
- Department of Defense, Joint Publication 1–02, Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms(Washington, DC: The Joint Staf., Denning Dorothy E., “Is Cyber Terror Next?” in Understanding September 11, ed. Craig Calhoun, Paul Price, and Ashley Timmer (New York: The New Press, 2002), 193.
- Dugard, John. (1974). “International Terrorism: Problems of Definition”, *International Affairs*, Vol. 50, No:1. pp. 67-81.
- Erendor, M. E. (2017). Risk Toplumu ve Refleksif Modernleşme Çerçevesinde Siber Terörizm: Tanımlama ve Tipoloji Sorunu, *Cyberpolitik Journal*, 1 (1), ss. 114-133.
- Ergil, D. (1993). “Uluslararası Terörizm,” *Ankara üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 47, Sayı 3, 145-155.
- Ergil, Doğu. (1991). "Terörizmin Mantığı ve Hedefi", *AÜ SBF Dergisi*, Cilt XLVI, 5. (1-2) Yıl
- Erkan, Süleyman. (2010). “Savaş ve Barış Bağlamında XIX. Yüzyıl Uluslararası İlişkilerinin Özellikleri”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Sayı: 22. s. 97-98.
- Ermış, U. (2015) “Siber Caydırıcılık: Teoriği Kolay, Pratiği Zor”, <https://siberbulten.com/makale-analiz/siber-caydiricilik-teorigi-kolay-pratigi-zor/> (Erişim Tarihi: 28.07.2018).

- Esposito, John L. (2003), Kutsal Olmayan Savaş: İslamcı Terör, Çev: Nuray Yılmaz ve Ertan Yılmaz, Oğlak Yayıncılık, İstanbul.
- Evan F.Kohlman, “The Real Online Terrorist Threat,”*Foreign Affairs* 85, no. 5 (September- October 2006), 121.
- Fearey, Robert A. (1978). “Introduction to International Terrorism” *International Terrorism in the Contemporary World*. Ed. Marius Livingston vd. Greenwood Press: London. s. 26.
- Gaddis, John Lewis (1992). *The United States and the End of the Cold War*. Oxford: Oxford University Press.
- Gaxote, Pierre. (1962). *Fransız İhtilali Tarihi*. çev. Semih Tiryakioğlu. Varlık Yayınları: İstanbul.
- George, B. ve Watson, T. (2002). “1992 Sonrası Terörizmle Uluslararası Mücadele”, *Silinen Yüzler Karşısında Terör*, (Der.) GÜZEL, C. Ayraç Yayınevi, Ankara.
- Gibson, William, (1984) *Neuromancer*, Grafton Books - Collins Publishing Group, London, 1984.
- Gregg, H.S. (2014). “Defining and Distinguishing Secular and Religious Terrorism”, *Perspectives On Terrorism*, Volume 8, Issue 2, 36-51.
- Güngör, Murat, (2015) *Ulusal Bilgi Güvenliği: Strateji ve Kurumsal Yapılanma*, T.C. Kalkınma Bakanlığı: Bilgi Toplumu Dairesi Başkanlığı, Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Heickerö, H. (2014). “Cyber Terrorism: Electronic Jihad”, *Strategic Analysis*, Vol. 38, No. 4, 554–565.
- Hoffman, B. (2000). “Change and Continuity in Terrorism”, *Terrorism and Beyond: The 21st Century Conference* co-sponsored by the Oklahoma City National Memorial Institute for the Prevention of Terrorism and The RAND Corporation.

- Hoffman, B. (2006) *Inside Terrorism*, New York: Columbia University Press; R. Ahmad and Z. Yunos, “A Dynamic Cyber Terrorism Framework,” *International Journal of Computer Science and Information Security*, Vol. 10, No. 2012, pp. 149–155.
- Hüseyin, Asaf (2004), *Ortadoğu’da Devlet ve Terör*, 3. Basım, Çev: Taha Cevdet, Pınar Yayınları, İstanbul.
- Kanat, Selim vd. (2016). “İnsani Güvenlik ve Terörizm ile Mücadele”. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, s. 570.
- Kanat, Selim. (2014). “Terörizmin Dünü Bugünü Yarını: Siyasal Gerçekçi Bir Değerlendirme” *SDÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. Cilt 19. Sayı:3.
- Karlığa, Bekir (2004), “Din, Terör, Savaş ve Global Etik İhtiyacı”, iç., Ergün Çapan (der.), *İslam’a Göre Terör ve İntihar Saldırıları*, Işık Yayınları, İstanbul, s. 57-78.
- Kartal, Atahan B. (2018). “Uluslararası Terörizmin Değişen Yapısı ve Terör Örgütlerinin Sosyal Medyayı Kullanması: DAESH ve YPG Örneği”. *Güvenlik Stratejileri*. 14(27).
- Kaya, İ. (2005). *Terörle Mücadele ve Uluslararası Hukuk*, USAK Yayınları, Ankara,
- Kınık, Hülya ve Guntay Vahit (2016). Siber Güvenlik Temelinde Kritik Altyapılar ve Hazar Havzası. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(47). 254-255.
- Kışlalı, Ahmet Taner. (1974). *Öğrenci Ayaklanmaları*. Bilgi Yayınevi: İstanbul.
- Korkmaz, Gürol. (1998). “Tanımı Sorunlu Olan Bir Kavram: Terör”, *Polis Dergisi*, 14. Sayı, Ankara, s. 89.
- Laqueur, Walter. (1977). *Terrorism*. Boston: Little Brown and Company.

- Laqueur, Walter. (1999). *The New Terrorism*, Oxford University Press: Oxford. s. 10.
- Linz, J. Juan. *Totaliter ve Otoriter Rejimler*. Çev. Ergun Özbudun. Siyasi İlimler Türk Derneği Yayınları. Sevinç Matbaası.
- Malhotra, Sona, (2016) “Cyber Crime- Its Types, Analysis and Prevention Techniques”, *International Journal of Advanced Research in Computer Science and Software Engineering*, Vol. 6, Issue 5.
- Marcuse, Herbert. (1968). *Tek Boyutlu İnsan*. çev.Seçkin Çağan. May Yayınları: İstanbul.
- Meydan Larousse, “Terör”, Cilt XII, Sabah Gazetesi, İstanbul, 1993, s. 83.
- NATO Cooperative Cyber Defence Center of Excellence, <https://ccdcoe.org/cyber-security-strategy-documents.html>, (Erişim Tarihi: 01.03.2018).
- Oltmans, Willem (2002), *Küresel Terörist*, Çev: İ. Halit Elçi, Yenihayat Kütüphanesi, İstanbul.
- ORSAM, Geçmişten Bugüne İran İslam Devrimi: Genel Değerlendirme. Ünal Gündoğan https://orsam.org.tr/d_hbanaliz/8unal.pdf, Erişim Tarihi 26.12.2018.
- Oxford Dictionary, Definition of Terrorism, <https://www.lexico.com/en/definition/terrorism>, Erişim Tarihi: 12.02.2019.
- Oz, Amos (2001), “Fanatizme Karşı Mücadele”, Çev: Mehmet Küçük, iç., Tamer Erdoğan v.d. (der.), 11 Eylül, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 204-206.
- Rapoport, David C. (2004). *Four Waves of Modern Terrorism. – Attacking Terrorism: Elements of a Grand Strategy*. Audrey Kurth Cronin, James M. Ludes (editör). Washington DC: Georgetown University Press, s. 47.
- Saral, Cevdet. (2012) *Terörün Gizli Efendileri*, Kripto Yayınevi: Ankara. s. 24.

- Schafer, Joseph, Weaver, Greg ve Clifford, Janice. (2010). Defining “Cyber-Crime”: Issues in Determining the Nature and Scope of Computer-Related Offenses. *Future Working Group*. Vol: 5, 6-9.
- Turhan, Oğuz, (2006) *Bilgisayar Ağları İle İlgili Suçlar (Siber Suçlar)*, Devlet Planlama Teşkilatı: Planlama Uzmanlığı Tezi, Ankara.
- Türkçe Sözlük, “Terör”, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1969, s. 729.
- Türkiye Barolar Birliği. (2006). Türkiye ve Terörizm, TBB Yayınları, Ankara.
- Ünal, A. N., Milli Güç Unsurlarının Belirlenmesinde Siber Uzay Faktörü, https://www.researchgate.net/profile/Ahmet_Unal6/publication/321125904_Milli_Guc_Unsurlarinin_Belirlenmesinde_Siber_Uzay_Faktoru/links/5a0e74b00f7e9b7d4dba66fe/Milli-Guc-Unsurlarinin-Belirlenmesinde-Siber-Uzay-Faktoerue.pdf (20.12.2018).
- Wardlaw, Grant. (1984). *Political Terrorism: Theory, Tactics and Counter-Measures*. Cambridge University Press.
- Weimann, G. (2004). Cyberterrorism: How Real Is the Threat?. *United States Institute of Peace Special Report No.119*.
- Weimann, G. (2005). Cyberterrorism: The Sum of All Fears?. *Studies in Conflict & Terrorism*, 28, p. 132.
- Weimann, G. (2011). “Cyber-Fatwas and Terrorism”, *Studies in Conflict & Terrorism*.
- Wilkinson, Paul, “Terör ve Terörizm: Kavramlar, Özellikler ve Tipoloji”, *Silinmiş Yüzler Karşısında Terör*, Çeviren: İbrahim Yıldız, Hazırlayan: Cemal Güzel, Ayraç Yayınevi, Ankara, 2002.
- Wilkinson, Paul, “The Media and Terrorism: A Reassessment”, *Terrorism and Political Violence*, Vol. 9, No. 2 Summer 1997.

Wilkinson, Paul. (1974). *Political Terrorism*. London: Macmillan.

Yayla, A. (2015). “Terör ve Terörizm Kavramlarına Genel Bakış”. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 45 (1),

Yener, Yavuz (2015, 26 Nisan). 8. Yılında Estonya Saldırılarına Çok Boyutlu Bir Bakış. *Siber Bülten*.

Yılmaz, Aytuğ. (1995). Terörün Anatomisi, Altın Kitaplar Yayınları: İstanbul. s. 18.

Zafer, Hamide. (1999) Sosyolojik Boyutuyla Terörizm, İstanbul.

